

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

174. koosolek.

15. oktoobril 1931.

Sisu:

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
2. J. Vilms'i küsimine Vabariigi Valitsusele tulude varjamise kohta pangamaja C. Scheel ja Ko poolt.
3. O. Kase küsimine Vabariigi Valitsusele tööpuuduse asjas.
4. J. Järve', O. Kase ja A. Kornell'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Tartu Saksa teoloogilis-filosoofilise eraakadeemia kohta.
5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele liiakasu võtmise kohta riikliku garantii abil teostatava sugusigade ostmise puhul.
6. O. Strandman'i erakorraline teadaanne.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. riigi 1930/31. a. eelarve täitmise ning kassa aruande ja riigikassa bilansi kinnitamise seaduse riigi majapidamise aruande komisjoni;

2. riigimõisade valitsuse põhimääruse rahaasjanduse komisjoni;

3. asunduskapitali 1930/31. a. eelarve täitmise aruande kinnitamise seaduse riigi majapidamise aruande komisjoni;

4. maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse täiendamise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

2. J. Vilms'i küsimine Vabariigi Valitsusele tulude varjamise kohta pangamaja C. Scheel ja Ko poolt.

J. Vilms: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on au küsida Vabariigi Valitsuselt järgmist (loeb):

1. Kas vastab tõele, et pangamaja C. Scheel ja Ko 1926. a. revideerimisel on varjanud riigimaksudest kõrvalehoidmiseks

oma tulusid sellega, et ta esitas ebaõigeid tõendusi, nagu oleks Hollandi firmal Vlesing ja Ko 87.672 inglismaela nimetatud pangas hoiul?

2. Kas vastab tõele, et eelnimetatud pangamaja samal otstarbel esitas ebaõigeid tõendusi, nagu oleks olemas mingisugune firma või pangamaja John Waterford, samuti Hutchinson Brothers ja Ko, kelle nimel seisvat £ 105.000?

3. Kas vastab tõele, et eelnimetatud asjaolude selgitamiseks kriminaal-kohtuvõimud asjast teadsid, aga vastavaid samme ei astunud?

4. Kui need teated vastavad tõele — siis mis mõtleb Vabariigi Valitsus praeguses olukorras korrupsiooni likvideerimiseks, õiguse jaluleseadmiseks ja riigitulude kättesaamiseks ette võtta?

3. O. Kase küsimine Vabariigi Valitsusele tööpuuduse asjas.

O. Kask (loeb): Mis kavatses Vabariigi Valitsus ette võtta kasvava tööpuuduse kõrvaldamiseks ja millal alustatakse hädaabitöödega?

4. J. Järve', O. Kase ja A. Kornell'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Tartu Saksa teoloogilis-filosoofilise eraakadeemia kohta.

(Arupärimise-ettepaneku tekst: „22. septembril s. a. avati Tartus Hariduse- ja sotsiaalministri poolt kinnitatud Saksa teoloogilis-filosoofiline eraakadeemia. Selle eraakadeemia avamise ettevalmistused on avalikkuse eest varjul hoitud, samal ajal kui Hariduse- ja sotsiaalministeerium isegi väiksema tähtsusega küsimuste ja kavatsuste kohta on informatsiooni andnud. Hariduse- ja sotsiaalministeerium on harilikult tähtsamate küsimuste otsustamisel, isearanis õppeasutuste avamisel ja sulgemisel asjast huvitatud ringkondade ja asjatundjate seisukohtadega arvestanud. Käesoleval juhul seda aga tehtud ei ole. Kuulu järgi ei ole selle küsimuse otsustamisel isegi ülikooli ega kiriku, kui asjast huvitatud asutuste, arvamist päritud. Eraakadeemia õppejõud kannavad professori, dotsendi j. n. e. tiitleid, mis kuuluvad kõrgema teadusliku kvalifikatsiooni mõistesse. Neid

tiitleid jagab eraakadeemiat ülalpidava ühingu nõukogu, mille teadusliku tasapinna kohta mingisuguseid nõudeid ei ole ja mille koosseis teadmata. Ei ole ka teada, kas eraakadeemia õppejõudude ja juhataja kinnitamisel on silmas peetud eraõppeasutuste seaduse nõudeid.

Eraakadeemia õppekavas on õppeaineid, mis ei kuulu ei teoloogia ega filosoofia distsipliinide hulka.

Kõike eeltoodut arvesse võttes on arupärijail esitada Vabariigi Valitsusele järgmised küsimused:

1. Kas on Tartu teoloogilis-filosoofilise eraakadeemia kinnitamine Hariduse- ja sotsiaalministri poolt sündinud kooskõlas maksvate seadustega?

2. Kas on Hariduse- ja sotsiaalministeerium eelnimetatud eraakadeemia kinnitamisel arvesse võtnud ka ülikooli ja kiriku seisukohti?

3. Kas selle eraakadeemia põhikiri on otstarbekohane, eriti õppejõude ja korraldust käsitavas osas?

4. Kas eraakadeemia õppejõudude, eriti juhataja kinnitamisel, on silmas peetud seaduse nõudeid?

5. Missuguse õppetooli juurde kuuluvad eraakadeemia selle „rektori“ poolt ettekantavad loengud baltluse ideedest?

Tallinn, 14. oktoobril 1931. J. Järve. O. Kask. Alex. Kornell.)

J. Järve: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Hariduse- ja sotsiaalminister on 21. augustil s. a. kinnitanud nõndanimetatud Tartu usuteadus-filosoofilise luteri eraakadeemia põhikirja. Selle põhikirja alusel on eraakadeemia Hariduse- ja sotsiaalministri loal avatud 22. septembrist s. a.

Tähendatud eraakadeemia sihiks põhikirja järele on: 1) Tartu ülikooli kõrval Saksa koguduste, koolide ja Eesti Vabariigi piirides tegutsevate seltside huvides kaasa aidata õpetajate, usuteaduse kooliõpetajate ja hingekarjaste ettevalmistamiseks; 2) võimaldada vastavat ettevalmistust vaimulikkudele-evangelistidele ja kooliõpetajatele evangelisatsiooni tarvis kohades, kus usuelu hädaohus; 3) kanda hoolt vaimulikkude ja usuteaduse kooliõpetajate ettevalmistamise eest evangeeliumi kiriku välisteenistuses; 4) edendada usuteaduse teaduslikku uurimist.

Põhikiri ütleb edasi, et eraakadeemia on ülikooli iseloomuga õppeasutus kahe osakonnaga — usuteaduslik ja evangelistlik. Esimene, see on usuteaduslik osa-

kond, vastab üldjoontes ülikooli usuteaduskonnale. Eraakadeemia tahab oma tähelepanu juhtida eriti Ida-Euroopa usuelu ja kultuurinähtuste uurimisele. Ta on põhikirja § 4 järgi autonoomne asutus. Oma õppekava poolest tahab eraakadeemia asendada ülikooli usuteaduskonda. Temas on ette nähtud kõik usuteaduskonna õppetoolid, lisaks neile veel 12 õppekohta. Õppejõud kannavad professori, dotsendi või lektori tiitlit. Põhikiri näeb ette habilitatsiooni võimaluse eradotsentidele akadeemia juures. Kuigi põhikiri kõrgemate teaduslike kraadide andmisest ei kõnele, ometi on selles kõnet avalikkudest disputatsioonidest, mida akadeemia korraldab. Millised need disputatsioonid on ei ole näha. Tähendatud ainult olgu, et Tartu ülikoolis ja mujal nõnda nimetatakse avalikku väitekirjade kaitsmist teaduslike kraadide omandamiseks. Akadeemia on õigus oma erialal korraldada teaduslike kongresse. See luba annab akadeemiale aluse taotleda usuteadusliku hariduse küsimuste lahendamisel kaasaraäkimise võimalust kodumaal ja soovi korral võimalust, nõuda Eesti ülikooli usuteaduskonna kõrval iseseisva esinduse õigust väljaspool korraldatavatel teaduslikeudel ja kirikukongressidel.

Akadeemia asutajaks ja ülevalpidajaks on „Tartu Akadeemiline Luteri Selts“, mis ellu kutsutud ja teotseb Kohtu- ja siseministeeriumis 11. aprillil 1931 registreeritud põhikirja alusel.

Akadeemia asutamine on seltskonna laialdastes kihtides, eriti akadeemilistes ringkondades võõrastust ja imestust tekitanud väga mitmesuguste asutamisega ühendusesolevate asjaolude tõttu. Akadeemia juhtide ja asutajate seletuste järgi on akadeemia asutamine tingitud asjaolust, et Eesti ülikool olevat enesele ülesandeks teinud oma rahvuslikku kultuuri ja teadust edendada. Silmas pidades seda asjaolu olevat usuteaduskond kaotanud tähtsuse, kui väljapoole „üle Eesti piiride“ ulatav hariduseasutus. Tarvidus täisväärtusliku usuteaduse studiumi järele olevat põhjustanud akadeemia ellukutsumise. Halvaks panev hinnang Eesti ülikoolile, mida teatud ringide poolt nii kodus kui välismail levitada püütakse, on haavav meie rahvale ja äratas laialdast tähelepanu.

Akadeemia eesmärgi lähem tõlgitsemine asutajate poolt on näidanud, et akadeemia oma tööpõlluks tahab valida mitte ükski Euroopa ja Venemaa maa-alad, vaid isegi Brasiilia, kus töömeesteks eriti kohased

olevat baltlased oma rikkalikkude kogemustega ümberkäimises võõraste rahvastega ja vanade väärtuslike traditsioonidega. Kuigi akadeemia tööväli niipalju maid ja rahvaid enese alla võtab siinpool ja sealpool ookeani, tahab akadeemia eeskätt oma kaasabi pakkuda peale Saksa koguduste ka Eesti kirikule, kus hädasti tarvis olevat hästiarenenud töötajaid, mida nähtavasti muidugi anda võib kõigepealt Balti õilsate traditsioonide alusele tugenev kasvatus, mitte aga Eesti ülikool. Sellepärast on siis ka arusaadav, miks akadeemia rektor ja silmapaistvam professor oma ettekannetes esikohale asetab loengud Balti ideede ajaloost. Ka akadeemia pidulikul avamisel ülistati tervikulise Baltimaa mõtet, mille teostamisel muidugi takistuseks ees on iseseisvad riigid.

Arusaadavalt ei ärata need esmärgid kellegis kartust, küll aga kahetsust, et mitte kõik ringid mõne vähemusrahvuse keskel tarvilikke eeldusi rahulikuks koostööks arendama seisukorras ei ole.

Võõrastavaks nähtuseks küsimuse juures on ka asjaolu, et nii hariduseministeerium kui asutajad on kogu asja selle küpsaks saamiseni saladuse kätte all ajanud, teadmata avalikkusele ja isegi nendele asutustele, nagu ülikoolile ja kirikule, kes sellest eeskätt huvitatud peaksid olema. Akadeemia avamisaktusel on ühe ministeeriumi direktori teeneid akadeemia tekkimisel eriti meelde tuletatud.

Seltskonnas ja ajakirjanduses avaldatud arvustavate märkuste tagasitõrjumiseks on Hariduse- ja sotsiaalminister ametlikult seletanud, et akadeemia asutamine sündinud kõigiti korrapäraselt. Kaaludes küsimust nii sisuliselt kui vormiliselt polevat ministeeriumil põhjust ega alust olnud tähendatud akadeemiat registreerimata jätta. Kahjuks ei anna Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi ametlik seletus lähemat selgust ei vormilise ega sisulise külje kohta, sellepärast on tarvilik ligem selgitus, mida arupärijad loodavad saada.

On põhjendatud oletus, et akadeemia registreerimisel, põhikirja ja õppejõudude kinnitamisel kõiki vastavate seaduste nõudeid täidetud ei ole.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12 teine lõige määrab: „Kõrgemaile õppeasutustele kindlustatakse autonoomia neis piirides, nagu seda ette näeb nende asutuste seadusandlikul teel kinnitatud põhikiri.“

Niipalju kui juhust on olnud väga silmapaistvate juristidega selle põhiseaduse paragrahvi üle mõtteid vahetada, on see

põhiseaduse nõue maksev ka kõnealoleva akadeemia kui õppeasutuse kohta, mis kuulub kõrgemate hulka.

Eraõppeasutuste seadusega ei ole põhiseaduse alused ümber lükatud. Nõuab põhiseadus, et kõrgemate õppeasutuste põhikirja kinnitamine seaduseandlikul teel peab sündima, siis ei saa sellest mööda minna. Põhiseadust saab rahvahääletamisel muuta, mitte hariliku seaduseandluse läbi.

Edasi on andmeid, et Hariduse- ja sotsiaalministeerium ei ole õppejõudude ja juhataja kinnitamisel silmas pidanud Eraõppeasutuste seaduse § 37 nõuet, et eraõppeasutuse juhataja peab oskama riigikeelt. Ei ole ka selgust sama seaduse § 39 täitmise üle õppejõudude registreerimise kohta.

Nii tohiks vist küll väita, et vormilikust küljest kõik korras ei ole.

Kuidas on lugu aga siis sisulise küljega?

Kõigepealt kerkib küsimus: kas on tarvidust sarnase akadeemia järele? Esimene asi oli siin õiget vastust leida. Küsimuse selgitamiseks oleksid kasulikud olla võinud näiteks ülikool, kelle kõrval akadeemia tegutseda tahab, kirik, kelle jaoks akadeemia jõudusid valmistada kavatseb, — kuuluvad ju ka Saksa kogudused kiriku alla, eeskätt aga Saksa seltskond oma kultuurvalitsuse ja poliitiliste esindajate näol.

Nii imelikult kui see ka ei kõla, aga ühegi nende asjast huvitatud asutuste arvamist ei ole päritud.

Selle tagajärjel on seisukord niisugune, et ei ülikool, ei kirik, ega isegi Saksa vähemusrahvus oma mõõduandvas osas seda akadeemiat tarvilikuks ei pea, nagu see kindlate andmete läbi selgunud on. Seda tunnustab ka olukord, et akadeemias 8 professori kohta ainult 8 üliõpilast immatrikuleeritud on. Siin on tegemist väikese, meie oludele võõra kildkonna ettevõttega, mis oma meelsuse poolest isegi meie Saksa kaaskodanikkude enamusele vastuvõetav ei ole. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi otstarbetu ja üleliigne vastutulek on saanud meie sisemiste vahekordade normaalsel kujunemisel takistuseks, nagu see viimasel ajal ilmsiks on tulnud.

Kas saab, edasi, otstarbekohaseks pidada akadeemia põhikirja, mille alusel tundmatule ja võimalikul korral teadusliku kvalifikatsioonita kogule õigus on antud professori, dotsendi j. n. e. ja juhatajale rektori tiitleid jagada? Nende tiitlite mõisted

on meil välja kujunenud teistsuguses mõttes, kui see akadeemias on ja kujuneda võib.

Sisulisest seisukohast ei ole tähtsusetat ka asjaolu, kuivõrt on ühe õppeasutuse tegevuses kindlustatud meie riikluse ja seaduslikke aluseid ülesehitav suund. Siin ei jaga suur osa meie seltskonnast praeguse hariduseministeeriumi vaateid ega saa nõus olla tema teguviisiga Tartu Saksa akadeemia küsimuses. Tartu Saksa akadeemia asutamise lugu annab uue tõenduse sellest, et meie haridusepoliitikal puudub kindel siht ja eesmärgid, mida taotleda tahetakse.

Kodanikul on raske otsustada, kas kogu selles loos on tegemist juhusliku nähtusega ja asjatundmatusega, või teadliku kultuuripoliitika suunaga.

Kõike seda arvesse võttes ootame Vabariigi Valitsuselt vastust arupärimises esitatud küsimustele:

1. Kas on Tartu teoloogilis-filosoofilise eraakadeemia kinnitamine Hariduse- ja sotsiaalministri poolt sündinud kooskõlas maksvate seadustega?

2. Kas on Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelnimetatud eraakadeemia kinnitamisel arvesse võtnud ka ülikooli ja kiriku seisukohti?

3. Kas selle eraakadeemia põhikirj on otstarbekohane, eriti õppejõude ja korraldust käsitavas osas?

4. Kas eraakadeemia õppejõudude, eriti juhataja kinnitamisel on silmas peetud seaduse nõudeid?

5. Missuguse õppetooli juurde kuuluvad eraakadeemias selle „rektori“ poolt ettekantavad loengud baltluse ideedest?

Juhataja: (Hääletatakse.) Poolt on 19 häält, seega ei ole arupärimise-ettepanek vastu võetud.

5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele liiakasu võtmise kohta riikliku garantii abil teostatava sugusigade ostmise puhul.

R. Penno: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kevadel, kui meie rühm esitas arupärimise, mille peale nüüd, sügisel, Vabariigi Valitsus vastas, nimelt sugusigade pealt liiakasu võtmise asjas, tõsteti arupärijate poolt üles kaks põhjanevat küsimust, millele meie ootasime vastust Vabariigi Valitsuselt. Üks küsimus seisis selles, et Vabariigi Valitsus on andnud seadusliku alusega garantii ühele ettevõttele, ja teine, et see ettevõtte selle valitsuse poolt antud

soodustuse alusel on toimetanud sugusigade ostmist ja võtnud suuremat vahekasu, kui õigus. Mina ootasin härra Majanduseministrilt vastust peamiselt esimese küsimuse kohta, küsimuse kohta, kuidas on lugu seaduslikkusega selle garantii puhul. Härra Majanduseminister on oma kõnes käsitanud peamiselt teist osa. Mina seda osa käsitama ei hakka, see on liiakasuvõtmist, seda käsitavad teised minu rühmakaaslased, kuivõrt siin härra Majanduseministri vaated õigustatud või ebaõiged on. Mind huvitab härra Majanduseministri seletus esimese osa kohta, mida härra Majanduseminister käsitas oma kõne lõpus. Nagu sellest seletusest selgub, mida Riigikogu oma esimesel koosolekul kuulis, on Majanduseminister teatanud, et valitsus on andnud garantii ühegi seadusliku alusega. Sõna-sõnalt kõlab härra Majanduseministri seletus selle kohta järgmiselt:

„Tähendatud tehing oli kiire iseloomuga ja eksportkrediidi kindlustamise seadus ei olnud veel Riigikogu poolt vastu võetud, kui selle tehingu ettevõtmine osutus kiireks ja möödapääsematuks. Valitsus oli sunnitud selles asjas garantii välja andma kindlas teadmises, et sarnane rahvamajanduslikult tähtis toiming ei saa tunnistatud Riigikogu poolt mittedoovitavaks. Sest kui eksportkrediidi kindlustamise seaduseelnõu vastu võetakse, siis eksportkrediidi kindlustamise komitee selle seaduse põhjal krediidi andmise tehingu legaliseerib.“

Majanduseminister tunnistab otsekohe, et see tehing alguses on olnud illegaalne, ja ainult see lootus ja usk, et hiljem seda legaliseeritakse, on olnud aluseks selle garantii andmisel. Mulle näib, et härra Majanduseministri seletus, kes ise oma kutselt jurist, siin kuidagi põhjendatud ja õigustatud ei ole. Meie olime vast läinud nädala reedel siin juhuse ees, kus härra Majanduseministril võimalus oli vähema kui 24 tunni jooksul seadus vastu võtta, mis temale andis õiguse, samme astuda täiesti seaduseandlikult ja seadusele vastavalt. Samuti oleks võimalus olnud talitada ka siin. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, asi on veel halvem, halvem sellepoolest, et härra Majanduseminister nüüd ainult arupärimisele julgeb ja tuleb tagantjärele seletama, et temal see usk oli. Mul oli samalt kõnetoolilt juhus avalikult eksportkrediidi kindlustamise seaduse puhul pöörata Majanduseministri poole küsimusega, kas on antud enne selle seaduse vastuvõtmist ükski garantii, mida tahetakse selle seaduse alusele viia. Härra Majanduseminister jättis

mulle sel puhul vastuse võlgu. Ka härra Majanduseministri seletus, nagu oleks Riigikogu aktsepteerinud valitsuse sammud siin selle seadusega, ei pea kuidagi paika. Nagu teame, ekspordkrediidi kindlustamise seaduse § 1 kõneleb sellest, et kõik need tehingud saavad alguse ekspordkrediidi komitee ettepanekust. Siin on aga valitsus, enne kui veel seadusega see komitee loodud, ise omale algatuse võtnud. Siin on valitsus enne veel, kui ta oma määrusi Ekspordkrediidi kindlustamiseks riikliku garantiid andmise seaduse juurde andis, tehingu teinud ja hiljem viinud selle komiteesse. Loomulikult, et valitsuse poolt määratud ametnikud ekspordkrediidi komitees teisiti ei saanud ega võinud teha, kui nad pidid legaliseerima selle illegaalse tehingu. Kui nad oleksid teisiti talitanud, siis nad oleksid lennanud, sest iga ministeeriumi esindaja kõigepealt on oma ministri käsualune, ei saagi seda teisiti oletada. (V a h e l h ü ü e.) Seaduslikkusest teie ei pea kinni, ja ka käesoleval juhul ei ole teie seaduse normidest kinni pidanud. (V a h e l h ü ü t e.) Kuid halvem on lugu käesolevas asjas seepärast, et ekspordkrediidi kindlustamise seaduse juurde antud määrus ei ole tagantjärele niiviisi tõlgitsetud, et valitsusel oleks õigus sinna oma ettepanekuid teha. Ei olegi niisugust moodust ette nähtud. Siin nähakse ette, kuidas krediidiandmise kord käib. § 17 loeb üles, missugused vormulaarid nad peavad täitma. Kõik need ettepanekud vaadatakse § 2 põhjal läbi ekspordkrediidi kindlustamise komitees. See paragrahv käib järgmiselt: „Esitatud palved vaatab läbi ekspordkrediidi komitee, selgitades garantiid andmise vajaduse ja otstarbekohasuse, samuti esitatavate garantiidkindlustiste vastuvõetavuse ja väärtuse ning garantiisumma suuruse ja kestuse.“

Kas siin ei ole otsekohe härra Majanduseminister selle paragrahvi põhjal komitee segadusse viinud, ja õieti valitsuse sammude tõttu on pidanud komitee oma esimesed sammud seadusest mööda minnes tegema? Seepärast ei saa õigustada valitsuse niisugust enneaegset tegevust, et kui seadus vastu võtmata, siis hiljem seadusega küsimusi normeerima hakatakse. Halvem on lugu selle poolest, et Majanduseministri seletusest järgneb, et ka siin ekspordkrediidi komitee ja Vabariigi Valitsus on selle peale vaatamata, et see hiljem legaliseeritud, määrust otsemas mõttes rikkunud. Ekspordkrediidi seadus näeb ette, et garantiid võib anda ainult kuni 75% te-

hingu summast, üle selle ei tohi ekspordkrediidi komitee vastava seaduse põhjal mitte mingeid garantiisid välja anda. Härra Majanduseminister ütles meile, et tehingu summa oli 526.731 krooni, garantiid on antud aga 25.000 naela peale, ehk Eesti rahas on see garantiid andmise aegne summa siis garantiid 454.500 krooni, see on ametlikult Riigi Teatajas väljakuulutatud naelakursi järgi. Nii siis rohkem, kui lubab seadus. Tehingu summa sarnase väljaantud garantiisumma puhul oleks pidanud ulatuma vähemalt 600.000 krooni peale, siin on ulatunud ta 526.000 peale. Järelikult härra Majanduseminister seletab, et Vabariigi Valitsus ja ekspordkrediidi komitee on seda seadust rikkunud.

Minu arvates, lugupeetud Riigikogu liikmed, meie seisame siin ühe tõsise küsimuse ees, kus Vabariigi Valitsus avalikult seletab, et tal maksvad ei ole seadused, ta ei tunnista neid, ta eeldab mõnesuguseid kavatsusi, mis tal olemas seaduseandluses, nende peale rajab oma tegevuse, ja maksvad seadused temal miski ei maksa. Sellekohast seletust on julgenud anda ainult praegune Vabariigi Valitsus. Meie oleme tahtnud näha, et valitsus oleks seaduse austaja, ja eeskätt ta peaks seaduste järgi käima ja neid täitma. Härra Majanduseminister ehk leiab võimalikuks seletada, et on legaliseeritud ka see viimane küsimus: inglased lasid naelakursi alla, tehingu summa on naeltes vähem ja seega ka valitsuse tegevus legaliseeritud. (N a e r keskel.) Minu arvates nii Vabariigi Valitsus esineda ei tohi. Või on Majanduseminister ebaõigeid andmeid toonud tehingu summade kohta? Minu arvates niiviisi Vabariigi Valitsuse liige Riigikogule esineda ei tohi. Või ma ütlen: kui nüüd siin on ekspordkrediidi komitee eksinud — öeldakse, et valitsus ei ole eksinud —, siis ma juhtisin juba selle seaduse vastuvõtmisel tähelepanu, et ei ole otstarbekohane luua sarnaseid komiteid, ja ei ole otstarbekohane kutsuda sinna neid, kes ainult nõuandjad, ilma et nad mingit vastutust kannaksid oma tegevuse eest. Aga siis ei pandud seda tähele ja nähtavasti selle sihiga, et siis anda komiteedele ülesandeid ilma vastutuse, las nad rikuvad peale seadust, ega neid vastutusele ei saa võtta. Sest mingit vastutust nende tegevuse kohta seadustes ega määrustes ette nähtud ei ole. Kui see nii on, siis oleme sunnitud hiljem tulema Riigikokku küll vastavate parandustega, sest meie ei või ometi sallida seadusevastaste tehingute kestmist.

Ma loodan, et härra Majanduseminister emba-kumba, kas seletab, et ta on eksinud tehingute suhtes, või tunnistab, et siin on jällegi seadusevastased tehingud maksmas. Igatahes selle küsimuse kohta meie tahame härra Majanduseministri täiendavaid seletusi.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Öeldakse, et vaikimine olevat jaatav vastus, ja kui härra Majanduseminister rkl. Penno küsimusele siin mitte vastust ei andnud, siis võib vastust sellest järeldada, et need andmed, mis rkl. Penno ette tõi, vastavad tõele.

Juba 4. juunil s. a. esitati meie rühma poolt Vabariigi Valitsusele arupärimine liiakasuvõtmise kohta riikliku garantii abil teostatava sugusigade ostmise puhul. Sel korral ei saanud see arupärimine tarvilikku häälteenamust. 11. juunil esitati see arupärimine uuesti 25 Riigikogu liikme allkirjaga. Sugusigade ost ja üleandmine Venemaale lõppes juuni lõpul. Riigikogu kodukorra § 90 põhjal on Vabariigi Valitsus kohustatud vastama arupärimistele hiljemalt 30. päeval. Käesoleva arupärimise puhul oleks see olnud 11. juulil. 11. juulil, kui ma ei eksi, lõpetas Riigikogu teatavasti oma töö ja läks suvevaheajale, ilma et Vabariigi Valitsus oleks vastanud sellele põllumehi nii väga huvitavale arupärimisele liiakasuvõtmise kohta riikliku garantii abil teostatava sugusigade ostmise puhul. Nii vähe hoolis Vabariigi Valitsus ja härra Põllutöominister Jürman põllumeestest ja põllumajandusest. Või olid valitsuses ministrikotadel kaardid nii segi läinud, et ei teadnud, kes peab vastama? Põllumehe sea pealt on häbematult liigkasu võetud, põllumeest rumalasti püगतud, ja seda kõik Põllutöoministri seljataga seisvate põllumeeste kogude poolt.

Suve otsa hoiti seamüüjate-põllumeeste meeli ärevil. . .

J u h a t a j a: Kõneleja, ma hoiatan Teid haavavate sõnade tarvitamise eest.

J. F u k s: ja kui nüüd sügisel Riigikogu kokku astus ja Majanduseminister arupärimisele vastas, siis imestasin kõik põllumehed ja küsisid: kas on meil ka Põllutöoministrit, kes põllumeeste huvide eest välja astuks? Miks vaikis Põllutöominister? Nähtavasti on Põllutöominister Jürman vist ka isiklikult siin selles operatsioonis „Estonia eksporttapamajade“ profiidilöömisesest huvi-

tatud ja tema südametunnistus sarnasel kujul põllumeeste koorimisel maha maetud. Põllumajanduse kaitse, eksporttapamajade saneerimine maatulunduse kapitali kaudu, see on Põllutöoministri ülesanne, tema tegevuseala. Või ei huvita see enam Põllutöominister Jürman'i pärast seda, kui ta oma võimuga, ilma Pikalaenu Panga nõukogu otsuseta, maatulunduse kapitalist 50 miljoni senti ümber „Estonia eksporttapamajade“ päästmiseks andis ja selle rahaga ka minister Jürman'i isiklikud shiirud, mis „Estoniale“ antud, millest üks veksel oli 2,5 miljonit senti, välja lunastati.

Nii siis anti „Estonia eksporttapamajade“ poolt andmed Majanduseministrile ja pidi vastama Riigikogule minister, kes asjaga kursis pole. Kõigepealt härra Majanduseminister oma vastuses toonitas, et lepingu sugusigade müügiks Venemaale on sõlminud „meie tapamajad“. Kas tahtis härra minister sellega liiakasuvõtmise varju heita kõikidele eksporttapamajadele, või pole härra minister lepingut ega ka esitatud arupärimist hästi läbi lugenud. Lepingu sissejuhatavas osas on sõna-sõnalt öeldud, et „Estonia eksporttapamajad“ ja seakasvatuse selts on selle lepingu sõlmijad. Need on lepingusõlmijad, mitte mingid „meie eksporttapamajad“.

Edasi, kui vaatame härra ministri vastust, siis härra Penno juba juhtis tähelepanu sellele, et kas siin ei ole eksitusi, ja ka mina küsiksingi härra ministrilt, kas need andmed on õiged? Esimesel kokkuostul oli 5.228... (V a h e l h ü ü e.) Härra minister, Teie olite seda kõnet parandanud ja olite jätnud 5.228 sisse. (V a h e l h ü ü e.) See on parandatud stenogramm. (V a h e l h ü ü e.) Kas see ei tähenda midagi, kas sigu vähem või rohkem, kas see on ükskõik, kas oli neid 5.228 või 5.288? 60 siga müüdi rohkem, siis oli vaheltkasu ka suurem. (V a h e l h ü ü e.) Kui stenogrammi parandati, siis härra minister ei parandanud sigade arvu mitte. Niisugused andmed pisteti härra ministrile pihku tapamajade poolt, ja härra minister veab Riigikogu sisse. (V a h e l h ü ü e.) Stenogrammis oli märgitud 5.228, see oli parandatud stenogramm, ja mina olen kõik oma kalkultatsioonid teinud selle parandatud stenogrammi järele. (V a h e l h ü ü e.) Kui sigu rohkem müüdi, siis see suurendab vaheltkasu. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a: Rkl-ed Penno ja Sikkar, palun mitte ebasüüdsaid sõnu tarvitada. (V a h e l h ü ü e.) Rkl. Juhkam, teen Teile märkuse.

J. Fuks: Härra rkl. Soots tähendas ja küsis, palju on meile selle arupärimise eest venelaste poolt tasu makstud? Tahan, et need sõnad saaksid stenografeeritud. (V a h e l h ü ü e.) Teie ütlesite, palju selle eest on makstud meile. Kui meie tuleme „Estonia eksporttapamaja“ ja kogude tegevust liigkasuvõtmisel ette tooma ja valgustama, siis teie tahate sellele varju heita ja öelda, et meie oleme vehelastega kambas. (V a h e l h ü ü d e d.) Ministri andmetel on „Estonia eksporttapamajadel“ selle operatsiooni kulud olnud Kr. 81.064.— peaaasjalikult pangakulud, komisjonitasu ja raudteel veokulud ning mitmesugused teised väikesed kulud. Missugused need väikesed kulud on, ei hakka praegu arvustama, ehk need on meil küll kalkuleeritud. Kuid pean ütleva, et sealtpoolt ei mõisteta väikesi kulusid teha.

J u h a t a j a: Kõneleja, ma peatan Teid. Praegu teatati, et rkl. Soots pöörates, mina ei tea missuguse rühma poole, — teates ei ole seda tähendatud — öelnud: „Palju venelased teile selle väljaastumise eest maksid.“ See on haavav, ja teen rkl. Soots'ile märkuse.

J. Fuks: See arupärimine on esitatud kolme rühma poolt. Kui eksporttapamajade juures teenistuses olev isik saab 25.000 senti kuus palka ja Irboskas sigade laadimise juures veel lisaks palgale 1.000 senti päevaraha päevas temale maksetakse, siis kujutage ette, missuguste kuludega sigade operatsiooni juures toime saadi!

Vekslite diskontokulud, mille kohta ütles minister, et need on teatavatel põhjustel kõrged olnud, on Kr. 25.411.— Tähendab, sigade operatsiooni juures väljaminekute kulud on kokku Kr. 106.475.— Nendest kuludest on venelased lepingu põhjal tagasi maksnud lepingu § 20 järgi 8% diskontokuludeks. See teeb välja 36.000 krooni. Ja siis lepingu §§ 9 ja 18 põhjal on venelased katkuseerumi eest tagasi maksnud ja sigade kinnitamise raha Kr. 31.368.— Kokku on venelased tagasi maksnud Kr. 67.368.

Peale selle on sigade müüjatelt müügi puhul arvatud maha sigade pealt kindlustusekassa heaks igalt sealt 50 senti ja riigi heaks — 50 senti. Minu järelepärimise peale on minule loomatervishoiu valitsuselt teatatud, et mingit maksu riigi heaks ei ole riik väljaveetavate sigade pealt selle operatsiooni puhul võtnud. 5.228 sea pealt on müüjailt võetud 5.228 krooni, ja kui sellele juurde arvame eelmise, mis venelased ta-

gasi maksid, siis teeb see 72.596 krooni, tähendab, jääks „Estonia eksporttapamajade“ kanda 33.879 krooni. Majanduseministri andmetel on sigade eest talupidajatele maksetud 341.265 krooni. Kui selle juurde paneme, siis on „Estonia eksporttapamajadel“ kulusid 375.144 krooni. Majanduseministri andmetel maksid „Estonia eksporttapamajad“ keskmiselt sea eest põllumehle Kr. 64.53, 60 senti makseti põllumehle sea kg eest. See tähendab, keskmiselt oli iga müüdnud sugusea raskus 107,5 kg. Lepingu § 17 kohaselt maksid venelased 1 kroon 5 senti sea eluskilogrammi eest, ja kui kasvatame selle keskmise sea eluskaaluga, s. o. 107,5 kg, siis näeme, et venelased maksid „Estonia eksporttapamajadele“ 112 krooni 87 senti keskmiselt sea eest. Kui sigade arv oli 5.228, nagu stenogrammis on, siis saame, et „Estonia eksporttapamajad“ said selle tehingu pealt 590.084 krooni 36 senti. Kui meie sissetulekust kulud, mis tapamajal olid, maha arvame, siis jääb „Estonia“ kasuks 214.940 krooni. Sea eest saadi 112,87 kr., makseti 64,53 kr., seega oleks sea pealt sel puhul vaheltteenistus ühes kuludega 48 krooni 34 senti. (V a h e l h ü ü e.) Ei, mitte puhas, vaid üldine vahetalitus ja puhaskasu. (V a h e l h ü ü e.) Sea eest saadi keskmiselt 112 krooni 87 senti. Kui meie võtame 214.940 krooni puhaskasu ja jagame väljamakstud sigade hinnale, mis põllumehed said, siis on „Estonia“ puhaskasu tervelt 62,95%. Võttes vahetalituse hinnaks 74% talupidajatele sigade eest maksetavast hinnast, arupärimist esitades oli arupärimises näidatud, et see oli 75% talupidajatele sigade eest maksetud hinnast, siis on selgelt näha, et arupärijad ei olnud arupärimist esitades eksinud. Kui võtame kulud 81.064 krooni ja jagame müüdnud sigade arvule — 5.228, — siis on kulu iga sea pealt 15,5 krooni. Kui oli Riigikogu rahaasjanduse komisjonis arutamisel eksporttapamajade saneerimise küsimus, siis kõneldi, et üle 12 krooni ei oleks tohtinud eksporttapamajad sea pealt kuluks võtta, kuid praegusel korral on võetud üle 15 krooni, ehk küll minister oma määruses tähendanud, et eksporttapamajade peekonsigade ekspordeerimise kulud ei tohi ühelt sealt suuremad olla, kui 15 kr. Kui aga võrdleme neid kulusid, mis eksporttapamajad tegelikult peekoni ekspordeerimisel kannavad, siis on need palju suuremad, kui selle sugusigade tehinguga. Härra minister tähendas ka veel, et kursi languse tõttu on kursivahe tekkinud 27.486 krooni, aga ma küsiks, kas siis kevadel

sugusigade ostmisel oli „Estonia eksporttapamajadel“ teada, et inglismaa kurss langeb, et sel puhul maksti talupidajatele 60 senti sea eluskaalu kilogrammist? Leping Venemaaga on tehtud kroonides, ja mis oli selle põhjuseks, et vekslid kirjutati inglismaaltes? Kui kevadel oleks arupärimisele vastatud, kui inglismaa kurss veel püsiv oli, millega oleks siis minister tulnud põhjendama „Estonia eksporttapamajade“ kasusaamist? Härra Majanduseminister mineva neljapäeva õhtul Riigikogu rahaasjanduse komisjonis Scheeli panga moratoriumi seaduse juures seletas, et keegi ei võinud ette aimata inglismaa langust, ja mina ütlesin siis härra ministrile, et Riigikogus arupärimise vastamisel Teie ütlesite, et „Estonia“ nägi seda ette, ja miks Teie siis „Estonia“ meestel ei küsinud, oleks sellega nii mõnegi panga ja võib-olla ka meie kroonikursi päästnud.

Nüüd ma küsiksin, mis õigustas „Estonia eksporttapamaja“ mehi põllumehe arvel sugusealt teenida ümmarguselt 63 protsenti puhaskasu? (V a h e l h ü ü e.) 74% sellest summast, mis põllupidajatele välja maksti. Ja Majanduseminister ütleb, et siin mingit hiilgavat teenistust ei ole olnud ja etteheiteid teha selle kohta ei ole võimalik.

Härra Majanduseminister! Kuskil mustal börsil rahadega ehk väärtpaberitega hangedajail võib vahest see vaheltkasu — 63% — paista väike, aga põllumeest, kes praegu kõige rohkem kannatab majandusliku kitsikuse all, sarnaselt pügada valitsuse poolt antud garantii abil on lubamata ülekohus. (V a h e l h ü ü e.) Põllumees saab keskmiselt sea eest 64,53 krooni, seapõrsas maksis mineval aastal 15 krooni, nii et jääb seakasvatajale 7—8 kuu toitmise ja talitamise kuludeks üle ümmarguselt 50 krooni ja „Estonia eksporttapamaja“ saab mõnepäevase vahetalituse eest 48 krooni. See paneb iga arusaava põllumehe mõtlema, ja tulgu siin valitsus välja missuguste tahes andmetega, nii rumalad põllumehed ikka ei ole, et nad ei oskaks siin kalkuleerida või rehkendada. (V a h e l h ü ü e.) Ekslik oleks veel põllumeestel arvata, et need kohutavad vaheltkasu või liiaku võtmise andmed oleksid kõik, kuidas sugusigade müüjaid eksporttapamajade poolt kooriti, ei, veel rohkem nurinat on tekitanud petmine sigade kaaluga. Näiteks Pärnust Tallinna saadetud sajakilolise sea pealt on juba vahe kaalus 8—10 kilogrammi müüja kahjuks. Mul on kokkupuutumist olnud Pärnumaa põllumeestega, kes on seletanud, et sead on Pärnu turul enne vagunisse laa-

dimist ära kaalutud, ja kui arve tulnud „Estoniast“, siis oli siga 15 kg kergem. Tähendab, 6—7-puudalise sea kohta kaha-neb kaal Pärnust Tallinnani 1 puud.

Edasi, ajalehed kirjutasid hiljuti „Pet-tus sugusigade ostul“. Siin tuleks tõesti alla kriipsutada ka seda, et lepingu § 5 kolmas lõige ütleb, et asjata ei toodaks kokku sarnaseid sigu, mis Venemaale saatmiseks ei kõlba, siis tuleb rahvale laialdastelt teatavaks teha, missugustele tingimustele peaksid sugusead vastama, mis Venemaale kõlbulikud on. Seda ei ole aga välja kuulutatud. Kellel suguemised olid, need müüdi Venemaale saatmiseks, kuid Venemaale vastu võeti ainult neile kõlbulikud. (V a h e l h ü ü e d.) Sellega suurenesid „Estonia eksporttapamajade“ sigade läbilaske arv ja kasu, mis „Estonia“ peekon-sigade pealt saab.

Palju hävines sarnaselt suguemiseid, see on teadmata, aga teada on, et üks osa suguemistest, mis tapetud, läks siseturule. Viljandi põllumeesteseltsi poolt „Estonia“ tapamajale Venemaa jaoks saadud sigade hulgast on läinud palju siseturule ja põllumehele makseti 2.500 senti seast. Möödunud aastal maksis põrsas 1.500 senti, see-ga sai nüüd põllumees 1.000 senti sea sööt-mise kuludeks. Need andmed on omaks võtnud ka eilses „Kajas“ ühisus „Estonia eksporttapamajade“ juhataja. Kõik see sünnib ajal, kus oksjonihamer kopsib maal talusid, kus hävitatakse meie taluma-japidamisi, müües oksjonil lehma 3 kr. tükk. Laatadel on müüdud lehma 12 krooniga. Teenijaid ei jõuta enam palgata ja karjastele tasuks tuleb pool talu karja ära anda.

Maal nuriseb valmistaja, meil nuriseb tarvitaja, et vaheltkauplejad on liiaku-suvõtjad, et maamees müüb poolmuidu oma saadused, aga käesoleva arupärimisega selgub, et valitsus siin on oma garantiiga või vastutusega soodustanud liiaku-suvõtmist asutuse poolt, kes töötab vist ühistegelisel alusel ja riiklikkude rahadega. Kui valitsus siin võimetu on olnud, kuidas tahab ehk saab ta mõjutada oma kapitali-dega ja riisikol tegutsevaid erakaupmehi, vaheltkauplejaid-liiaku-suvõtjaid. Valitsusel kas puudub tahe siin olukorda parandada, või ta on lihtsalt saamatu. Kuid sarnaselt maainimeste-kaubamüüjate ja teiselt poolt tarvitajate pügamine vaheltkauplejate kam-ba poolt kaua kesta ei tohi. Igal kannatusel on piir. Häda valitsusele, kui see kodanike kannatusepiir katkeb! Valitsus ei tohi oma parteipoliitiliste mahhinatsioonidega ja jaga-mistega teha Eesti Vabariigist vaevariiki.

Põllutööminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin ainult lühidalt vastata selle etteheite peale, mille ette töid arupärijad ja mille üle nad mures näivad olema, mispärast Põllutööminister ei ole vastanud käesolevale arupärimisele. Mis see arupärimine sisult on? See on äriine või kaubanduslik tehing. Meie teame, kui meil kaubanduseministeerium oli, siis kaubanduseministeerium muudeti ühes tööstuseministeeriumiga ühiseks ministeeriumiks, mis praegu Majanduseministeerium. Kaubanduseministeeriumi ei toodud Põllutööministeeriumi juurde. Sellepärast ei ole loomulik, et Põllutööminister hakkab kaubanduslike operatsioonide arupärimise puhul vastama. Mina ei saanud sellele vastata sellepärast, et see on kaubanduslik tehing, millele tuli vastust anda Majanduseministril. Ainult seda tahtsin ära märkida.

Kui elköneleja lõpus ette kandis, et loomahinnad on väga langenud, maksetakse 30 või 20 krooni tükist, (V a h e l h ü ü e.) siis oli see eksitus, hinnad on olnud kas 20 või 30 krooni, ja seda on tükist maksetud, see on õigus. Ma arvan, et meie põllumehed väga rõõmustaksid ja kiidaksid seda ärimest, kellel läheks korda see, et ta suudaks maksta mitte 20—30 krooni, vaid poole rohkem, 60—70—80 krooni loomast. Vaadake, kui sigade eest turul, meie kodumaa turul, saadi ainult pool sellest hinnast, mis maksid eksporditapamajad sigade eest, siis ma olen kuulnud, et põllumehed kiidavad seda, ja kõik tormasid sigu andma, kuna said 100% suurema tasu nende eest. Kas see liiakasuvõtmine või midagi muud oli, selle peale andis vastuse härra Majanduseminister. Need operatsioonid on niisugused, mis Läti suurema ühistegelise asutuse on pankrotti viinud. Põllumehe seisukohalt on see tähtis, kas ta saab suurt või väikest hinda. Kui põllumees sai sea eest 100% rohkem hinda, kui turul seda makseti, siis oli see hind umbes kaks korda nii suur, kuipalju maksab praegu lehm. Ei saa öelda, et sugusigade operatsioon oleks meie põllumehele kahjulik olnud, vaid otse vastupidi, ta oli väga kasulik. (V a h e l h ü ü d e d. — M ü r a.)

Juhataja: Rkl. Holberg, ma palun rahu.

Rkl. Fuks esitab ülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastamise arupärimisele liiakasu võtmise kohta riiklise garantii abil teostatava sugusigade ost-

mise puhul leiab, et Vabariigi Valitsus on talitanud riiklise garantii andmisel seadusvastaselt ja pole samme astunud liiakasu võtmise ärahoidmiseks, ja läheb päevakorras edasi.“

J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! Kui ma astusin siia saali ja hakkasin härra Fuks'i kõnet kuulama, siis mul tekkis kahtlus, kas ma olen sattunud Riigikokku või olen sattunud eksporditapamajade keskbüroosse. Ma olen harjunud Riigikogus ikka kuulama poliitiliste küsimuste arutamist ja arvan, et ühistegeliste eksporditapamajade küsimused peaksid kuuluma arutamisele eksporditapamajade keskbüroos. Meil on 4 eksporditapamaja, neil on ühine keskbüroo, ja kui ühel tapamajal ehk selle tegelastel teisele tapamajale või selle tegelastele midagi öelda on, siis on loomulik, et seda öeldakse tapamajade keskbüroos ja Riigikokku nendega ei tulla. On tekkinud ebamäärane seisukord: üks eksporditapamaja direktor, kes ühtlasi Riigikogu liige, kasutades viimast asjaolu sepitseb ühes oma poliitiliste sõpradega arupärimise-ettepaneku Riigikokku, aga teised eksporditapamajade direktorid ei ole Riigikogu liikmed, nad ei pääse siia sisse, nad istuvad Jaani tänaval. (V a h e l h ü ü d e d.) Ei, mina ei ole eksporditapamaja direktor. Aga kui keegi direktoritest üleval istub, siis lubage tal siia tulla ja aru anda, nagu seda ühe tapamaja direktor teeb. (Hulgalised vahel h ü ü d e d keskelt. — Juhataja koputab haamriga. — V a h e l h ü ü d e d.) Teie ajasite mõne direktori sinna üles, kus ta sõna ei saa, aga ise siin all tulete välja paberitega ja teadetega, kuipalju raha on saadud, kas sigu oli 588 või 528, vaidlete selle üle. Aga teiste andmete kohta ütlete, et need on ebaõiged. Ma ei tea, kuidas teie teiste inimeste taskuid paremini tunnete, kui oma taskuid. Ma olen harjunud sellega, et iga inimene kõige paremini tunneb oma taskuid, Teie hulgas on ka üks tapamaja direktor, ehk ta kõigepealt tuleb välja ja ütleb, kuidas Tapa tapamaja seisukord, kuidas puudujääkidega lugu, kes seal liikmed j. n. e. Seda nad ei tea. Nad teavad aga küll, kuidas on „Estoniaga“ lugu. Kust nad kõike „Estonia“ asju teavad? „Estonia“ ise neid andmeid ei ole andnud. Ma arvasin, et vast on venelased andnud, sest neil on täpselt teada, kuipalju nad sigu said. Kuid sarnane mõte olevat haavamine, sest kuidas nad küsivad venelastelt, olevat piinlik. Tähendab, andmed

ei ole ei venelastelt ega ka „Estonialt“ eneselt saadud, kuid need olevat siiski sedavõrt täpsed, et nende vastu ei saavat vaielda. Mulle paistab imelikuna, kust teie siis need „õiged“ andmed saite, tulge ja näidake neid meile ka. (V a h e l h ü ü e.) Ei, Majanduseminister sarnaseid andmeid ette ei kandnud, kui Teie kandsite, Majanduseministri omad olid hoopis iseandmed. Teie ju süüdistate Majanduseministrit, et ta on tulnud ebaõigete andmetega. Tähendab, teil peab endil olema andmeid ja nende allikaid.

Kui asja vaatame sisuliselt, siis ütlete teie, et ühed tapamajad on kanged põllumeeste huvide kaitsjad, teised aga nõõrijad. Aga milles nad nõõrivad? Tuleb välja nõnda, et kõik tapamajad vastava üldise kokkuleppe põhjal sigade eest maksid ühesugust hinda. Neil olid ette nähtud ühesugused sortimendid, ühesugused hinnad, tähendab, kõik tingimused ühesugused. Aga ühel tapamajal ühes seakasvatuse seltsiga on läinud korda veel muud turgu leida, kui teistel ekspordtapamajadel, ja kui sigu eksporteeritakse sellele teisele turule, siis maksab see tapamaja põllumeestele umbes 2.000 senti iga sea pealt rohkem. Võttes ümmarguselt, et sellele uuele turule on saadetud umbes 9.000 siga, siis tuleb välja, et see ekspordtapamaja selle operatsiooni läbiviimisega on Eesti põllumeestele maksnud rohkem umbes 18 miljonit senti kui juhul, kui oleksid sead läinud peekoniks. Sellest tehakse nüüd loogilised järeldused, et vaat' see, kes põllumeestele maksis 18 miljonit rohkem, kes leidis soodsa turu, see on see põllumeeste nõõrija, see on see liiakasuvõtja. Aga need, kes seda ei maksnud, kes maksid ühesugust hinda teistega, vaat' need on põllumeeste huvide kaitsjad! Mulle näib, et see järeldus lonkab mõlemate jalgadega, sest igatahes, kes põllumehele on rohkem maksnud, ega see ei ole põllumehe nõõrija, just vastuoksa, see nimelt ongi põllumehe huvide kaitsja.

Edasi hakatakse kalkulatsiooni tegema, kuipalju igale seakasvatajale makstud ja kuipalju ise saadud. Mõelge ometi: Ise maksab 60 senti, aga saab 105 senti. Ja otsekohe arvatakse 60 senti 105 sendist maha, saadakse 45 senti, mis viiakse protsendi peale, ja nii tulevat välja 60% puhaskasu! (V a h e l h ü ü e.) Niisugune on teie arusaamine ja niisugune on teie matemaatika! Mulle näib, et ekspordtapamaja on äriiline ettevõtte, mille puhaskasu on raske ühe operatsiooni järele arvestada, sest üks operatsioon võib anda kasu ning võib ka kahju

anda, ja teine operatsioon vastupidi. Äriilise ettevõtte bilanss peab aasta lõpuks näitama parajat kasu, siis on õieti talitatud. (V a h e l h ü ü e.) Kui ekspordtapamajad ja seakasvatuse selts on öelnud, meie siiski arvestame selle operatsiooni eraldi, ja kui temast kasu rohkem tuleb kui keskmine norm, siis maksame tagantjärele seatootajatele lisatasu. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei mäleta, millal see arupärimine on esitatud, aga ma tean väga hästi, et teine sigade operatsioon on toimunud just pärast arupärimise esitamist. Teise operatsiooni juures tuli venelastega odavama hinnaga kokku leppida, sest endise hinna eest nad enam sigu ei võtnud. (V a h e l h ü ü d e d.) Teised võistlejad surusid hinnad alla. (N a e r.) Sellepärast teist lepingut ei saanud sõlmida soodsatel tingimustel. (V a h e l h ü ü d e d.) Teise lepingu tingimused on halvemad. Teises lepingus ei saa enam venelastelt 105 senti, vaid saadakse juba vähem. Põllumehele on aga välja maksetud siiski 60 senti. (V a h e l h ü ü d e d.) Ei ole teie arupärimine väljamaksmise hinna peale sugugi mõjunud, küll on aga venelastelt saadud hinna alla surunud. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina arvan, mida suurem läbikäik, seda vähemad kulud. Minu arvates on see iga äriilise operatsiooni algmõiste, ja kui teie seda veel ei tea, siis palun seda teatavaks võtta, et see nõnda on. Edasi minule näib, kui üks operatsioon ette võetakse, ega ei saa siis kalkulatsiooni väga optimistlikult teha, tuleb arvestada ikkagi riisikoga. Ja arupärijail on teada, et nende sigade eest ei ole maksetud sularahas, vaid nende eest on maksetud vekslitega, mis alles aasta pärast tulevad maksmisele. Kui arvate selle maha, mis iga kaupmees, kui tema kaupleb võla peale, protsentideks annab, siis kuivab kasu palju väiksemaks. Sellepärast, kui vekslid aastased protsendid maha arvata, siis ei ole saadud venelastelt 105 senti, vaid saadi ainult 90 senti. Teiselt „satsilt“ saadakse veel vähem, saadakse vast 85 senti. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie teate, missuguse protsendiga vekslid diskonteeritakse. Teate ka seda, et venelaste vekslid on raske mahutada kuhugile. (V a h e l h ü ü d e d.)

Edasi juhiksin mina tähelepanu sellele, et minu arusaamise järgi niisuguste operatsioonide juures võivad ka oma erikulud olla, näiteks esindusekulud. (V a h e l h ü ü d e d.) Sellest võime ka rääkida natukene. (V a h e l h ü ü d e d.) Tean, et vabadusesõja lõpupäevil, kui lahingud olid

käimas ja kui meil padrunitest puudus tuli, oli nendele, kellel padrunid olid, raske selgeks teha, et nendel padrunitel just meie käes see õige koht on. Siis öeldi kolonel Reiman'ile: tee üks vastuvõtmine esindussummade arvel ja katsu seal selgeks teha, et padrunisi on just meile tarvis. Ja sage-dasti läsksi korda seda selgeks teha. Ma ütlen, et niisuguses olukorras tekivad esin-dusekulud, ja minu arvates tuleb neid sum-masid eelarvesse ka üles võtta.

Edasi juhiksin tähelepanu selle peale, et kui niisugune operatsioon tehakse pike-ma aja peale, siis peab reservid jätma riisiko katteks. Kui siin härra Fuks irvitades ette tõi, et seal olid niisugused inimesed, kes juba kevadel ette teadsid inglismae languse, siis pean ütleva, et inglismae langust küll ette ei teatud, küll teati aga seda, et niisuguse operatsiooni puhul, mis terve aasta kestab, üks või teine ootama-tus ette võib tulla. Ja niisuguste ootama-tuste jaoks peavad teatavad reservid ole-ma, ja „Estonia eksporditapamajadel“ on need olemas. Kui operatsiooni lõpul sel-gub, et kasud on suuremad, kui esialgu kal-kuleeritud, siis saavad need summad tagantjärele sigade tootjatele välja makstud. Seda võis öelda seepärast, et teatavad sum-mad ta reserveeris riisiko peale. Ja nüüd selgub, et nad on väga targasti teinud, et reservid on jäetud, sest inglismael on lan-genud, ja sellest summast saab nüüd kah-jud katta. (V a h e l h ü ü e.) Minister üt-les, et leping ei ole kõik olnud Eesti kroo-nides, vaid ka teistes rahades. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla kommertsalal tuleb ka Hiina rahadega tegemist teha, ja siis ar-vestatakse ka kursi kõikumine ja muu riis-iko.

Edasi juhiksin ma teie tähelepanu selle peale, et veel tänastest lehtedest võite lu-geda, et meie lõunanaaber on ka teinud Venemaaga lepingu sigademüügiks, ja nüüd kirjutatakse, et ta on sisse kukkunud selle lepinguga. Ta on teinud nii, et kalkuleeris selle viimase hinna välia, ilma reser-vita, ja nüüd on hädas, nüüd, riik, tule aita. Lugege, lehtedes on öeldud, et ta on sisse kukkunud. Nähtavasti Tapa tapa-maja direktor soovis, et ka „Estonia“ direk-tor oleks sisse kukkunud. See on temale ju võistleja, ja ma saan aru, et kommerts-alal soovitakse võistlejale pahandust ja katsutakse talle kõikaid kodarate vahele visata. See on kommertsantide mood. Aga minu arvates niisuguseid asju tehakse ikka mujal, aga mitte Riigikogus. Riigikokku ei või tulla sarnase asjaga. (V a h e l h ü ü e.)

Kuulge, kui Tapa tapamaja oleks lepingu teinud, üks riik oleks siis ka aidanud. Aga teie ei suutnud venelastega kokku leppida. Käisite küll seal ukse taga, aga venelased ütlesid, meie teeme ühega, meie oleme te-maga harjunud, seda öeldi teile. Mis teie seda maha salgate, on ju teada, et käidi seal. Nii et siin on kahe eksporditapamaja vastastikune võistlus, ja see võistlus, mis oleks pidanud tapamajade keskbüroos la-hendatud saama, see on imelikul kombel Riigikokku sattunud.

Sellepärast näib mulle, et arupärijad ei ole omi süüdistusi kuidagi põhjendada suutnud, ja see arupärimine on nii-öelda vette jooksnud. (V a h e l h ü ü e d.)

J u h a t a j a: Rkl. Märt Martinson esi-tab ülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates läbirää-kimisi Vabariigi Valitsuse vasta-mise puhul arupärimisele liiakasu võtmise kohta riikliku garantii abil teostatava sugusigade ostmise pu-hul, läheb päevakorras edasi.“

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liik-med! Mind huvitas väga härra Soots'i väljendus, et ta on harjunud Riigikogus kuulama ikka poliitilisi väljaastumisi. Ta ütles kord, et meil olevat juba politika ka saapasääres. Viga on just selles, et meil ae-takse igalpool politikat ja majanduslikud küsimused jäetakse tagaplaanile. Sellepä-rast on meie majandus halvas seisukorras, et meie valitsus ajab oma parteidele kasu-likku politikat ja majanduslike küsi-mustega ei tee tegemist.

Ma näitasin siin juba, et härra Majan-duseministri andmed on ebaõiged. (V a h e l h ü ü e.) Kes näha tahab, see ka nägi, seda võib ka stenogrammist lugeda ja neid andmeid leida. Ka härra Majanduse-minister kinnitas, et on viga tekkinud müü-dud sugusigade arvu juures. Härra Soots ütles, et „Estonia eksporditapamajad“ mak-sid suguseast 2.000 senti rohkem kui põl-lumees oleks saanud peekonseast; aga et „Estonia“ võtab 4.000 senti sea pealt omale, seda jättis härra Soots ütlemata. (V a h e l h ü ü e.) Andmete varal on see selgeks tehtud. Kuigi põllumeestele on ehk 18 miljonit rohkem makstud, kui põl-lumehed oleksid peekonsigadest saanud, aga seejuures 21 miljonit senti on „Estonia eksporditapamajad“ teenimata puhas-kasu saanud. Tegelikult on aga „Estonia eksporditapamajad“ saanud palju rohkem puhaskasu, kui siin ette toodud. Kas teie

arvate, et oleks pidanud veel vähem maksma põllumeestele ja neid veel rohkem koorima? Võib-olla kahetsevad „Estonia eksporttapamajad“, et nad põllumeestele nõnda palju maksid? Aga kas meil sõlmitakse välisriigiga lepingud selleks, et ärid suurt vaheltkasu saaksid? Kui on sarnaseid asutusi, nagu härra minister ütles, seakaitse selts, siis nad peaksid minema välja sellest seisukohast, et põllumehed vähemalt oma tootmiskulud kätte saaksid ja eksporttapamajad ka omaga välja tuleksid ning suurt vaheltkasu ei võetaks. Meie ei oleks esitanud mingit arupärimit, kui sea pealt oleks võetud kuludeks 15,5 krooni. Kui aga sea pealt võetakse vahetalitusekuludeks 48 krooni, siis on see liig, ja seda kellelegi selgeks teha ei saa, et ei ole tegemist liiakasuvõtmisega. Kui võtame kursivahe, mis olevat 2½ miljonit senti, ja kui võtame maha selle kasust, jääb ikkagi järele 18,5 miljonit senti puhaskasu. (Vahelhüüe.) Ma ise saatsin kaks siga, ja mulle ei ole mingit juurde maksu lubadust antud.

Kui räägitakse diskontoprotsendist, siis lepingu § 20 ütleb, et Venemaa maksab tagasi, kuid mitte üle 8% diskontokuludest, ja Eesti Pangas vekslite diskontokulu on 7½%. (Vahelhüüe.) Riikliku garantii eest on võetud 1%. (Vahelhüüe.) Teie võib-olla küsite, kust meie kõik andmed oleme saanud. See on iga Riigikogu liikme saladus. Härra Majanduseminister ütleb, et „teatavatel põhjustel diskonteeriti kõrge protsendiga“. Missugused on need „teatavad põhjused“. (Vahelhüüe.) Ei tea, olge head, tulge välja, härra minister, ja öelge, missugused on need „teatavad põhjused“, ja andke vastust.

Juhataja: Kõneleja, ma kuulen täna mitmendat korda väljendusi nagu „koorimine“, „pügamine“. Juhin veel kord tähelepanu sellele, et seesugused sõnad on ebasüüdsad, ja palun neid edaspidi mitte enam tarvitada.

J. Fuks: Väga imelik, et teha võib, aga rääkida ei tohi. Härra kindral Soots rääkis esitusekuludest, aga kuipalju ja kus neid esitusekulusid tehti? Võib-olla härra Soots annab sellest ministrile andmeid, kuidas sigade pealt neid esitusekulusid tehti. Püssipadrunisi olevat saanud ka „esitustega“ osta. Riigil on 7 miljonit 200 tuhat esitusekuludeks, „P. K. Estonia“ on 778 tuhat senti aastas esituseku-

ludeks. Kolmele direktorile ei jätku päevi esitamiseks, ja nüüd tuleb välja, et sigade peale on ka esitusekulud läinud. Huvitav oleks rahval teada, kui suured esitusekulud üldse sugusigade müügil olid ja kus neid „siga“ esitati. (Vahelhüüed.) Ka on need rkl. Sootsi väited ja andmed väga iseäralised. Ja nüüd peale härra Majanduseministri kõnet tulete veel välja sellega, et need esitusekulud on olnud. Mul on leping käes, ja leping ei nõua mingeid esitusekulusid. Kas selleks sõlmiti Venemaaga see leping, et siis pärast põllumeestele öelda, et vaadake, teie saite oma sigadest rohkem kui peekonsigadest, mis teie nurisete!

J. Holberg: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha selle küsimuse juures sisuliselt peatuda, siin on juba selgitatud, et see arupärimine sisuliselt paika ei pea. Ma tahtsin puudutada vormilist külge. Mis meie näeme? Meie teame, et siin eelarve arutamisel pärast jõuluid oli jutt tapamajade üle, ja siis juhti mõnelt poolt tähelepanu sellele, et üks tapamaja on siin paremini soodustatud seisukorda pandud. (Vahelhüüe.) Kas ta niikaua kestab, võib-olla lõpeb ükskord ära. — Siis tähendati juba sellele olukorrale, et see sugugi õiglane ei ole ja sugugi paika ei pea, et üks tapamaja on esitatud oma juhatuseliikme, direktori, läbi ja ta võib selle isiku läbi rääkida. (Vahelhüüed.) Ma ei räägi asjast sisuliselt. (Vahelhüüe.) Miks ei ole volitust? (Vahelhüüed.) — Juhataja koputab haamriga.) Ma ei hakka sisuliselt rääkima, ma räägin ainult vormilisest küljest. Ma arvan, et see, mida teie olete ette kandnud, ei puutu Riigikogusse, see on erafirma, kes oma tehingut teeb. (Vahelhüüe.) Kuulge, härra Fuks, Teie teate, et on kümmed erafirmad, kes riiklikku garantiid on saanud. (Vahelhüüe.) Kas koorinud? See on küsimus, kes kedagi on koorinud.

Juhataja: Rkl. Sikkar, teen Teile märkuse.

J. Holberg: See ei ole Riigikogu asi, kuidas erafirma asju ajab, kas ta saab palju või vähe vaheltkasu. Minge „Estonia eksporttapamajade“ peakoosolekule, seal võite teie kõik sõna võtta, võite kõik uued juhid valida ja juhtida siis ise, kuidas süda soovib. Seda esiteks. Teiseks on ilmaasjata üldse siduda selle operatsiooniga põllumeeste kogude rühma. Pean ütlema,

et ühisus „Estonia eksporttapamajade“ liikmeks on võimalik astuda igalühel, nii füüsilisel kui juriidilisel isikul, ja seal on üle 100 liikme, ilmavaate peale vaatamata. (V a h e l h ü ü e.) Selle liikmed on ka juriidilised isikud, kus täitsa teise ilmavaatega inimesed eesotsas, suurte majandusliikude ühingute tegelased on seal liikmed. Niisama on teil võimalik neid asju seal selgitada. (V a h e l h ü ü e.) Mispärast, kedagi seal ei ole välja visatud, kellelegi ei ole seal antud suu peale. Praeguses ühisus „Estonia eksporttapamajade“ juhatuses ei ole ühtki põllumeeste kogu liiget. (V a h e l h ü ü e.) Ta ei figureeri kuskil aktiivselt. Kas ta on kuskil kandideerinud, kas ta on kuskil rühmas olnud? Aga vastuoksa, meie võime küll rääkida sellest ühe teise asutuse kohta, kes sigade juttu on ajanud juba pool aastat. Seal on küll võib-olla aktiivseid liikmeid, kes ka Riigikogus on. (V a h e l h ü ü e.) „Estonia eksporttapamajade“ ühisusel ei ole mingit nõukogu. Põhikiri ei näe ette sarnast asutust. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla kui peakoosolek põhikirja muudab. — Ühe asjaolu peale tahaksin veel tähelepanu juhtida ja nimelt, kui operatsioon on tehtud halvasti, siis keegi ei sega teid teha venelastega uut lepingut, sest venelased on sellega healmeel nõus, ja makske siis kas 100 senti või 90 senti kilost. Samasugune lugu on ka loomadega, venelased ostavad loomi ka. Aga siin müümisel ja ostmisel on oma konks sees. (V a h e l h ü ü e.) Riigivanema soovitus! Ei, seda mitte. Täheandan veel, et ma ei aruta küsimust sisuliselt, vaid vormiliselt. (V a h e l h ü ü e.) See on nähtavasti hiljem üles tõstetud. See on aga sellepärast arusaadav, et kui seda küsimust oleks avalikult ajalehtedes käsitatud, siis oleks saanud võtta vastutusele Kõlvatu võistluse vastu võitlemise seaduse põhjal. Siin ei saa seda aga mitte, kuna tegemist on Riigikoguga.

Vaheaeg kl. 12.05 min. — kl. 12.25 min.

J u h a t a j a: Juhin Riigikogu liikmete tähelepanu järgmisele: Riigikogu kodukorra § 118 keelab koosolekuruumis viibivatele pealtkuulajatele, see on rõdudel viibivatele pealtkuulajatele, rikkuda koosoleku korda, segada Riigikogu koosoleku käiku vahelhüüetega, meelevaldustega, mil puhul koosoleku juhataja peaks oma võimu tarvitama. Täna Riigikogu koosolekul on tulnud ilmsiks, et üksikud Riigikogu liikmed omalt poolt segavad ennast rõdu koos-

seisu ja sellega nagu omalt poolt avaldavad rõdu koosseisu suhtes väljakutset, (V a h e l h ü ü e.) mis soovitav ei või olla. Hoiatan kõiki Riigikogu liikmeid sedaviisi toimimast, sest see võiks esile kutsuda soovimata nähteid, mis raskendaks Riigikogu juhatajal ta ülesannete täitmist.

A. L a u r: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Need andmed, mis ette toodi rkl. Fuks'i ja teiste arupärimist toetajate poolt, ei ole ümber lükatud ei valitsuse esindaja ega ka koalitsiooni toetavate Riigikogu liikmete poolt. Neid andmeid ei ole ümber lükatud, ei ole püütud ega katsutudki ümber lükata, nii et need andmed jäävad püsima niisugustena, nagu nad ette kanti. Ja ette kanti nimelt järgmiselt: iga sea pealt said „Estonia eksporttapamajad“ venelastelt 11.228 senti, maksid põllumehele välja 6.394 senti, jäi üle kuludeks 4.834 senti. Kui aga võtame tõelised kulud Majandusministri andmete järgi, mis ulatusid 1.550 sendile, siis jääb üle 3.284 senti. See on puhaskasu, mis „Estonia eksporttapamajad“ selle operatsiooniga said. See on see tulu, mis jäeti reservi ja mis olevat tarvilik igasuguste ettenägemata kulude katteks. Ma ei tea, kas teisi sarnaseid ärisid veel on olnud, kes sarnast vahekasu kunagi on saanud. See on igatahes üks tähelepanemiseväärsem tehing meie ärilises elus, mis on meie põllumehe arvel tehtud. Kui härra Põllutööminister Jürman tähendas, et sigademüük Venemaale olevat põllumehele suurt kasu andnud, siis ei saa öelda, et see kasu ei oleks andnud ja et põllumees oleks sugu mujal realiseerides paremat hinda saanud. See sigademüük andis põllumehele teatava kergenduse niisugusel raskel ajal, nagu see on praegu, — keegi ei eita seda ometi, et aeg väga raske on; seda ei ole eitatud, et põllumees praegu hädas sipleb, — kus on sigademüügiga antud väike võimalus seisukorra kergendamiseks, mis oli kui pääsuke külmal ajal, kes kuulutas soojatulekut. Kui aga nüüd sellest väikesest, ikkagi piiratud sissetulekust, mida põllumees hakkas saama, teatav organisatsioon enda kasuks suurema osa ära võttis — vaadake, põllumeeste kogude mehed, selles seisabki see ülekohus, see „Estonia eksporttapamajade“ surmapatt, põhipatt. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui Põllutööminister härra Jürman tähendas, et põllumehed on sellest operatsioonist kasu saanud, ja et seda tuleb kiita, siis peab tähendama, et see operatsioon on küll tulu andnud, kuid see tulu omas suuremas osas ei ole läinud nendele,

kes seda tulu on õigustatud saama, vaid tulu on läinud organisatsioonile, kes on minimaalse kulu juures suuri vahetasid teenimatult saanud.

Ja see on see surmapatt, millest ei saa end puhtaks pesta „Estonia eksporttapamajad“. Ja teil ei olnud mingit moraalselt õigust seda teha, pidage seda meeles, teie, kogumehed! (V a h e l h ü ü d e d.) Teie ei saa mitte millegagi põhjendada oma teguviisi, seda teguviisi, et võtate ära suurema osa põllumehe käest. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie ja „Estonia eksporttapamajad“ olete üks ja sama, seal ei ole mingit vahet. Teie olete nendega kõik seotud. (V a h e l h ü ü e.) Alles läinud kevadel kuulsime, sellest oli jutt ka siin Riigikogus, kui suured olid „Estonia eksporttapamajade“ võlad. Need võlad ületasid mitmekordselt varandused. Nüüd tahetakse „Estonia“ iga hinna eest saneerida, sest üksikud inimesed teie seas on selle äriga tihedalt seotud. (V a h e l h ü ü d e d.) Aga ega selle müügitehinguga üksi otsekoheselt teel ei püütud teatavaid summasid hankida, vaid seda tehti ka kaudsel teel. Ka siis veel, kui Venemaale enam sugusigu ei ostetud, lasti Viljandimaa mehi oma sigu Tallinna saata, et need läheksid „Estonia eksporttapamajade“ tapmiseks, mille tagajärjel Tallinna tapamajas tapetavate sigade arv tõusis. Täheleb, ka siis, kui Venemaa enam sigu ei ostnud, lasti sigu Viljandimaalt Tallinna saata sugusigade arvel, tapeti aga ära tapamajas ja makseti sea pealt 2.500 sendi ümber. Selle tõttu Viljandi põllupidajad said palju kahju. Nad saatsid ka kergemaid sigu, nii 80-kilolisi, Tallinna selleks, et need sugusigadena Venemaale läheksid. Kuid Venemaa ei võtnud üldse enam sigu vastu, esimest sorti pekonit aga neist ei saanud, sest selleks olid sead liiga kerged. Nii said talupidajad sigademüügist suurt kahju. Mina küsin, mis moraalne õigus oli teil neid sigu siia lasta saata, kui neid vastu enam ei võetud?

Teie ütlete, et lubatakse juurde maksta. Sarnane lubadus tuli härra kindral Soots'i suust kuuldavale, ja ka siis, kui meie arupärimisega esinesime, öeldi, et võib-olla makstakse juurde. Aga kas arvate, et praegu ei ole seda raha põllumehele tarvis? Misjaoks peab see raha, olgu see ka 20 krooni, „Estonia“ portfelli seisma ja miks ei anta see põllumehele kätte? Tõsi, teie tahate esindusekuluseid saada, sest käiakse ringi ja pummeldatakse päevade viisi, loomulikult lähevad siis esindusekulud suureks. (V a h e l h ü ü e.) Meie teame, kus olete

põllumehe arvel pummeldanud. (V a h e l h ü ü e.) Praegu ei ole mitte see tähtis, kus mina käin, või kus teie isiklikult käite, vaid huvitav on, kuhu teie põllumehe raha panete. Teie olete lasknud äritehinguid teha. (V a h e l h ü ü e.) Teie ei ole püüdnud neid andmeid ümber lükata, vaid olete üldlausetes neist mööda hiilinud, mis mitte midagi ümber ei lükka. Peab kaastundmust avaldama hallpea Majanduseministrile, kes peab tulema nende andmetega, mis tõele ei vasta, ning opereerima andmetega, missuguseid iga silmapilk võib ümber lükata. (V a h e l h ü ü e.) Seda musta äri ei suutnud Teie, härra minister, kaitsta, kuigi püüdsite seda teha valitsuse nimel. Igaüks peab teadma, et see on üks halb äri. See jääb häbiplekina meie ajalukku. Ja iga põllumees saab sarnast asjaolu, mil üks klike inimesi tema arvel suuri summe on teeninud, kahtlemata meeles pidama.

Mina kokkuvõttes võiksin öelda, et selle sigademüügiga Venemaale on tehtud üks suurim sigadus.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Holberg oma sõnavõtmisega pidas tarvilikuks tähendada, et tema arvates ei ole siin üldse küsimusega tegemist, mida Riigikogus arutama peaks. Minu esimene sõnavõtmine, kus ma näitasin, et valitsus õieti seadustest mööda minnes ilma seadusliku aluseta, soodustades üht erafirmat, on andnud garantii, selle kohta ei ole julgenud ükski sõnavõtja põllumeeste kogude ridadest toonitama tulla, et see ei kuuluks Riigikogusse. Mina esitasin avaliku küsimuse veel kord härra Majanduseministrile, et ta seletaks, kumb on ebaõige, kas see eksporttapamajade poolt näidatud sissetulekute kogusumma — 52 miljonit, kas see on ebaõige, või on siin seadusevastase toiminguga tegemist, kus garantii suurem välja antud, kui seadus seda lubab. See on seni Riigikogule vastamata. Samuti vastamata on minu avalik küsimus härra Majanduseministrile selle garantiiseaduse puhul, ja sellest järeldus... (V a h e l h ü ü e.) Hiljem Majanduseminister seletas, et siin on seadusest üle astutud selle eeldusega, et järeltulev seadus selle parandab. Emb-kumb, kas on siin Vabariigi Valitsus ja garantiid andev komisjon seadusevastaselt talitanud, või härra Majanduseministri andmed ei vasta tõele. Ja seda meie Riigikogus peame kinni naelutama, peame teist korda veel kinni naelutama, et teie ei julge õigete andmetega tulla. Aga minu arvates siin on ebaõigete andmetega tuldud. Härra

Majanduseministri andmetest saame järgmised järeldused. Eksporteeritud sea eest on keskmiselt põllumehale makstud 6.450 senti. Põllumehale maksti 60 senti kilo eest, siis oli keskmine sea raskus 107,5 kg. Venelastelt saadi kilo eest 105 senti, sellega ühe sea eest 112 krooni 87 senti ehk kogu see operatsioon läks maksma 680.000 kr. ümmarguselt.

See on härra Majanduseministri poolt toodud andmete kokkuvõte. Järelikult peab küsima, kas on härra Majanduseminister teadlikult toonud ebaõiged andmed? Kui teie seletate, et meil ei ole sarnaste küsimuste üle üldse õigust kõneleda, kus riik garanteerib suured summad, kus riik soodustab üht äri ja on ta tegevuseks kapitali andnud, siis ei ole see õige. Teie seletate, minge ja kõnelege sellest peakoosolekul! Lugupeetud Riigikogu liikmed, põllumehed, see ei ole ainult „Estonia eksporttapamajade“ asi, vaid see on kogu riigi asi. Kui üks äri tuleb ja võtab liigkasu, mida tahetakse varjata, nagu oleme seda näidanud, kas see ei ole siiski asi, millest Riigikogus kõnelema peab?

J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! Minu eelkõnelejad on võtnud niisuguse kõrge tooni, et aina imesta. Mina ise küll ei imesta: ma olen ka sõjamees ja olen näinud, et mõnikord inimesed ühel või teisel puhul saavad närvilikuks. Aga see on möödaminev asi. (V a h e l h ü ü d e d.) Selle koorimise juurde ma tulengi tagasi. Kõigepealt tahan tähelepanu sellele juhtida, et eelkõnelejatele on nagu külge kasvanud see puudus, et nad ei suuda lahus hoida poliitilist organisatsiooni ja ühistegelise asutist. Poliitilisel organisatsioonil on oma põhikiri, seal on omad inimesed, ja ühistegelisel asutisel on ka oma põhikiri ja omad inimesed. Mõnikord võib ka olla, et üks ja sama isik on ühes või teises asutuses, nagu käesoleval juhtumisel Tapa eksporttapamaja direktor on ühtlasi ka Riigikogu liige. Aga ega meie siiski ei saa teha sellest niisuguseid järeldusi, et üks asutus on vastutav teise tegevuse eest. Meie ei näe siin mingit sidet. Meie ridades ei istu „Estonia eksporttapamajade“ direktor, tema töötab meist lahus. Inimesed võivad võtta osa, kui tahavad, aga iga asutus on vastutav oma tegude eest, ja ei saa nõuda, et põllumeeste rühm peaks vastutama „Estonia eksporttapamajade“ eest. Kui see asutus oleks meie rühma kätte antud, kui tapamaja inimesed oleksid olnud ainult meie rühma liikmed, siis võiks see olla

niiviisi. (V a h e l h ü ü e.) Ma ootan, kuni nad oma kõne lõpetavad. Kuna aga tapamaja liikmed on teised inimesed, kes oma direktorilt nõuavad aru, ja kes temale juhtnööre annavad tegevuseks, siis meie ei saa vastutada nende tegevuse eest. See on üks asi.

Teine asi on see, et kui meie asja sisuliselt võtame, siis mulle näib, et need sõnad, mida härra Penno ja härra Laur tarvitasid ministri andmete kohta, nagu oleksid need ebaõiged, tuleksid tarvitada nende eneste ja nende andmete kohta. Teie eneste andmed ei ole kuskilt välja võetud, aga ministri andmed on raamatutest välja võetud, ärakirjad äriraamatutest. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, Teie võite igasugused arvud vastollu ajada, kui loogikavastastelt neid hakkate käsutama. Aga kui loogiliselt arvasid käsitate, siis ei saa neid ajada vastollu. Nagu öeldud, on 5.288 sea eest saadud 526.731 krooni 45 senti. (V a h e l h ü ü e.) Seda küsige raamatupidajalt. Kui sealt rohkem ei ole saadud ja venelased niisuguse arve järgi on maksnud, siis ei saa arvata, et seal rohkem on antud. (V a h e l h ü ü d e d.) Võib-olla „Estonia“ eksis, et ta nii vähe vastu võttis. Võib-olla kui ta hakkab oma arveid arutama, et ta siis esitab kohtuliku nõudmise. Meie peame aluseks võtma esiteks, kuipalju „Estonia“ on sigade eest tegelikult saanud ja teiseks, kuipalju ta tegelikult on ise välja maksnud. Raamatute järele on, et tegelikult on saadud see summa, mis ette kandsin, ja tegelikud kulud on olnud 475.280 krooni 57 senti. See ülejääk, mis on tekkinud, võib praegu loodetavaks ülejäägiks lugeda, see on ümmarguselt 51.000 krooni. (V a h e l h ü ü d e d.) Seda näitavad summad ja raamatud. Ma ei tea, kust teie omad andmed olete välja kirjutanud, minu omad on äriraamatutest võetud. (V a h e l h ü ü e.) Sead on mitmesugused, ja ühe kaalu ja teise kaalu vahel on vahe. Ei saa ärilisi asju puht matemaatiliselt ajada, ikka tuleb mõni ootamatus, mis kalkulasioonis pole ette nähtud. (V a h e l h ü ü e.) Konksud tulevad võib-olla teil, teistel ei tule.

Edasi ma peaksin mõnede teiste asjaolude peale tähelepanu juhtima. Sugusigade müümine eksporttapamajade kaudu ei ole esimene. Küll aga on see müümine esimest korda Venemaal. Kahe aasta eest osteti Eesti enese tarvis. Eksporttapamad ostsid ja müüsid edasi ja maksid müüjatele täpselt peekonihinna. (V a h e l h ü ü e.) Ostis põllumehelt ja müüs asunikule tagasi. (V a h e l h ü ü d e d.)

Aga sugusead on üldse kallimad, selle eest peaks kallist maksuma; miks siis ei makstud seda? Siis öeldi, et peekonsigade ja suguemiste hind on üks. Võib-olla on tõesti õigem see põhimõte, et peekoni ja suguemise hind on üks! Kasu oleks siis tapamajal tõesti suur olnud. Aga see kasu oleks ka tarvilik olnud, sest et eksporttapamajad on võlgades, ja võlad oleks võinud ära maksta. Siis oleksid ka peekonsigade müüjad seast rohkem võinud saada, sest siis ei oleks tulnud mahaarvamisi teha võlgade katteks, mis nüüd igas eksporttapamajas tehakse.

Kui siin mõned rannahälega toonitavad, et meie oleme põllumeeste huvide kaitsjad, (N a e r keskel.) sest teised seda ei tee, siis tuletaksin meelde, et „Estonia eksporttapamajadel“ ei ole millalgi kombeks olnud liiakasuvõtmine, ta on piüdnud võimalikult väiksemate kuludega läbi saada. Ja teie teate väga hästi, et sel ajal, kui „Estonia“ üksi tegutses, (V a h e l h ü ü d e d.) et just sel ajal, kui teie inimesed käisid ümber ja ütlesid: mõtelge, „Estonia“ on monopoli seisukorras, vaadake, kuipalju ta kasu saab, — sel ajal olid kaudsed kulud peekoni valmistamisel niisugused, missugused nad millalgi pärast seda ei ole olnud, nimelt 8 senti kilogrammilt. (V a h e l h ü ü e.) Ainult 8 senti. Aga teie, koondusemehed, ütlesite: see 8 senti on palju, meie ehitame uued eksporttapamajad juurde, võistleme, ja sellega siis langevad need kaudsed kulud. Tehti tapamajad, võistlesid, ja mis on selle tulemus? Selle tulemus on praegu, et nüüd eksporttapamajades umbes 22 senti kilogrammilt kulutatakse kaudseteks kuludeks. 22 ja 8! Oige lahked, võrrelge! Aga kes selle peab välja maksuma? Seakasvatataja. Ta peab välja maksuma, et tapamajades ühe direktori asemel on 4. (V a h e l h ü ü e.) Mitte „Estonia eksporttapamajades“, vaid kõikides kokku. Ta peab välja maksuma, et isand Sikkar'ile ei meeldinud ainult Riigikogu liige olla, vaid ta ütleb: ma tahan ka tapamaja direktor olla. (V a h e l h ü ü e.) See tuleb kinni maksta seakasvatatajal, et üks ja sama inimene saaks palka Riigikogust ja eksporttapamajast. Nii on lood. Edasi räägitakse, et mõtelge ometi, riik — kuidas ta andis niisuguse garantii? Milles seisavad riigi huvid? Riigi huvid seisavad selles, et kui riik on andnud garantii, siis selleks, et see operatsioon tasuvalt läbi viidaks ja et ettevõtte ei jääks pankrotti. Kas tahate, et „Estonia“ oleks jäänud pankrotti, nagu Lätis jäi sigadeostja-ühisus, kui

rohkem välja maksis, kui vast ettevaatus oleks lubanud? Siis teil oleks põhjust olnud öelda, vaadake, „Estonia“ ei osanud kalkuleerida, sellepärast jäi pankrotti. See on teie „Mikumärdi“ sulase hale süda, mis teis praegu siin räägib, kes kuidagi ära ei kannata seda, et „Estonia“ tapamajadel on üks operatsioon õnnestunud, kusjuures ta on põllumeestele maksnud 18 miljonit rohkem, kui peekoni pealt oleks saanud ja ühtlasi ise ots-otsaga välja tulnud. See teie hale süda räägib nüüd ja sunnib teid ebaõigeid andmeid ette tooma. Aga selle haleda südame järele ei tohi käia.

A. Tupits: Austatud Riigikogu liikmed! Poleks tarvidust olnud siin täna sõna võtta, kui terve rida koonduse esindajaid niisuguste võtetega ei oleks välja tulnud, mis tahes-tahtmata sunnivad reageerima. Terve rida nende kõnelejaid on seletanud, et vaadake, see äri koorib ja nõõrib rahvast. Kas teie teate, härrad, kuidas niisugust teguviisi nimetatakse? Tänavu kevadel võttis Riigikogu vastu seaduse, mis kannab pealkirja — Kõlvatu võistluse vastu võitlemise seadus. Seal keelatakse terve rida asju, keelatakse eriti niisuguste juttude rääkimine, nagu teie siit kõnetoolilt täna olete rääkinud. Aga kas teie täna seda seadust olete silmas pidanud? Teie tulete siia, kasutate oma Riigikogu liikme puutumatus ja teete maha ettevõtte, kes teiega võistleb. Meie teame kõik, mille ümber asi keerleb. Teame, et Eestis on 4 tapamaja, üks neist on Tapal asuv tapamaja, mida juhib koondusetegelane härra Sikkar, mäletame kõik, missuguseid lahinguid on löödud selle tapamaja pärast, kuidas on püütud teisi tapamajasid mustata ja maha teha, et kuidagi Tapa tapamaja rahva silmis paremas valguses näidata. Ja nüüd sügisel, vaevalt on saanud Riigikogu kokku tulla, tulete sama looga, tulete jälle Tapa tapamaja looga, kelle juhataja Riigikogus istub, öeldes, et vaadake, kuidas teised nõõrivad ja koorivad rahvast. Mis teie, austatud Riigikogu liikmed, arvate, kui kõik äritegelased, kes ärialal võistelda ei jõua, oma esindajad siia saadavad üksteist maha tegema? Tulevad näiteks heeringakaupmeeste esindajad, teevad teisi maha, tulevad nahakaupmehed, kaebavad teiste peale, tuleb mõni tööstur, teeb teisi maha, kuhu meie siis Riigikogu tööga jõuame? Nii madalale olete kiskunud meie töö tasapinna. Püüate seadust, mis maksuma pandud rahva kohta, ise rikkuda, püüate Riigikogu kõnetoolilt ettevõtet maha teha,

kelle juhid ei saa siin end kaitsta. Kui teie tapamaja esindaja siin oma huvimid kaitseb, siis laske ka tulla „Estonia eksporttapamajade“ või Tartu tapamaja või Võhma tapamaja esindaja siia, et ka neil oleks võimalik end kaitsta. (V a h e l h ü ü e.) Härra Sikkar on ühtlasi ka Tapa tapamaja juhataja ja tema on siin küllalt kõnelenud selle tapamaja kaitseks. Nii ei või lasta asju edasi minna. Riigikogu peab tahes-tahtmata siin leidma tee, kuidas ka enda kohta maksta panna seda kitsendust, mis ta maksuma pannud rahva kohta. Kui rahva kohta on pandud maksuma keeld, et ei tohi põhjendamata laimujuttudega teistele ettevõtetele kahju teha, siis peab seda keeldu enda kohta tunnistama ka Riigikogu.

Kui teie kogu aja süüdistusi tuues pöörate meie poole, öeldes, et vaadake, põllumeeste kogude esindajad seisavad selle ettevõtte seljataga, siis, austatud Riigikogu liikmed, on siit juba mitmed põllumeeste kogude esindajad öelnud, et meil selle asjaga midagi tegemist ei ole. Meie ridadest ei ole inimesi „Estonia eksporttapamajades“ juhtimas. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei saa kuidagi mõjuda kaasa, et seal makstaks 70 või 80 senti sealiha kilolt. Mul ei ole vähematki võimalust sarnast käsku anda, ei Tallinna, ega Tartu, ega Võhma tapamajadele. (V a h e l h ü ü e.) Meie inimesi ei ole ühtki tapamaja juhtimas. Kui tahate kedagi süüdistada, siis võite süüdistada endid, sest teie hulgas on niisuguseid.

Teie püüate asja nii seletada, et teie, koonduslased, kaitsete põllumeeste huve. Teie ei ole aga midagi teinud põllumeeste huvide kaitseks. Ma olen siit Riigikogu kõnetoolilt juba korra näidanud, kuidas sigade lepinguga tegelikult lugu oli. Teie käisite selle sigade lepingu ümber ja mangusite, et andke see leping Tapa tapamajale. Ma ei tea, mispärast venelased seda ei andnud, võib-olla olid nad kuulnud sellest, kuidas munakastidega lugu oli. (V a h e l h ü ü e.) Kui teil ei läinud korda seda lepingut sõlmida, siis olevat tulnud Tapa tapamaja esindaja ja öelnud, et laske meid samadel tingimustel sigu võtta, laske põllumehele seda madalat hinda maksta ja seda suurt „kasu“ saada. Aga vaat, teised tapamajad ei ole millegipärast seda tahtnud teha ja nüüd hädaldate ja nutate teie, et ei ole midagi saanud. (V a h e l h ü ü e.) See ettekujutatav kasu on see, mille järele teie suu vett jookseb, aga mitte põllumehe häda pole siin põhjuseks. Kui teie oleksite tahtnud põllumehe huvides tegutseda, siis te ei talitaks nii, nagu seda teistkordsel

sigadeostul olete teinud, kus teie hinna olete alla löönud. Kas see on põllumajanduse huvides, kui Venemaalt vähem raha saadakse? Teie tahtsite hinna nii alla suruda, et keegi ei saaks võtta. (V a h e l h ü ü e.) Nii kaitsete teie põllumajanduse huvisid.

Nüüd tuleb koonduse esindaja ja ütleb, et kuidas võisid „Estonia“ tapamajad teada, et inglismaal langeb. Lubage öelda, teil on vähe arusaamist äritegevusest. Teie teate, et venelased maksavad raha alles aasta pärast, ja loomulikult iga äri peab kalkuleerima teatava riisiko protsendiga. Arvan, et siin on targasti tehtud, et on end kaitstud kahjude vastu, mis aasta kestel tulla võivad.

Kõnelejad on juba peatunud selle juures, et Läti ettevõtte, kes ka neid sigu ostis ja pisut kõrgemaid hindu maksis, läks pankrotti. (V a h e l h ü ü e.) Just sigade pärast.

See oleks teile midugi meelepärast olnud, kui ka meil need kolm tapamaja oleksid pankrotti läinud, siis oleks teie süda rahul olnud, sest siis oleks järele jäänud teie tapamaja.

Teie tulete välja ja vaidlete vastu sellele, et valitsus on andnud garantiikirja, leides, et see ei ole põllumajanduse huvides. Kui aga seda garantiikirja ei oleks olnud, siis poleks võimalik olnud seda sigademüüki teostada. (V a h e l h ü ü e.) Andmed on härra Majanduseminister ette toonud. Teie võite välja mõelda igasuguseid andmeid, kuid nendega ei saa arvestada. (V a h e l h ü ü e.)

Praegu on põllumehele ja põllumajandusele raske aasta. Nüüd oleks aeg mõelda sellele, kuidas poolgi sellest hinnast põllumehele kindlustada, mis ta sai sugusigade müügi juures. Vaadake, sellest ei räägita, vaid siin kõneldakse ainult sellest, mispärast makseti niipalju välja. (V a h e l h ü ü d e d.) Siin ei ole koonduse poolt põllumeeste ja põllumajanduse huvide kaitsmisega tegemist, vaid siin on Tapa eksporttapamaja vana lahing, et see on jäänud jälle ühest suutäiest ilma. See on alasti saagihimu, mis neid täna siia kõnetooli ajab, millepärast nüüd nutate. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Leian ebasüüdsana Teie viimase ütelse „alasti saagihimu“.

A. L a u r: Aastasadu tagasi ütles keegi suur ajaloo-inimene, nimega Peetrus, et tema Kristust ei tunne, pole näinud ega kuulnud temast ega tema õpetusest midagi.

Nii ka täna tuli välja põllumeeste kogude inimene härra Soots ja ütles, et neil ei ole mingit sidet ega mingit tegemist o/ü. „Estonia eksporttapamajadega“. Tagantjärele tuli ja ütles sedasama teine põllumeeste kogude rühma esindaja härra Tupits. Kuid asi näib olema nii, et kogudel nendega ikkagi side on, sest ega nad ometi muidu neid alati ei kaitseks. Kogu aja, niipalju kui meil tegemist on „Estonia eksporttapamajadega“, kaitsete neid. Tähendab, et teil on ikkagi õige suur ja lähedane side nendega. (V a h e l h ü ü d e d.)

Edasi võiks ära märkida seda, et teie rühma kuuluv liige on nende volinik, advokaat, kes ka täna välja astus nende kaitseks. Kolmandaks võiks öelda seda, et teie ridades istuvad inimesed, kes vastutavad „Estonia eksporttapamajade“ võlgade eest, kelle shiired seal on. Sellest on varem juttu olnud. Neid ei ole üks, vaid rohkem; väga võimalik, et teil kõigil on antud shiired nende vekslitele. Seda ei ole keegi ümber lükanud. Kuidas siis saaks arvata, et teie pole nendega seotud?

Agas oletame, et teie ei olegi seotud, siiski on meil täielik õigus teile etteheiteid teha ja seda sellepärast, et teie olete valitsuse peatugi. Teie olete see alussammas, millel valitsus püsib. Teie olete riigigarantii annud ja peate teadma, mis selle riigi garantiiga tehakse. Meil on täielik õigus teie kui valitseva rühma poole pöörata ja küsida, mis nende garantiisummadega sünnib? Nii siis need kaks asjaolu — esiteks et olete seotud „Estonia eksporttapamajadega“ ja teiseks et olete valitsuse peatugi, annavad meile õiguse aru pärida, mis nende summadega tehakse. (V a h e l h ü ü d e d.) Valitsus on teie seljataha pugunud ja kõneleb teie suu läbi. Valitsus ise ei tule, ei julge välja tulla, ta sosistab kõrva teie hulgast üksikutele, ja need tulevad siis välja. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a: Rkl. Hünerson, Teie ütles „lõukoer“ on ebasünnis. (V a h e l h ü ü e.) Palun mitte tarvitada sarnaseid ütelsusi.

A. L a u r: On küsitud selgust garantii asjus. Meie teame, et 52.000.000-sendiline tehing on tehtud, ja selle peale on antud 45.000.000-sendiline garantii, tähendab, see on üle 75%. Vaigitakse, ei ole vastatud, ega ei mõeldagi vastata.

Nii siis, see side on olemas, teie salake, kuidas teie tahate, võtke end nii ehk teistsiti, kas valitsuse erakonnana või puht era-

konnana, üht- kui teistmoodi olete teie selle ettevõttega seotud. Teie ütlete jällegi, härra Soots toonitas siin seda vana laulu, et mis on halba, et sugusigu osteti ja ostatekse. Seda on varem tehtud ja polegi seda hinda makstud, mis praegu. Kuid meie ei ole selles süüdistanud teid, et neid sugusigu ostetakse, see on iseküsimus. Kas see meie rahvamajandusele teataval määral kahju toob või mitte, ka see on iseküsimus ja seda küsimust ei ole praegu puudutatud. Agas asi seisab selles, et siin võetakse üleliiga suurt vaheltkasu, teenimata vaheltkasu, mida ei oleks õigus olnud võtta. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas teie ei tea, kui valitsus siin ette kandis ja näitas, et need vaheltkasud on... (V a h e l h ü ü e.) Teie ei ole ümber lükanud vastasrinna poolt toodud väiteid, ega ei saa neid ümber lükata, sest need valitsuse poolt toodud andmed, need olid puujalgadel ja läksid kõige nõrgema tuulepuhangu juures ümber. Kui neid andmeid hakata analüüsima, siis võib neid pihuks ja põrmuks teha.

Ja edasi veel üks imelik näide. Härra Soots tähendas, et „Estonia“ pole liigkasu võtnud. Kust Teie siis teate seda? Ütlete, et ühendust mingit pole, aga ometi teate. Tähendab, on siiski kõige paremad teadmised kõige kohta. Edasi ütlesite teie, et uute tapamajade tekkimisega olevat peekonihinnad langenud, ja seda antakse süüks esijoones koondusele, sest nemad olevat uut eksporttapamaja hakanud ehitama. Peab ütleva, et üks osa Tapa tapamajade tegelastest on tõepoolest koondusetegelased, aga on ka teisi, seal on kõikide erakondade tegelasi. Arvate, et need inimesed olid nii pimedad, et ei saanud aru, mis teie teha tahtsite. Agas lähme veel kaugemale ja vaatame, kes ehitas Võhma eksporttapamaja. Vanad talupidajad ehitasid ise. (V a h e l h ü ü d e d.) Nemad nurisevad praegu tõsiselt ja süüdistavad, et „Estonia“ mehed võtsid sead nende eest ära. Venelased tahtsid aga osta just Võhma ümbrusest. Võhma ümbruskonna sead saadeti küll Tallinna sugusigade nime all, kuid tapeti „Estonia eksporttapamajas“.

Härra Tupits tähendas, et ka meie ise oleme aidanud vastu võtta seaduse kõlvalu võistluse vastu, kuna nüüd meie töötavat selle seaduse vaimu vastaselt. Härra Tupitsa mälu värskendamiseks tahaksin aga öelda, et meie esitasime selle arupärimise ja tõime need põhjendused enne, kui see seadus vastu võeti. (V a h e l h ü ü e.) Siis ärge tulda selle seadusega välja.

Ma ei taha pageda selle fakti selja taha, aga tahan näidata, missuguste põhjendustega teie välja tulete. Meie oleme sellepärast välja astunud, et näidata, missugused äriühingud ja milline see kliike on, kes on koondunud „Estonia“ ümber. (V a h e l h ü ü d e d.) Ega teie terve põllumeeste pere ei ole. (V a h e l h ü ü d e d.) Seal on suuremad ringkonnad, kui teie seljaga on.

Siis edasi härra Tupits tähendas, et Tapa tapamaja liikmed olevat käinud mungamas, et neile lubataks müüa Venemaale sigu. Mina isiklikult ei tea, kas see nii on olnud või mitte, aga kui see oleks ka nii olnud, siis selles ei ole midagi iseäralikku, sest meil on ju kogu aeg hool selle eest, et põllumehed saaksid kõrgemat hinda. Ja põllumehed oleksid ilmtingimata saanud kõrgemat hinda, kui ka Tapa tapamajale oleks õigus antud sugusigu osta ja Venemaale müüa, sest siis ei oleks saanud „Estonia“ mehed mitte üle 30 krooni puhast tasku panna. See on enam kui kindel. Aga teie püüate oma põhjavajuvat ettevõtet päästa Eesti põllumehe tasku arvel. Meile on aga tähtis, et Tapa tapamaja jääks püsima, mitte aga mõni...

Juhataja: Kõneleja, palun väljaspool Riigikogu seisvaid isikuid ja asutusi mitte haavata.

Majanduseminister M. P u n g: (H ü ü d e d kohtadelt. — Juhataja koputab haamriga.) Austatud Riigikogu liikmed! Siin on seletatud mõneltpoolt, nagu oleks eksportkrediidi kindlustuse komitee andnud garantiid suuremal summal välja, kui ta seda õigustatud oli tegema. Selle küsimuse kohta ma tahan tähendada järgmist. Kui ka leping oli sõlmitud Nõukogude Liidu esindajatega Eesti kroonides, siis ei sündinud selle lepingu teostamine Eesti kroonide alusel, vaid poolte kokkuleppel teatavasti võeti sigade müüjate poolt vastu ostjalt vekslid Inglise naelsterlingites. See oli nimelt kokkuleppe asi, ja valitsuseasutustel sellesse asjasse segada ei olnud põhjust ega alust. Selle kokkuleppe või tehingu summa oli 33.044 naelsterlingit. (V a h e l h ü ü e.) Ma seletasin härra Fuks'ile, et pooltel on õigus oma kokkuleppe tingimusi igal ajal muuta. Ma usun, see peaks igal ühel teada olema. Selle peale on garantiid antud 25.012 naelsterlingi suuruses. Siin on küll nii, et garantiid on antud enam 429 naelsterlingi võrra. See on sellest tulnud, et lepingu täitmine pidi sündima mitte

ühel momendil, vaid järk-järgult, ja ei olnud lõplikult teada, kuipalju suudavad eksporttapamajad sigu ära anda. Arvata oli, et suudetakse teatud hulk ära anda, aga nähtavasti ei läinud korda niipalju sigu ära anda, ja seepärast see garantiisumma oli 429 naelsterlingi suuruses rohkem. See oli eksportkomitee enese otsustada ja siin hilisemat kontrolli teostada Majanduseministri ja Vabariigi Valitsuse poolt ei olnud otsekohe võimalik.

Mis puutub kõikidesse kalkulatsioonidesse, mis siin ette toodud tehingu täitmise kohta, siis peab järgmist tähendama. Need andmed, mis ma ette kandsin, on mul saadud eksporttapamajade raamatute järgi. Kahelda nende andmete juures ei olnud Majanduseministeeriumil alust, need said kontrollitud ja tõeludele vastavateks peetud. Mis aga nüüd seletustesse puutub, mis täna Riigikogus ette toodud, siis ma ei leia, et need andmed oleksid küllaldaselt põhjendatud. Siin enamasti opereeriti sarnaste andmetega, mis on keskmiselt arvestatud, ja need andmed asuvad sellel seisukohal, mida lepingupooled oleksid pidanud lepingu järele saama. Need on kaks isiasja. Mis lepingutegija on tõelikult ise saanud, see on üks asi, ja mis ta oleks pidanud saama lepingu järgi, see on teine asi. On väga hästi teada, et lepingu täitmise juures tulevad mitmesugused asjaolud ilmsiks, mis lepingut ei lase nii täita, nagu kavatsatud. Siin on nähtavasti mitmesugused kõrvalekaldumised olnud. Kui on müüdnud 5.288 sugusiga ja nende eest makstud 526.731 krooni, siis võib-olla lepingu järgi oleks pidanud see summa suurem olema, kui arvata sea ostukaaluhind 1 kr. 5 senti kg. Aga nähtavasti olid lepingu täitmisel mingid teised asjaolud, mis sundisid lepingut muutma nii, et ei saadud seda summat kätte. Need asjaolud on meile teadmata. (V a h e l h ü ü d e d.) Mõelge natukene järele, teie armastate rääkida muidu. Tähendab, lepingu täitmisel olid asjaolud, mis takistasid seda lepingut nii täita, nagu see oli ette nähtud lepingu tegemisel. Majanduseministril ei olnud põhjust tungida sellesse asjasse, ja see küsimus ei puuduta garantiid väljaandmise aluseid. Siin nimetati üht asjaolu, ja nimelt, et ma olen kinnitanud rahaasjanduse komisjonis, et ükski ei võinud ette näha Inglise naelsterlingi langemist, ja et eksporttapamajad olid seda siiski ette näinud. Olgu tähendatud, et kui eksporttapamajad seda oleksid ette näinud, siis võib kindlasti öelda, et nad naelsterlingil vekslid

poleks vastu võtnud, nad oleksid siis teise valuuta juurde jäänud ja lepingu täitmise rajanud mõne teise valuuta alusele. Selles seisabki asi, et nad eksisid, mis omakorda näitab, et iga tehingu juures peab ettevaatlik olema, ja et nad ettevaatlikud olid, see oli neile õnneks. Nad ei saanud otsekohest kahju. Kui nad oleksid järele andnud venelastele ja neid hindu mitte nende käest saanud, ja kui arvesse võtta, et nael langes ka, siis oleksid nad kahju saanud. Ja mis lõbu oleks meil sellest olnud? Ei mingit. Siin on tähtis, et kõik pidid kasu saama, niihästi seakasvatatajad kui ka eksporttapa-majad, kes seda tehingut on toiminud. Meil peab see püüd ja tahtmine olema, et mõlemad pooled oleksid kasu saanud.

Siin on veel mõnesuguseid teisi väiteid ette toodud. Nende kohta on minu esimeses seletuses vastus antud, näiteks: mispärast valitsus garantii andis enne, kui Riigikogu poolt seadus vastu võetud. Minul viisiks ei ole üht ja sama asja kümme korda korrata. Sellepärast ma arvan, et selle küsimuse peale ei pruugi korduvalt vastust anda, mille üle ma seisukoha juba olen avaldanud.

R. P e n n o: Ma võtsin sõna, et õienda-dada paari väidet, mis oponentide poolt paremalt tiivalt on ette toodud. Kõigepealt rkl. Soots väitis, et varemalt, kui tegutses ainult üks tapamaja, Tartu tapamaja ei olnud esitatud, samuti Võhma ja teised, et siis olevat vahetalituse kulu olnud 8 senti kilolt. Need andmed ei ole siiski täpsed. Meil on teateid, et 8 senti naelalt see kulu oli. Nagu ametlikud andmed näitavad, on see vahetalituse kulu olnud 1922. a. — 22 senti, 1927. a. esimesel poolel — 19, teisel poolel — 21 senti; aprillikuul — 18 ja mai-kuni augustikuuni — 25. Kui neid arve võr-relda, siis ei ole näha, et vahetalituse kulud tapamajadel oleksid vähemad olnud, vaid ümberpöörduvalt — on suuremad olnud. Aga see küsimus ei ole päevakorral. See on paremalt tiivalt arupärimise segamiseks siia kistud, ja ma ei pea selle juures vajalikuks peatuda. Ma ei ole Tapal ei nõukogu, ei revisjonikomisjoni liige, ei ole mingi volinik, aga mul oli siiski huvitav kuulda härra Holberg'i seletust, kes käis oponeerimas ja teatas, et tal on volitused „Estonia eksporttapa-majadelt“. (V a h e l h ü ü e.) Mul ei ole ka mingeid volitusi, ma ei hakka Tapa tapamaja kaitsma, ja ei ole arupäri-mises seda küsimust üldse puudutatud. See on isekapiitel ja siia minu arvates ei kuulu. Lõpuks tahaksin veel tähendada

selle peale, et minul teadaolevad andmed kõnelevad ka selle vastu, et eksporttapa-majade ringkonnas väljaspool „Estoniat“ venelastele hinda alla pakkumas on käidud. Kui teie äritehinguid tunnete, siis teate, et iga äri, kes tahab mõne tehingu teha, ütleb, et seal tehakse talle odavamalt, ja ta võtab siis sealt, ja kui teie venelasi selles osas usute, siis olete lihtsalt naiivid. Minu teada midagi sarnast ei ole olnud. Ümberpöör-dult, võiks olla arvamine, et iga äri omale kõrgema ja parema hinna välja kaubelda tahab. Aga ka see küsimus ei puutu siia, see iseenesest ei ole arupärimise sisu, ja seda ei ole ka arupärijad puudutanud. Aru-pärijate, samuti ka minu arvamine on, et sugusigade müüki, siis kui selleks võimalused, teostada tuleb, sest meie peame oma põllusaadustele ja muu seas ka loomasaa-dustele turgu otsima ja igasugused välja-veovõimalused tulevad ära kasutada. Selle vastu ei ole meil keegi vaielnud. Selles osas sihitud etteheited arupärijatele, nagu püüaksime meie ekspordi takistada, ei ole põhjendatud. Mille peale meie oleme tä-helepanu juhtinud, on selge. Veel viimane Majanduseministri seletus näitab, et aru-pärijatel täiesti õigus on. Tahame selles küsimuses selgust saada ja nõuame, et siin seaduslik kord maksa pandaks. Minu arvates peaks kõigepealt see teadmine, et valitsus seaduste järele käib ka eksport-krediidi kindlustamise alal, üldiselt valitsema. Kahjuks valitsuse esitajate seletustest on selgunud, et eksportkrediidi komitee on suuremad garantiid välja andnud, kui sea-dus lubab. Seaduses on selge sõnaga sel-leks piir antud, ja meie peame seda kinni naelutama. Ühtlasi ütlen ma, et kui valit-sus leiab, et temal 75% vähe on, siis esi-tatagu seadus, mis võimaldab tal anda kas või 100%. Minu arvates, kui see põllu-majanduse huvides, siis on see valitsusel võimalik. Aga niikaua kui seadus maksev, et 75% võidakse selle väärtusest anda, ei tohi sentigi seal üle olla. Aga nüüd on seda ometi tehtud. Seda ei eita härra Ma-janduseminister sugugi. Huvitav on veel teada, kui arvestada sellega, et Majanduseministri seletuse järgi olevat vähem saadud, kui le-pingu järgi õigus saada oli, kui suur see vahe on. — 12 miljonit senti on see vahe, mis Majanduseministri seletuse järgi le-pingu põhjal oleks õigus saada. Kuhu see jäi? Kas see oli niisugune väike summa, et sellele ei oleks tähelepanu pööratud? (V a h e l h ü ü e.) Ei, ma ütlen, et härra Ma-janduseministrit on otsekohe sisse veetud selle äri poolt. (V a h e l h ü ü e.) Ma loen

sõna-sõnalt Majanduseministri üteluse ette, et jälle ei süüdistataks paremalt poolt, et ma ebaõigeid andmeid tarvitan. „Tehingu summa on 526.731 krooni.“ Nüüd osutub see tehingu summa, kui naela kursiga kasvatada, 648.339 krooni, ehk tervelt 127.000 krooni on see tehingu summa suurem, kui härra Majanduseminister näitab. Ja kui teie nüüd selle juurde võtate kõik selle vahe, mis selgunud, siis leiate, see ei ole 9%, vaid see ulatub protsentides väga ja väga palju kaugemale. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lõpuks on ometi selgunud, et valitsus seadusevastase garantii abil võimaldab mõnele ettevõttele suuremat vahet, kui see normaaloludes võimalik oleks, ning surub sellega põllumeest ta hädades ikka rohkem ja rohkem alla.

J. Fuks'i motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi.

M. Martinson'i lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

6. O. Strandman'i erakorraline teadaanne.

O. Strandman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma olen umbes 10 päeva maal olnud ja eile sõitsin linna. Siin said teatavaks arutamised seltskonnas, et kaitse- ja kriminaalpolitsei on rakendanud ennast tööle, mis seltskonnas ärevust sünnitab ja mis tema ülesannete hulka ei kuulu. Praegu veerand tundi tagasi sai teatavaks järgmine asjaolu. Üleeile õhtul, või kell 2 päeval on areteeritud keegi Arnold Kesküla, kes on teeninud kokapoisina piirituselaeval. Ta on viidud kaitsepolitseisse ja kinni peetud kuni kella 10 hommikul. Teda on iga poole tunni tagant üle kuulatud ja küsitud, kellele on altkäemaksu antud „Päeva-lehe“ toimetuse liikmetest mingis piirituse-asjas. Asi seisvat selles, et toimetuseliikmele olevat makstud tasu, et ta on avaldanud artikli lehes.

Olen arvamisel, et Eesti on õiguslik riik ja asjaajamises nii kohtus kui ka politseis peab valitsema õiguslik kord. Oleme lubanud erandi, oleme loonud kaitsepolitsei riigi otsekoheste vaenlaste vastu, kelles näeme kommunismi või ka salakuulajaid. Hariliku elu nähteid meie otsustame täpselt ja kindlalt kriminaalkohtupidamise korras. Kui nüüd niisugune asjaolu on tõesti maad leidnud, siis tuleb küsida, missugune kuritegu seisab selles, kui ajalehetoimetus või kirjasaatja artikli avaldab ja selle eest tasu saab? Mina ei tea, kas see õige on või mitte, minul ei ole põhjust siin „Päeva-

lehte“ kaitsma hakata, pealegi lehte, kes minu vastu alati vaenulik on olnud. Siin on aga tähtsama küsimusega tegemist. Niipalju kui mina oma teadmiste järgi otsustada võin, ei ole selles asjas mingit kriminaalset kuritegu, kui artikli eest on maksetud, kas palju või vähe maksetud on, see ei ole ka tähtis, ainult niipalju võib leida, et see on moraalselt halb, kui raha eest artikleid lehte paigutatakse. Kuritegu ei ole see aga mitte. Jurist härra Leps naerab selle üle praegu, aga see on tõsine küsimus. (V a h e l h ü ü e.) Aga see võitlemisviis ei ole seaduses ette nähtud, ei ole seaduslik, ja sellepärast oleks huvitav, kui Kohtu- ja siseminister meile seletaks, kas kaitsepolitsei tarvitab niisuguseid abinõusid tunnistajate ülekuulamisel niisugustes asjades, milles kriminaalkuriteo tundemärke ei ole. Nii on asi mulle ette kantud, mina seal juures ei ole olnud ja selle eest vastutust ka ei kannan, kuid arvan, meie Eesti riigi ja meie ametiasutuste hea nime pärast oleks tarvis teada saada, kuidas olukord tõeliselt on. Mina pean ütleva, et isiklikult neid artikleid lugenud ei ole ja nendega kuidagi kursis ei ole, ja see, kuidas need lood on, mind huvitanud ei ole. See on aga siin küsimus omaette, lahus piirituse operatsioonidest.

Kohtu- ja siseminister J. Hünerson (kohalt): Palun

selle erakorralise teadaande puhul läbirääkimised avada.

Ettepanek võetakse vastu.

Kohtu- ja siseminister J. Hünerson: Lugupeetud Riigikogu liikmed! (V a h e l h ü ü e.) Ärge imestage, et minul need kaaned kaasas on. Nende kaante vahel on paberid. Meile on tööerakonna rühmast juba nädala eest öeldud, et käesoleval nädalal tahetavat nõndanimetatud piirituseküsimust lahendada, ja täna hommikul lugesin ühest lehest, et üks salapiirituse vedaja, kurjategija, olevat väljamaal seletanud, et täna Riigikogus piirituse kohta suured arupärimised on. Üks minister olevat kukutatud, ja on leidunud üks erakond, kes salapiirituse vedajaid kaitseb. Olles alarmeeritud nende teadete läbi olen võtnud kaante vahel kaasa pabereid, niipalju kui Kohtu- ja siseministeeriumil salapiirituse sisseveo kohta neid olemas on.

Lugupeetud rkl. Strandman on tõstnud mööda minnes küsimuse üles, mis kogu salapiirituse küsimuses üht nähtust riivab, mille tõttu terve selle küsimuse arutamine võiks esile tõusta. (V a h e l h ü ü d e d.)

Ega mina ei taha omalt poolt rohkem kõnelda, kui minu käest küsitud. Kui Riigikogu teatud asjas täielikku ülevaadet soovib, siis on temal selleks õigus ja võimalused olemas, et tema seda saada võib, niipalju kui minul seda anda on. Aga mis puutub nüüd kõigepealt „Päevalehesse“, tema kirjutustesse ja nende kirjutuste eest tasumaksimisse ja ühe teatava isiku ülekuulamisesse, kelle käest on küsitud nende tasude kohta mõnesuguseid andmeid, siis võin ma ainult üht öelda, et prokuratuur on ajaleht „Päevalehe“ teatavate artiklite eest, milles valitsuse kohta ebaõigeid teateid laiali laotatakse, kohtulikule vastutusele võtnud, ja selles asjas on minu teadmise järgi ka korraldatud juba või alustatud kohtulikku juurdlust. Ja kui selle juures nüüd praegu, mil juurdlus käimas on, ka politseivõimud appi kutsutaks, et isikute käest andmeid küsida... (V a h e l h ü ü e.) Kaitse või mitte kaitse, meil on kolme sorti politseiametnikke, aga nad on kõik prokuratuuri käsutuses, ja mina võin ainult üht öelda, et selle teatava isiku käest, keda siin nimetatud on, andmete kogumine on minu teada sündinud prokuratuuri teadmisel. Nii et selles asjas on kohtuvõim tegevuses ja minul ei ole võimalik siin vahele segada. (V a h e l h ü ü e.) Mis tähendab — tunnistaja. Ega siin ei ole kohtulikku asjaarutamist käimas, vaid siin on andmete kogumine prokuratuuri teadmisel. Nii et seepärast mina mõtlen, et siin midagi ebakorrektselt sündinud ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Süütegu ei ole mitte selle isiku kohta veel välja selgitatud, vaid süütegu on ajaleht „Päevalehel“, mille eest ta vastutusele on võetud. (V a h e l h ü ü e.) Mina ütlen, et kas see asjaolu, mida rkl. Strandman siin ette tõi, et politseis mitu tundi inimest olevat kinni peetud ja iga poole tunni järele üle kuulatud, et kas see asjaolu tõeloludele vastab, seda mina ei tea öelda, sest et iga politseiniku asjaajamine ei ole mul iga silmapiilk teada. Mina võin ainult üht öelda, et terve selle asja lahendamine on prokuratuuri käes, ja mina tean, et meie prokuratuur seaduslikkuse nõuetest ja seadusenormidest kinni peab. Ainult seda võin ma kindlal kujul öelda.

O. S t r a n d m a n: Ma tunnustan, et kui see juurdlus sünnib prokuratuuri ülervalvel, siis sünnib see kindlasti seaduslikus korras, ja võib-olla olen ma vale informatsiooni saanud. Teated, et kella 2 päeval alates kuni kella 10 hommikul on iga poole tunni järgi tunnistajale samu küsimusi ette

pandud, on levinenud — ma ei tea seda, kas need teated õiged on, seda peaks selgitama, — ja sellepärast oleks Riigikogul ja Eesti rahval vaja teada, kas sarnaseid meetodeid on tarvitatud, ja mis põhjusel ning mis tagajärjel on see olnud.

Täna ei ole põhjust siin vaielda, sest härra Kohtu- ja siseminister ütles, et ta ise ei ole informeeritud, aga ma loodan, et ta meid informeerib, kui ta teateid saab.

O. K a s k: Läänud neljapäeval peatas mind esimees, kui härra ministriga sai seda küsimust puudutatud. Kuid terve see küsimus selle piiritusega ei ole sisuliselt ühenduses sellega, mis härra Strandman ette tõi. Terve see piirituseküsimus tuleb järgmisel nädalal loodetavasti selgitamisele, sest minul on andmed, et asi on palju skandaalsem. Siin on aga terroriseeritud politsei poolt inimesi. (V a h e l h ü ü e.) Kui härra minister oma vastuses teadis tähelepanu sellele juhtida, siis ei ole meie erakonnal sellega tegemist, mis ajalehed kirjutavad, see on teine asi. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui aga riigivõim seotud on, nagu meil andmed on terve salapiirituse veo kohta, siis on see korrupsioon riigielus.

Kohtu- ja siseminister J. H ü n e r s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui rkl. härra Kask ütles, et valitsusel mingit tegemist peaks olema niinimetatud piirituseküsimusega, et tema mingi halva asjaga kuidagimoodi seotud, siis pean ütleva, et see on väga segane. Ma ei saa aru, mis rkl. härra Kask sellega tahab öelda. Siin igaüks teab, et piirituseküsimused saavad ja võivad selles mõttes kõne alla tulla, et Eesti on piirituse eksportmaa ja et Eesti piiritust välja veab. Selles asjas ei saa aga keegi valitsusele mingeid etteheiteid teha. Peale selle on teada, et Eesti piirituse hind palju kõrgem on kui rahvusvahelisel turul ja et selle tagajärjel Eestisse veetakse salaja piiritust ning rikutakse maksvat korda ja seadusi ja et selle vastu — salapiirituse Eestisse sisseveo vastu — valitsus kõigi abinõudega, mis tal käepärast, väga energiliselt võitleb. See on teine seisukoht, ja ma arvan, et ka selles asjas ei peaks valitsusele midagi ette heita olema. Nüüd on aga teada, et ühes osas ajakirjanduses on sellesisulisi ja sellemõttelisi etteheiteid tehtud valitsusele, just nagu valitsus oleks teadlik salapiirituse Eestisse sisseveost ja just nagu tema ei võtaks küllalt energiliselt selle vastu abinõusid tarvitusele, vaid veel

enam, just nagu aitaks selleks omalt poolt kaasa. Ma arvan, et vist sellele rkl. Kask on tahtnud tähendada ja sellelt seisukohalt küsimust puudutada. Kui see asi peaks arutusele tulema, siis härra Kask muidugi ütleb ja seletab, mis mõttes ta seda küsimust on tahtnud täna puudutada. Aga niikaua, kui seda ei ole sündinud, mõistan, et härra Kask tahab ette heita valitsusele, et valitsus küllalt energiliselt ei võitle salapiirituse sisseveo vastu ja et tema selles asjas nagu teadlikult laseks midagi sündida, või nagu ajalehtedes on olnud, et valitsus eesõigustavat ja soodustavat mõnedel salapiiritust Eestisse vedada. See tähendab, nagu oleks valitsus kurjategijate toetajaks. See on väga raske etteheide ja süüdistus valitsusele. Kui seda avalikkuse ette on toodud ja ka härra Kase läinud koosoleku etteheidetes seda mõista on antud, siis arvan, et Riigikogu huviga ootab valitsuse seletusi selle küsimuse peale. Sellepärast oleks mul au Riigikogule järgmist seletada.

Salapiirituse sissevedu on olnud kogu meie riikliku iseseisvuse ajal olemas. Eriti hoogne oli salapiirituse sissevedu läinud aastal, ja läinud aastal oli selle pahe vastu võitlemise küsimus kogu aeg pinevalt päevakorral. Oli tarvis panna piir salapiirituse sissetungile. Sel ajal oli meil teatavasti Kohtu- ja siseministriks, salapiirituse vastu võitlemise juhiks rkl. härra Anderkopp tööerakonna rühmast. Siis võeti tarvitusele terve rida abinõusid salapiirituse sisseveo vastu võitlemiseks: kõvendati piirivalve mereäärset koosseisu, korraldati valvõrku vastavalt olukorrale uute kordonite ja postide avamisega, muretseti juurde liikumisvahendeid: mootorpaate, mootorrataid, suurendati kuritegevuse vastu võitlemise vahemasi, sest ainult otsekohese valveteenistusega piiril, arvesse võttes selle suurt ulatust ja piirivalve koosseisu, ei ole võimalik nõuete kohaselt piiri salakauba sissetungi vastu sulgeda. Rahasäämiseks vähendati piiripäevarahasid Vene piiril ja hiljem kaotati piiripäevarahade maksmine hoopis ära. Oli tarvilik muuta, täiendada maksvaid seadusi ja vastu võtta kiires korras mõni uus seadus. Riigikogu poolt võeti vastu 4. juulil möödunud aastal Tolliseadustiku § 450 muutmise seadus. Senini müüdi enampakkumisel ära salakaubaks tunnistatud kaubad, samuti veoabinõud. Veoabinõud, nagu mootorpaadid j.n.e., sattusid oksjonil sagedasti uuesti salakaubitsejate kätte. Piirivalve kannatas aga liikumisvahendite puuduse all. Uue

seadusega avanes võimalus piirivalvel omandada salakauba veoabinõudena konfiskeeritud mootorpaate ilma enampakkumiseteta.

Sel teel on piirivalve rikastunud liikumisvahenditega.

Samal ajal — 4. juulil 1930. — võeti Riigikogu poolt vastu kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seadus, millega seati sisse kõvem kontroll kiiremate veoabinõude liikumise üle. Seaduse järgi kõik mootorpaadid alla 20 br. reg.-tonni, mille kiirus ületab 12 meremiili tunnis, võivad liikuda piirivalvelt saadud erilubade põhjal, kusjuures neile, kes kahtlased salaveos, lubasid ei anta.

Selle seaduse rikkumise pärast on vastutusele võetud seni 3 kiirpaadi omanikku, kelle paadid piirivalve poolt konfiskeeriti. Üks neist paatidest on kohtu poolt tagasi antud, 2 kohta on praegu asi kohtus.

17. veebruaril 1931. a. võeti vastu Riigikogu poolt Tolliseadustiku täiendamise ja muutmise seadus — RT. 18 — 1931. Selle järgi suurendati vangistuslikku karistust salakaubitsejatele. Peale selle keelatakse ära elamine rannaäärsetes valdades ühest kuni 5 aastani isikutele, kes salakaubaasjus kohtu poolt süüdi mõistetud.

Salakaubitsejad on väga vilunud mehi oma erialal. Igakord ei ole võimalik neid salapiirituse veo pealt tabada. Eriti on see raske suuremate salakaubitsejate juures, kes vedu organiseerivad oma raha ja käsilaste abil. Sarnaste kurjategijate kohta, kelle tegevus õhnestab riikliku julgeoleku aluseid, on tarvitatud seadusega sisekaitse ülemale antud õigusi väljasaatmise asjus kaitseseisukorra piirkonnast. Samuti on ära keelatud sissesõit Eestisse väljamaalastele, kes Eestis käivad salapiirituse veo organiseerimise asjus. Siin on kõigiga, kelle kuritegevuse kohta küllalt tõendusid ja kes kuriteolt tabatud, talitatud erapooletult, õiglaselt seaduse nõuete järgi.

Kõik abinõud, mis võetud tarvitusele salakaubitsemise ärahoidmiseks, on aidanud salajase piirituse sissevedu tõkestada. Kui vaadelda salapiirituse tabamiste arvu ja tabatud piirituse hulka möödunud aastal ja võrrelda seda käesoleva aasta tabamustega, siis näeme, et salapiiritust on tabatud vähem, sissevedu on vähenenud. 1930. a. oli jaanuaris 32 salapiirituse tabamise juhtu, kus 1.187 liitrit salapiiritust tabati. 1931. a. oli 38 juhtu 3.025 liitri salapiiritusega. Käesoleval aastal oli suurem sissevedu. Veebruaris 1930. a. oli 13 juhtu 1.375 liitriga, 1931. a. — 18 juhtu 428 liit-

riga. Märtsis oli 1930. a. 31 juhtu 532 liitriga, 1931. a. — 19 juhtu 11,5 liitriga. Aprillis oli 1930. a. 50 juhtu 1.164 liitriga ja 1931. a. — 34 juhtu 375 liitriga. Mais oli 1930. a. 72 juhtu 2.898 liitriga, aga 1931. a. — 35 juhtu 615 liitriga. Juunis oli 1930. a. 99 juhtu 4.369 liitriga, aga 1931. a. — 38 juhtu 1.472 liitriga. Juulis 1930. a. 59 juhtu 2.094 liitriga, 1931. a. — 37 juhtu, aga 6.247 liitriga. Augustis oli 1930. a. 77 juhtu 5.664 liitriga, aga 1931. a. — 50 juhtu 5.012 liitriga. Septembris oli 1930. a. 75 juhtu 3.656 liitriga ja nüüd 1931. a. 47 juhtu 2.514 liitriga. Kokku oli 1930. a. selle aja jooksul 508 juhtu 22.942 liitriga. Siin tuleks nüüd tähele panna seda, et siin ei ole ühes arvatud käesoleval aastal septembrikuul tabatud a/l. „Hullam“ 142.620 liitri piiritusega.

Aastate jooksul tehtud tähelepanekutest selgub, et kus salapiirituse vedu on suurenenud, seal on ka vastavalt tõusnud tabamise juhtude arv ja tabatud salapiirituse hulk. Ei või öelda, et need on juhuslikud tabamised. Otsekohene vahiteenistus ja loodud agentuurvõrk võimaldab kogu randa hoida valve all sedavõrt alaliselt, et ei saa olla ainult juhuslikke tabamusi. Vaadeldes salapiirituse tabamisi üksikutel kuudel k. a. peab märkima, et on vähenenud juhtude arv, samuti ka piirituse hulk. Juulikuul k. a. on tabatud salapiiritust 6.247 ltr., möödunud aastal samal kuul 2.094 ltr. — umbes kolm korda vähem. Peab aga tähendama, et juulikuul arvus on 5.350 ltr. piiritust, mis tabati ühes 4 Soome mootorpaadiga Stenskäri juures. Kuna võib öelda, et see piiritus oleks viidud Soome ja vast vähene osa sellest Eestisse, siis on ka juulikuul k. a. salapiiritust vähem meile tulnud, kui möödunud aastal samal kuul. Möödunud aastal samal kuul 2.094 ltr., käesoleval aastal — 6.247 ltr. — 5.350 ltr. = 897 ltr.

On tehtud etteheiteid, et vastavad võimud võitluses salakaubitsejatega ei täitvat oma kohuseid erapooletult. Eriti on süüdistatud võimused salakaubitseja Ed. Krönström'i asjus. Süüdistused siin on alusetud.

Endine Kohtu- ja siseminister Anderkopp, kui sisekaitse ülem, võitluses salapiirituse veo vastu, oma otsusega 18. nov. 1930 keelas ära viibimise kaitseisukorda kuulutatud kohtades peale teiste salakaubitsejate ka salakaubitsejale Ed. Krönström'ile, kes varustas Eesti randa salapiiritusega oma suure laevastikuga. Osa salakaubitsejaid, Jürisson ja teised, andis töotuse härra

minister Anderkopp'ile Eesti randa piirituse müümisest loobumise üle. Härra minister Anderkopp võttis selle teadmiseks 3. dets. 1930.

Hiljem, kui Krönström töötas salapiirituse veost loobuda, andis Kohtu- ja siseminister temale loa oma asjade korraldamiseks Tallinnas viibida kunj edaspidise korralduseni. Krönström aga ei loobunud salakaubaveost ja hakkas endiselt salapiiritust Eestisse vedama. Piirivalve poolt esitatud andmete põhjal tühistas Kohtu- ja siseminister 10. septembril s. a. oma otsuse, millega Krönström'ile ajutiselt kaitseisukorra piirkonnas oli lubatud olla. Nii on tolleaegse sisekaitse ülema Kohtu- ja siseminister Anderkopp'i poolt 18. novembril 1930 Eduard Krönström'i asjus tehtud otsus ka praegu jõus.

„Päevalehes“ 1. oktoobrist 1931 nr. 267 on toodud teade, et on sõlmitud piiritusekaubitsejate vahel Tapa leping 24. aprillil 1931. Lepingus olevat „Ovo“ kohustunud 5 päeva jooksul Krönström'ile loa muretsema kaitseisukorra maksvuse piirkonda tulemiseks. Säärast lepingut Kohtu- ja siseministriumile esitatud ei ole.

Salakaubitseja Ed. Krönström'i tegevus Eesti randa salapiirituse toomise asjus tuli eriti ilmsiks a/l. „Hullam'i“ juures, missugune laev oma tehingutes seisab lähedas ühenduses Krönström'iga. 10. augustil s. a. piirivalve tabas Hiiumaa piirkonnas 400 ltr. piiritust, mis oli müüdnud a/l. „Hullam'ilt“ meie tollivöös Eesti randa toomiseks. Üldse oli andmeid, et a/l. „Hullam“ sagedasti viibis meie tollivöös ja territoriaalvetes, laadides siin ümber piiritust ja andes üle laevadele Eesti randa toomiseks. Jälgides a/l. „Hullam'i“ tegevust, piirivalve võttis vahi alla 18. septembril s. a. a/l. „Hullam'i“ meie tollivöös 9—9½ miili Stenskäri saarest eemal. Laev toodi Tallinna sadamasse, kus üle anti tollivõimudele ühes salapiiritusega. A/l. „Hullam'i“ kohta on olemas tollinõukogu otsus, millega see salakaup konfiskeerimisele kuulub. A/l. „Hullam'i“ asjus on talitatud seaduse nõuete järgi ja alusetu on siin süüdistada ametivõimused erapoolikus olekus. Piirivalve on kohustatud takistama salavedu Eesti randa. Kõik, keda tabatakse salakaubitsemisel meie rannikul, territoriaalvetes või tollivöös, võetakse seaduslikule vastutusele. Erandeid ei tehta. Tabatud on mitte ainult Krönström'i laevu ja paate, vaid ka teiste omi. Nii näiteks tabas piirivalve 27. juunil s. a. Narva-Jõesuus piiritusepaadi „Saturn'i“ 460 liitri salapiiritusega. Salakaubitsejad

Buksman, Kubõshkin, kes ühenduses selle piirituse operatsiooniga ja kelle kohta olid andmed, et nad salapiiritust Eesti randa toimetavad, on sisekaitse ülema otsusega 28. augustist s. a. välja saadetud kaitseseisukorra piirkonnast. Nii on alusetu oletus, et karistatakse ainult ühe grupi mehi, Krönström'i ja tema kaaslasi, kuna nende võistlejad rahulikult võivat teotseda salapiirituse veoga. On laim, kui tõendatakse, et valitsusevõimud salakaubitsejate ühe grupi mõjutusel tähelepanu pööravad ainult Krönström'i grupile ja ainult seda taga kiusavad. Samuti on laim, kui tõendatakse, et siin valitsusevõimudele altkäemaksu makstakse.

On süüdistatud, et Eesti ei täitvat alkoholikaupade salaveo vastu võitlemise kohta Helsingis sõlmitud konventsiooni ja hilisemate kokkulepete nõudeid. Ka see ei ole õige. Eesti on täpsalt täitnud konventsiooni nõuded. Piirituse väljaveo korraldamine on Majanduseministeeriumi ülesandeks. Kohtuja siseministeeriumi ülesanne on valvata, et salapiiritus meie randa ei tuleks, ja aidata kaasa võitluses salaveo vastu vastavatele Soome võimudele. Missuguste laevadega ja kuidas sünnib piirituse väljavedu, seda teab ja selle kohta on andmed Majanduseministeeriumil. Meie teada aga on väljavedu sündinud seaduse nõuete kohaselt, kusjuures on silmas peetud rahvusvahelisi kokkuleppeid. Meie teada ei ole ühtki laeva piiritusega Soome saadetud. Ja kuigi on mõnikord võimalik oletada, et Soome lahes teotsevad piirituselaevad ka Eesti piiritusega, siis peab tähendama, et meie järeivalveorgan, salapiirituse vastu võitlemise aparaat, oma tegevuses on seotud siiski meilmaksvate seadustega ja rahvusvahelise õiguse nõuetega. Meie saame karistada salakaubitsejaid ikka ainult siis, kui on tegemist süütega, mis võimaldab vastutuselevõtmist meie seaduste alusel. Kui meil karistatakse näiteks salakaubitsejat Eduard Krönström'i, siis on see ikka ainult võimalik juhtudel, kus on eksitud meilmaksvate seaduste nõuete vastu. Meie ei saa karistada, kinni panna, välja saata kaitseseisukorra piirkonnast j. n. e. isikuid, kes süüdi salakaubaveos Soome, kes pannud toime süüteo, mis karistatav Soome seaduste järgi. Nii on see Krönström'i juures kui ka kõigi teiste salakaubitsejatega. Meie ei luba salapiiritusega üle ujutada Eestit. Samuti ei näe meie heameelega, et salapiiritus tungib Soome. Salaveo vastu võitlemiseks on meie ametivõimud, eriti piirivalve, püüdnud kogu aja tihedalt koos töötada Soome vas-

tavate võimudega. On antud teateid Soome võimudele salakaubitsejate, nende laevade ja paatide liikumise kohta. Otseühendust on peetud telefoniteel, kirjalikult, samuti ka vahetatud teateid merel vahipaatidega kokupuutumisel ja valve teostamisel.

Kui meie rahva keskel püütakse umbusku äratada valitsuseasutuste tegevuse vastu sellega, et juhitakse tähelepanu sellele, et Eesti sadamates viibivad ja peatuvad niihästi omamaa kui ka välismaa laevad, millest teada on, et nemad piirituseärist merel osa võtavad, mis aga ei ulatu Eesti vetesse, siis pean ütleva, et rahvusvaheliste seaduste ja kommete järgi ei saa keelata sellelaadilistele laevadele meie sadamates käimist, kui nad siia tulevad rahvusvahelistes seadustes ettenähtud korra järgi. Nemad peatuvad meie sadamates, andes endi koormad meie valve alla. Sellejuures tulevad nemad meie sadamatesse kas varjule tormi eest või jälle toiduainetega varustamise otstarbel. See sünnib kõik rahvusvaheliste kokkulepete alusel, ja siin ei ole meie võimudel midagi teha ega muuta. Mingeid etteheiteid nendele aga selles asjas teha ei saa.

Valitsusevõimude tegevuse kohta teadlikult valeteadete levitamise eest N. S. § 1034⁴ p. 4 põhjal on prokuratuuri poolt tehtud korraldus ajaleht „Päevalehe“ vastutusele võtmiseks „Päevalehes“ ilmunud artikli eest: „Salapiirituse kasu valimiskihustööks“ ja teise artikli, „Piirituse“, eest. Ülaltähendatud paragrahv näeb ette raske karistuse ajalehele, kes seesuguseid teateid laiali laotab. (V a h e l h ü ü e.) Siis edasi on ajaleht „Päevalehes“ avaldatud 11. oktoobril nr. 277 artikkel: „Tekkimas uued võistlejad piiritustrustile“. Selles kirjutises ettetoodud ebaõigete teadete õiendamiseks on saadetud ajalehele õiendus piirivalve võimude poolt. Leht ei ole aga minu teadmise järgi seda tänini veel avaldanud. Selle õienduse sisu on järgmine: „Teie lugupeetud lehes 11. okt. s. a. nr. 277 ilmunud kirjutise selgitamiseks „Tekkimas uued võistlejad piiritustrustile“ palun ruumi lubada järgmistele ridadele.

Toodud kirjutises on muu hulgas väidetud, et kuigi piiritus, nagu öeldud, müüakse Soome, valgub salapiiritust endiselt meie randadesse. Edasi tuuakse salakaubitsejate üksikute gruppide laevade arvud ja tehakse järeldus, et süüdi piirituse müümises Eestisse ei ole üksinda Krönström'i grupil, vaid ka teistel, kelle piirituselaevad praegu lahel.

On tõsi, et salapiiritust on veetud Eestisse ka käesoleval hooajal, kuid kaugeltki

mitte endiselt. Salapiirituse sissevedu Eestisse, võrreldes möödunud aastaga, on tunduvalt vähenenud. See on tõendatav otsekoheste tähelepanekutega ja teiste sellekohta kogutud andmetega. Nii tõendab salapiirituse sisseveo vähenemist kõigepealt riiklikkude viinapoodide läbimüügi suurenemine võrreldes möödunud aastaga, eriti nendes kohtades, kus seni salapiirituse sisseveo alal kõige intensiivsemalt teotseti. Sama tõendavad piirivalve poolt tehtud tähelepanekud salapiirituse tabamistel. Salapiirituse tabamiste juhtude arv, samuti tabatud piirituse hulk, on tunduvalt vähenenud, võrreldes läinud aastaga. Aastate jooksul tehtud tähelepanekutest selgub, et kus salapiirituse vedu on suurenenud, seal on ka vastavalt tõusnud tabamiste juhtude arv ja tabatud salapiirituse hulk. Ei või öelda, et need on juhuslikud tabamised. Otsekohene vahiteenistus ja loodud agentuurvõrk võimaldavad kogu randa hoida valve all sedavõrt alaliselt, et ei saa olla ainult juhuslikke tabamusi. Sellega väärib siin veel erilist tähelepanu see, et just peale a/l. „Hullam'i“ tabamist ja äratoomist merelt on salapiirituse sissevool Eestisse järsult langenud, seda nii otsekoheste tähelepanekute, kogutud agentuurandmete ja tehtud tabamiste järele otsustades.

Piirivalve poolt jälgitakse kõikide laolaevade tegevust ühtlaselt, vahet tegemata, missugusesse gruppi nad kuuluvad. Valveaparaat on vaid huvitatud sellest, missugused nendest laevadest on Eesti ranna varustamises salapiiritusega kõige hädaohtlikumad ja vastavalt sellele sünnib ka valve pidamine laevade järele selle intensiivsuse mõttes.

Alul toodud kirjutise lõpus on väidetud, et laolaev „Relis“, väljudes Paldiski sadamast 300.000 ltr. piiritusega, toimetas laadungi jaotamist oma teistele laevadele Paldiski lahes, sadamast 4 miili ümber põhja poole. See ei vasta tõele. Laev liikus Paldiski sadamast välja lahes peatumata ja võttis kursi Pakerordi tuleornist O poole. Laeva liikumist jälgiti sadamast lahkumisest peale, nagu tavaliselt, algul Pakerordi tuleornist mereside ja piirivalvevõimude poolt, pärast merel piirivalve vahipaadi poolt kuni 12 meremiilini Eesti rannast. Siin kadus laev NO^o sihis jälgiva piirivalve vahipaadi silmapiirilt, ilma et mingeid ümberlaadimisi tähendatud laolaeva pealt oleks tehtud.“

Edasi kui ajakirjanduses süüdistavaid etteheiteid tehti, just nagu valitsusevõimud soodustaksid omalt poolt mingite salapiiri-

tusega kaubitsejate tegevust, siis võtsin ajakirjanikud jutule ja väljendasin muu hulgas ka arvamist, et paistab, just nagu laseks ennast meie ajakirjandus nendest salapiiritusega kauplejatest mõjutada. Selle kohta on ajakirjanduses mitmesuguseid mõtteid avaldatud ja selles asjas ka mulle etteheiteid tehtud. Seepärast tahaksin ma ka siin avalikult Riigikogus pisukest ülevaadet anda ajakirjanduse ühendusest salapiirituse vedajatega.

Just viimasel ajal on salapiirituse vedu ja selle veo vastu võitlemisega ühenduses olnud valitsusevõimude sammud saanud erilise tähelepanu osaliseks ühes osas meie ajakirjanduses. Meie kõik oleme võinud tunnistajaks olla tervele artiklite seeriale, mis salapiirituse veo kohta on leidnud avaldamist „Päevalehe“ veergudel. Algas see juba septembrikuu keskpaiku ja on kestnud kuni viimaste päevadeni.

Neil, kes peavad silmas riiklikke huvisid, ei või olla põhjust selle üle nurisemiseks, kui ajakirjanduse veergudel paljastatakse salapiirituse vedu meie riigi piiridesse ja seda hukka mõistetakse. Mina olen selle poolt, sest ma näen salapiirituse valgumises meie riiki suurt pahet, mille vastu võitlemiseks tulevad ära kasutada kõik abinõud. Ajakirjandusel aga kahtlemata on suur tähtsus igasuguste pahede vastu võitlemises, ja sellepärast ma ei keela talle oma poolehoidu ka siis, kui tema veergudel paljastatakse ametivõimude seaduse- või korravastast tegevust. Kuid seejuures on kindlaks tingimuseks, et need kirjutised oleksid vabad kõrvalmõjudest, ilma sihiliku vassimiseta ja tõeolude kõveraksväänamiseta. Ainult siis suudavad nad teenida pahede vastu võitlemise ja ühiskonna tervenemise kõrget eesmärki. Vastasel korral paljastuse sihte omavad kirjutised avalikus ajakirjanduses on kõrberüüste, nad ise muutuvad paheks, mille vastu korralikus ühiskonnas samuti peab võitlema.

Kas „Päevalehe“ kirjutised salapiirituse veo ja ametivõimude tegevuse kohta selle vastu võitlemisel on vabad neist kõrvalmõjudest? Kahjuks ma pean sellele eitavalt vastama. Neis kirjutistes kohe algusest peale avaldus kahtlustus ametivõimude erapoolikuses. Püüti mõista anda, et ametivõimud olevat oma tegevuses kaldunud kõrvale seaduses neile kättenäidatud sihtidest ja asunud vildakule teele. Selle vastu ma pidasin vajalikuks avalikult välja astuda ja avaldasin seletuse, milles kinnitasin meie valitsuse ja ametivõimude kõige kindlamat sihti: võidelda salapiirituse meie riiki

valgumise vastu kõigi seaduses lubatud abinõudega. Mul oli küllaldane alus kinnitada, et meie vastavad valveorganid, võttes tõsiselt ja valjult oma ülesannet, on tegutsenud erapooletult, käies seaduse nõuete järgi salakaubaveo takistamisel, vahet tegemata isikute või rühmituste vahel.

Ühel ajal minu seletusega ja sellele järgnevalt ilmusid „Päevalehes“ aga uued artiklid, milles juba otsekoheselt anti mõista, et Kohtu- ja siseminister olevat otsuste tegemisel üksikute salapiirituse vedajate vastu ennast lasknud mõjutada. Seletatakse, et „Ovo“ tühistavat väljasaatmise otsuseid, et meie riigis valitsevat suur korrupsioon, et ühele poliitilisele parteile antavat suuri summe kihutuse tööks j. n. e. Seejuures salakaubitseja Eduard Krönström on tehtud vagaks kannatajaks, kelle vastu ametivõimud tema võistlejate huvides olevat astunud põhjendamatu karme samme. Kuna mulle teatavaks sai, kelle kaastegevusel, kuidas ja mis sihiga need kirjutised ilmuvad, ja kuna neis leidis otsekohesid kuriteo tundemärke, ma ei pidanud võimalikuks nende vastu seletustega esineda. Asi läks kohtuvõimude lahendamisele, on praegu eeluurimisel ja tuleb lahendamisele kohtu korras. See on loomulik asjakäik meie seaduste järele.

Kuna aga nüüd „Päevalehe“ kirjutistele on antud nii suur tähtsus, et nad on võetud kõne aluseks meie rahvaesinduses, siis ma pean tarvilikuks vähe selgitada nende kirjutiste sihte ja seda viisi, kuidas nad tekisid.

Minul kasutada olevad juurdluseandmed, mis saadud asjaosaliste ülekuulamisel, tõendavad, et salapiirituse veolt tabatud ja kohtu alla antud ning selle järele kaitseseisukorra piirkonnast väljasaadetud Eduard Krönström'il ja ta kaaslastel on olnud enam kui lähedane ühendus „Päevalehe“ toimetuses teeniva Oskar Lõviga. Viimane on ühes „Päevalehe“ toimetuse liikme Jalakaga käinud kord Paldiskis, kus neil „Rogeriviki“ võõrastemajas on kokkusaamine olnud salapiirituse vedajatega, ja teinekord on nad Krönström'i kutsel käinud Kolgal, kus koos pummeldatud, nagu sellest hiljem Krönström ise on rääkinud. „Päevalehe“ toimetuses on Lõvi juures käinud üks Krönström'i esindaja pea igapäev, kus siis abinõusid otsitud ja plaane tehtud „paljastuste“ sepiitemiseks. Seejuures ei ole mitte alati Krönström ja tema kaaslastel olnud esimesteks ametiasutustele kallaletungi vahendite näitajateks ja initsiaatoriteks. Sageli on

just „ajakirjanik“ Lõvi inspireerinud salapiirituse vedajate samme ametiasutiste juures, et siis seda hiljem ära kasutada artikli aineks. Nii on Lõvi hiljuti teinud Krönström'ile ja teistele kaitseseisukorra piirkonnast väljasaadetud salapiirituse vedajatele ettepaneku, anda Kohtu- ja siseministeriumile sarnane palve, mille minister niikuinii peab tagasi lükkama, mis annab võimaluse uue paljastuse kirjutamiseks. Sarnane palve kirjutatigi nelja isiku nimel ja viidi „Päevalehe“ toimetusse läbivaatamiseks. Seal leidis Lõvi, et palve ei ole küllalt asjakohane ja ei anna eitava vastuse saamisel võimalust ministrile mõjuvalt kallale tungida. Ta kirjutas oma käega palvele täienduse ja käskis selle sisse võtta. Kui palve oli Lõvi soovi kohaselt täiendatud, keeldusid kaks isikut sellele oma allkirja andmast, leides, et sarnaselt ametiasutisele kirjutada ei ole sünnis. Palvele kirjutasid alla Eduard Krönström ja Priido Onno, mille järele sellest ärakiri laupäeval, 10. oktoobril, viidi „Päevalehe“ toimetusse. Samal päeval ilmus „Päevalehes“ nr. 277 allpealkirja all „E. Krönström soovib üheõiguslikkust — ka teiste piiritusemeeste väljasaatmist“ järgmine artikkel: „Laupäeval esitati Kohtu- ja siseministrile E. Krönström'i ja P. Onno poolt palve, milles ministri poole pööratakse, et neile antaks luba elamiseks kaitseseisukorra piirkonnas teiste piiritusega kauplevate grupi tegelastega võrdses õiguslikkuses. Kui minister peaks leidma — öeldakse palves —, et ei saa lubada tagasitulekut, siis palutakse kaitseseisukorra piirkonnas elamine keelata ka teiste piiritusega kauplevate gruppide tegelastele, kellena palvekirjas on nimetatud 14 isikut.“

Selles on sõna-sõnalt toodud üks osa sellest täiendusest, mis Lõvi soovil võeti palvesse. Siin „Päevaleht“ jõudis ette, ta sai palve enne kui ministerium, sest ministeriumi jõudis Krönström'i ja Onno' palve posti kaudu alles esmaspäeval, 12. oktoobril. Samal päeval sai ministerium Priido Onno'lt ka uue palve, milles ta palub 10. oktoobril esitatud palves tema, Priido Onno', allkirja mitte lugeda. Nii jäi Lõvi poolt organiseeritud, õigem, provotseeritud, palve ainult üks, E. Krönström'i, allkiri. Kaks allkirja olid varem välja kratsitud. Need kohad on tühjad, sellepärast, et need inimesed, kellelt allkirju oodati, on esimesel lugemisel leidnud, et sinna ei pane ükski õige kodanik oma allkirja. Onno võttis selle ka pärast tagasi. See palve on minu poolt E. Krönström'ile kaitseseisukorra piirkonda asumise loa andmise osas jätetud

tähele panemata, kuna teises osas on asi antud juurdlemiseks.

Arvan, et eelkirjeldatud juht minu kommentaare ei vaja. Ma tahan siinkohal ainult veel tuua paar väljavõtet juurdluse protokollist. Need on järgmised:

1) Seletab üks ülekuulatu: „Mina kuulsin, et Krönström lubas ajalehemeestele tasu maksta. Tasu lubati maksta Lõville ja Jalakas'ele. Tasu saatis minu naisega Krönström ära, seda mina ise ei näinud. Minu teada käisid Krönström'i oma sõnade järele Lõvi ja Jalakas ka Kolgas;“ (V a h e l h ü ü e.) Mul on juurdlusematerjal, ja ma siiski piirdun, et ma tunnistajate nimetid esiota ei nimeta.

2) Seletab teine ülekuulatu: „Järgmine päev sain teada, et „Päevalehe“ ajakirjanikud Lõvi ja Jalakas olid eelmisel õhtul käinud Krönström'i juures Kolgal. Krönström rääkis seda ka minule isiklikult, ning ka seda, et olid tema juures koos pummeldanud, s. o. Krönström, Lõvi ja Jalakas. ...Salapiirituse vedajatesse puutuvate artiklite kirjutamise eest on ajakirjanik Lõvi saanud rahalist tasu. Nagu seda minule rääkis piiritusevedaja Priido Onno abikaasa Juulie Onno, oli tema maksnud Lõville 100 krooni oma korteris artikli kirjutamise eest. Misuguse artikli eest, seda mina ei tea, kuid peamiselt ka selle eest, et Lõvi kirjutusi „Päevalehes“ jätkaks. Olen kuulnud, et ajakirjanikud Lõvi ja Jalakas sõidul Krönström'i juurde Kolgale olevat ka seal rahalist tasu Krönström'ilt artiklite kirjutamise eest saanud.“

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Need on asja otsekohesed andmed, mis teile võimalikuks teevad selle salapiirituse küsimuse ümber tekkinud juttusid kontrollida ja hinnata. Kui ühes „Päevalehe“ numbris ära toodi mingi tekst Tapa kokkuleppest, mille kohta ma tähendasin, et mul selle olemasolu teada ei ole ja ta tekkimisega ühendust ei ole, siis ütlen, et teie näete, et kõiksugused sammud astutakse selle kohta, mis ametivõimud võivad astuda, spekulatsiooni tehakse ja palvekirju redigeeritakse, et nende alustel edasi tegutseda. Teie näete, et väga võimalik on, et teatavad lepingud teatavate tagamõtetega tehti, et avalikkuse ees astutud faktilistele sammudele külge kleepida halbu motiivi, ja kõik suhted, mis nende tegelikkude sammude ja lepingute vahel oleksid võinud olla teatavatel asjaoludel, on praegu ilma põhjendamata, kahtlustustena lendu lastud. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma arvan, et Riigikogu küll kõige vähem see asutus on, kes valitsusevõimu-

dele seepärast peale käib, et nad seadust täidavad, et nad seadust täie valjusega käsitavad, ja et sellest valitsusevõimudele mingeid etteheiteid vähemalt Riigikogu tegema ei hakka.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie oleme kõik tänulikud härra Kohtu- ja siseministrile, et ta on võimalikuks pidanud pikemat aega juba seltskonda närveeriva salapiirituse lugude kohta ülevaadet anda. Härra Kohtu- ja siseminister oma kõnes muu seas märkis, et salapiirituse vedu Eestisse on vähenenud ja et Kohtu- ja siseministeriumil ainuke ülesanne on salapiirituse vedu takistada. (V a h e l h ü ü e.) Muidugi, tal teisi ülesandeid salapiirituse veo alal ei ole. Minu arvates selles küsimuses vististi teistsuguseid arvamisi ühelgi rühmal ei ole. Meie kõik peame salapiirituse vedu paheks, mille vastu tuleb kõige karmimate abinõudega võidelda, kõigi abinõudega, mis meie seadused ja meie õiguslik kord võimaldavad. Sellepärast on päris loomulik, et siin teatavad järeldused tõmmatakse kõikide nende suhtes, kes seaduslikku korda rikuvad. Kuid avalikkuse ees on süüdistused olnud, ajaleht „Päevaleht“, nagu härra minister tähendas, on paljudele asjaoludele tähelepanu juhtinud. Meie tänasest härra ministri seletusest võisime järeldada ainult üht, et ta on kõige aja jälginud neid inimesi ja lasknud oma aparaati jälgida kõiki neid, kes on „Päevalehe“ toimetusse sisse läinud ja neid andmeid sinna läkitanud. Ta aga otsekohe ütleb ja eitab, et tal ei ole aimu lepingutest, mis on sõlmitud üksikute salapiirituse vedajate vahel, ja tal on arvamine, et neid üldse ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates, kui Teil nii suurepärane aparaat on, siis peate selles selguse muretsema, kas tegelikult need lepingud olemas on. Ma ei julge väita, et need notariaalselt tehtud, kuid niikaua kui minister kategooriliselt eitab, et lepinguid olla ei või... (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates Teil peaks huvi olema nende lepingute vastu, kui seal käsitatakse meie salapiirituse veo küsimusi mitte üksnes väljaveoks, vaid ka salapiirituse müüki siin Balti mere vetes, Soome lahes ja mujal. Ja minu arvates teie aparaat peaks vähemalt — nagu teie laevade asukohti otsite, inimesi otsite, kes neid asju korraldavad — püüdma sinnapoole, et teada saada, kuidas asjad tegelikult on. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, see lepingu tekst on küllalt kompromiteeriv neile asutustele. (V a h e l h ü ü e.) Teie arvates, härra

Kohtu- ja siseminister, on siis selge, et tehku niisuguse lepingu üksik erafirma, eksportöörid või salapiirituse vedajad, otsekohe märgitakse ära, et lepingu järgi nad võtavad need ja need ülesanded oma peale, nagu näeme Tapa lepingu § 14-das, mida kõik oleme „Päevalehest“ lugenud — midagi ei ole katki. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes minu arvates ametivõimude peale varjuheitmise suhtes on see kõige inetum, mis olemas, ja teie ei pea vajalikuks selgusele jõuda, kas see nii olnud või mitte. See ei ole Kohtu- ja siseministeri parem külg, et ta ei ole püüdnud jälgida... (V a h e l h ü ü e.) Ma ei vastuta tõelikkuse eest, aga ma ütlen, et iga kodanik on püüdnud selgust soetada, ka mina olen püüdnud seda teha ja olen nii mõndagi kätte saanud. Nende kokkupuutumiste juures, mis mul inimestega olnud, on kõik inimesed kõnele- nud sellest, et teatav terror on valitsemas. Ma ei tea, kustpoolt see sünnib. Iga inimest, keda nähakse liikumas ühe või teise objektiivse seletuse andmises selle asja kohta, käidakse ähvardamas, ja sagedasti on selle ähvarduse tagajärg sarnane, et need isikud niisuguse terrori osaliseks saavad. Nii on see Kesküla, kellest täna rkl. härra Strandman kõneles, juba öelnud, et teda ähvardati mitte üksnes sellega, mis siin on ette toodud, vaid ka kaitseseisukorra piirkonnast väljasaatmisega, kui ta üksikuid andmeid, mis tal on, peaks käsitama. See ei tule ametivõimude poolt, vaid see tuleb mujalt. Aga ühtesattuvus on otsekohene. Need ähvardused olid mineval nädalal ja nüüd otsekohe kuuleme asju, mis imestust äratav.

Ühtesattuvus on ka sellis, et „Ovo“ lubab muretseda loa, ja 19 päeva hiljem leiab tähelepanu ta palve kaitseseisukorra piirkonda tulla... (V a h e l h ü ü e.)

Edasi, ühtesattuvus on ka see omavahe- line kokkulepe, mis olemas on, nagu ajalehest teada, — ma ei tea, olen lugenud ainult „Päevalehte“, kas see vastab tõele või mitte — kui see leping on omavahel lõpul, siis saadetakse välja... (V a h e l h ü ü e.) Minu arvates iga kodaniku kohta, kes siia tuleb ja piiritust toob, kõikide nende kodanikkude kohta tulevad abinõud tarvitusele võtta. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei kõnele, et ei peaks olema. Teie ütlesite, et ta oli varem välja saadetud, aga see Tapa lepingu § 14 näitas, et siin teised võimud huvitatud on Krönström'i siiatulekust. (V a h e l h ü ü e.) Härra minister, mina ei ole veel mingeid järeldusi teinud. Härra minister, küsin avalikult, kas Teil või Teile

alluvatel ametiasutustel on kokkupuuteid nende salapiirituse vedajatega enestega, mitte üksi nendega, kes siia toovad, vaid ka välja viivad?

Mulle on kõneldud, et koguni üks meie riigi laev, „Tugev“, on nüüd piirivalve valitsuse käsutuses vahepeal olnud. Meeskonnas on osalt seal olnud piirivalvurid, osalt aga eraisikud. Viimastele on palka maksnud „Ovo“. Kas see vastab tõele, oleks huvitav teada saada, ja missugustel alustel laeva meeskond on seal teeninud? Ei tahaks rohkem järeldusi teha. Kui sellele eitavalt vastatakse, siis loomulikult vabandan, et niisuguseid asjaolusid olen ette toonud, kuigi mul üksikud andmed on, et mina siin mitte väga palju ei eksi. Kui see on siiski tõsi, vaadake, kas siis ei ole kodanikul ja meil kõigil niisugune arva- mine, et teie, ühenduses olles „Ovo“ga“ ja tema grupiga, ei ole „Ovo“ poolt sõlmitud lepinguid soodustanud selle tõttu, et tema väga hästi meie riigivõimule suhtub. Mina ütlen, kuidas muidu juletakse lepinguid sõlmida sealtpoolt selle peale, mille tehingud ulatavad kümnetesse miljonitesse ja mille lõputagajärjed nii-öelda olenevad sellest, missuguse sammu üks või teine valitsuse- asutus astub. Need küsimused on kõik niisugused, mis kodanikkudele teatava kaht- luse jätavad, ja nendes küsimustes ei ole meie mitte päris rahuldatud. Veel vähem oleme rahuldatud härra Kohtu- ja sisemi- nistri seletustega. Ta jälgib küll truult, temal on teada, kes on ühe või teise artikli kirjutanud, kuulatakse inimesed üle, kes teavad kõnelda, et nii- ja niipalju on alt- käemaksu makstud, kuid tema ei ole huvi- tatud piiritusevedajate lepingutest, ei mõt- legi järele küsida, — mis see mulle korda läheb!? (V a h e l h ü ü e d.)

Kui see nii on, siis ei ole meie veel täit selgust saanud. Ootan härra Kohtu- ja si- seministri seletust, mis selles küsimuses täie selguse annaks.

Kohtu- ja siseminister J. H ü n e r s o n : Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Penno on nimetanud siin üht organi- satsiooni ühenduses salapiirituse vedaja- tega, nimelt o/ü. „Ovo“t. Minul ei ole teada, et see organisatsioon oleks salapii- rituse vedaja. Minul ei ole võimalust ol- nud selle organisatsiooni kohta, kes piiri- tuse eksportöör Eestis, andmeid saada, et see organisatsioon salaja piiritust Eestisse veaks. (V a h e l h ü ü d e d.) Asjalugu on nii, et olgu see „Ovo“ või mõni teine orga- nisatsioon, niipea kui läheb korda selgeks

teha, et ta salapiiritust veab, ei pääse ta vastutuselevõtmisest.

Rkl. Penno on esitanud küsimuse, kas valitsusel on teada, et piirivalvelaeval „Tugeval“ on osa meeskonda toetust saanud „Ovo'lt“. Sellele pean vastama, et see tõele ei vasta. Lugu on nii, et minu teadmisel ja vastutusel on küll võetud vastu toetust eraorganisatsioonidelt piirivalve organisatsiooni ülalpidamiseks. Aga seda toetust ei ole võetud mitte salapiirituse vedajate poolt, vaid nende organisatsioonide poolt, kes sellest huvitatud, et salapiiritust meile sisse ei veetaks, vaid et riiklikku piiritust rohkem tarvitataks, nimelt kartuliühisuste liidu poolt. Kartuliühisuste liit on huvitatud sellest, et riiklik piiritus suuremal määral turule pääseks. (V a h e l h ü ü d e d.) On vähe antud, liiga vähe on antud selleks. Selle vastu näeme, et teiselt poolt põhjatu suured kapitalid tegevuses on selleks, et igasuguses olukorras ja igasugustel juhtudel salapiiritust Eestisse sisse veetaks. Kindlasti on meie piirivalve nõrk, meie ei saa, ei suuda piiri kaugeltki kinni panna. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei olegi mingeid summe saanud, vaid ma ütlesin, et kartulikasvatajate ühisuste liidu poolt on antud palka meeskonnale teatud aeg ja kaetud laeva käitumise kulud piiritusevalmistajate poolt, kes huvitatud on meie piirituse siseturu mahutusest. Ja kui see küsimus üles tõsteti, siis mina kahtlesin, kas seda maksab siiski teha, et eraorganisatsioonid riiki tahavad selles mõttes aidata, aga siis juhiti minu tähelepanu sellele, et see ei ole meie riigis tundmata asi, vaid et riik ise organiseerib ja teeb seda sagedasti, et ta teatud valveorganid laseb ülal pidada nendel, kelle jaoks see valve on. (V a h e l h ü ü e.) Tuletaga meelde, lugupeetud Riigikogu liikmed, et meil on piiriäärsetes maades, Läti piiri ääres metsaveod olnud ja et mets viiakse Eestist Läti jaamadesse, ja siis on tulnud tolliametnikke erakorraliselt metsadesse paigutada, ja nende ülalpidamine on täielikult nende metsavedajate poolt olnud. (V a h e l h ü ü e.) See on nõnda, et teatud riigiametnikud peetakse eraorganisatsioonide poolt ülal.

Teiselt poolt on mul teada, et sagedasti mitmel pool, ka Tallinnas ja Tartus, on niisugused politseiametnikud, kes ülal peetakse vastavate eraettevõtete või vastava omavalitsuse poolt. (V a h e l h ü ü e.) Mis see tähendab, et deposiiti? See on ükskõik. (V a h e l h ü ü e.) Ja ma ütlen, et kartuliühisuste liidu poolt on sellele meeskonnale palka makstud mõne kuu jooksul.

Praegu seda ei ole. (V a h e l h ü ü e.) See on piirivalvelaev, nagu kõik teised. Ta on üle võetud piirivalve kätte, ja seal on juhid peal piirivalve-ametnikud, ja meeskond, masinistid ja teised, on nende käsutada. Praegu ei ole seda... (V a h e l h ü ü d e d.) Ei, kahjuks mitte sugugi. Piirivalvelaevade arv on väikene, ja sel korral, kui oli vaja „Hullam'it“ kinni võtta, siis pöörasin merejõudude poole, ja nende käest sain laeva, mille meeskond olid kaitseväelased. See oli laeva koosseis, kui „Hullam“ kinni püüti.

A. L e p s: Härrad Riigikogu liikmed! Ma ei mõtle seda asja sisuliselt puudutada. Härra siseminister on juba asja ära selgitanud. Kuid mind paneb imestama see meenutus, mida tarvitatakse, kui öeldakse, miks siseminister ei ole lepingut välja nõudnud, ja nõutakse võimatut. Seaduse järgi ei ole siseministril seda õigust. Seda võivad teha ainult kohtuvõimud. Mina ei saa aru, kuidas võib niisuguste asjadega välja tulla, teie ise ei tunnegi seda korda, mis maksev on, ja ei tunne seadusi ning tulete sellega välja. Teie õppige enne a-d, b-d, ja siis tulge sellega välja.

Mina ei tea, kas neil lugudel on midagi ühist salapiiritusega, aga „Päevalehe“ järgi näib nii. (V a h e l h ü ü e.) Kuid nende ajalehtedega on liiga palju kannatatud. Ega niiviisi riigivõimu prestiihi maha teha ei või. Minister peab olema hiromant, et ära näha, missugused lepingud tehakse. Ametivõimudele võib igaüks igasugust luba muretseda, see ei saa olla seadusevastane, milles võib siin minister süüdi olla? Ma kõnelen teile sellepärast a-st ja b-st, et loen oma kodanikukohuseks teile seda selgitada, sest mul on piinlik, et teie sellest aru ei saa.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arvates härra Kohtu- ja siseminister on täitnud siiski tänuväärt ülesande, kui tema on julgelt omaks võtnud asjaolud, mis ammu avalikkusel teada olid, omaks võtnud selles mõttes, et piirivalvelaeval meeskonna peab ülal eraorganisatsioon. (V a h e l h ü ü e.) Osa meeskonnast. Seal on ohvitser ja kaks sõdurit, kes saavad palka riigi käest, aga ülejäänud osa meeskonna palga maksab eraorganisatsioon. See organisatsioon ühtlasi on siis ka muidugi huvitatud selle meeskonna tegevusest, selle laeva tegevusest, (V a h e l h ü ü e.) ja see organisatsioon maksab ühtlasi ka selle laeva varustamise kulud. (V a h e l h ü ü e.) Ma kõnelen faktist. Kui see

lõpetatud on, siis arvatavasti härra Kohtu- ja siseminister ei ole pidanud seda sündaks. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, siin on härra Kohtu- ja siseminister kõnelenud, et see sünnib kartuliühisuste liidu poolt. Minul olevate andmete järgi on varustamiskulud maksnud „Ovo“. Ma nimetan ka arve. Arve nr. 1626, 24. septembrist, s. a. Tallinna laevaühisuses, seal on „Ovo“ tasunud 504,42 krooni sütekulusid. 8. oktoobril arve nr. 1722 järgi tasunud varustusekulusid 238,40 krooni. Mind iseenesest ei huvita, kas neid arveid on rohkem olnud, aga tähtis on see, et sarnaseid kulutusi makstud on. Mina neid arveid näinud ei ole, aga mulle on seletatud, et see nii on. Teil on võimalik nendes küsimustes selgusele jõuda, kas on seal nii toimitud või mitte. Huvitav on siiski piiritusevedajate juures see, et üks grupp on huvitatud sellest, et tema esindajad, kes piirivalvega käivad mööda lahte, uurivad, käsitavad kõiki neid küsimusi, mis piirivalvel ainult peaks teada olema. Arvatavasti valitsusevõimud on teatava grupiga ühenduses. (V a h e l h ü ü e.) Ei, keegi ei keela mitte. Aga see on siiski omapärane. Kui selles küsimuses härra minister ütleb, et ei ole midagi katki, kui võetakse jäljastpoolt summe, mis lähevad kuritegeliste organisatsioonide vastu võitlemiseks, siis mul ei ole ka midagi selle vastu, et sarnased organisatsioonid maksavad. Aga meie teame, et siin on harilik kord niisugune, et need summad maksetakse riigi tuludesse ja riik katab need kulud, võttes eelarvesse vastavad summad sisse. Ja keegi ei keela neid summe, mis tulevad piirituse vastu võitlemiseks eraorganisatsioonidelt, tarvitamast selleks otstarbeks, ma arvan ka opositsioon mitte. (V a h e l h ü ü e.) Aga iseenesest juba see fakt, et nii talitatakse, et käsitatakse summe, mis eelarvest läbi ei käi, mis avalikkuse ette ei tule, ei ole õige. Meie ei tea siis, kuipalju piirivalve meile maksma läheb, palju neid toetusesumme üldse on. Kas härra minister meile ei vastaks, kuipalju on eraorganisatsioonid maksnud, kas need ainult sel teel tasutud, või ka muul viisil, nimelt sularahas, palju inimesed on palka saanud, kas ka piirivalve ohvitseridele täiendavalt maksetakse. (V a h e l h ü ü e.) Täitsa riigi arvel! Siis on ometi selles osas väga autoriteetselt poolt seletatud, ja meie tahame seda uskuda. Aga iseenesest terves „Tugeva“ küsimuses ei ole valitsus ning Kohtu- ja siseminister talitanud otstarbekohaselt. See ainult süvendab kodanikkudes seda arvamist, et nähtavasti

ühe teatava poolega ollakse ühenduses ja see legaalselt tegutseb. Minu arvates ka selle poole suhtes tuleb käia täitsa seadusepärast teed. Ma ei taha öelda, et oleks Krönström'ile ülekohut tehtud, et temaga oleks seadusevastaselt talitatud. Teda on minu arvates koheldud nagu kord ja kohus. Aga kodanikud, kui nad näevad salapiirituse sissevoolu, ja see ei ole ära jäänud, kuigi härra minister püüab küll väita, et see on vähemaks jäänud... Võib-olla et salapiirituse tabamine on selletõttu vähem, et neil ühised meeskonnad. Ma ei tea, kuidas see grupp talitab. (V a h e l h ü ü e.) Mis puutub Tapa lepingusse, siis ma soovitsin siiski, et härra Kohtu- ja siseminister katsuks omale muretseda andmeid. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et teie peaksite oma luureaparaadi, kelle kaudu olete teadlik sammudes, mis ette võetakse „Päevalehes“ või kuskil mujal, tööle rakendama ka selles suunas. (V a h e l h ü ü e.) Siis võiks see aparaat ka teadlik olla neis küsimustes. Huvitav on selle lepingu juures see, et, ma ei tea, kas see sel kujul valitsusele ja avalikkusele on teatavaks saanud, peale 14. paragrahvi, nagu mulle on kõneldud ja andmeid on — ma soovitsin nende andmetega härra Kohtu- ja siseministril tegemist teha —, on § 4 järgmine: „Kõik tarvilised load piirituse väljaveoks välja- maale muretses „Ovo“. „Ovo“ kohustab ennast samme astuma, et Giesler'i laevad, kes ainult Eesti piiritusega tegutsevad, Baltimere ääres asuvate riikide vahel sõlmitud alkoholi-konventsioonis ettenähtud määruste alusel, vabalt võiksid Eesti sadamatesse tulla oma laadungite täiendamiseks ja promonteerimiseks.“ See on valitsusevõimu ülesanne, mis „Ovo“ enda peale saanud. Edasi on huvitav § 17: „Uute gruppide juurdeastumine Eesti piirituse eksporditeerimiseks võib sündida ainult kõikide nende gruppide ühisel nõusolekul, kes juba Eesti piirituse ekspordi vastavate lepingute põhjal, mis neil „Ovo'ga“ sõlmitud, teostavad.“ Ma küsiksin ühtlasi, kas on ainult „Ovo“ kaudu võimaldatud piiritust müüa ja millega on see põhjendatud? (V a h e l h ü ü e.) Kui see nii ei ole, siis palun seletada, kas on peale „Ovo“ teisi piirituse ostjaid olnud. Valitsusele peab see teada olema. Võib-olla valitsus sest ka midagi ei tea, ta ei ole „Ovo'le“ seda õigust andnud, vaid kartuliühingute liidule. Avalikkusele on see ka huvitav küsimus. Kartuliühingute liidust on kuulda, et ta otsekohe ei müü. Tema vahetalitajaks on „Ovo“. Kes see „Ovo“ on, see huvitab meid ka, kui ka

kartuliühisuse inimesi. Meid huvitab küsimus, palju piirituse eest makstakse ja kui palju nimelt piirituse valmistajatele makstakse. Vahe on võrdlemisi suur lepingu järgi. Piiritus maksab 2½ senti kraad, „Ovo“, see, kes müüb edasi salapiiritusemüüjatele, see saab kuni 4½ senti kraad. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, teie näete, vahe on liiga suur. Ajakirjandus on ka sellele tähelepanu juhtinud, et põllumeest ka siin pügatakse. (V a h e l h ü ü d e d.) Ei, ma olen ka katsunud, mul ei ole nii head aparati kui härra ministril, aga ma olen üksikute inimestega kokku puutunud ja selles küsimuses selgust püüdnud saada. Ja kui härra Martinson arvab, et minu andmed õiged on, siis pean tänulik olema neile, kes neid andmeid on andnud mulle. Näib, et siin on suur lõikus ja vahetalitus, ja kui küsime, kuhu see vahekasu läheb, siis saame vastuse — „Ovo’le“. Salapiirituse müüjad teenivad ju peale selle, mis nad „Ovo’le“ maksavad, aga see vaheinstantsi, „Ovo“, kasu, kuhu see kaob? (V a h e l h ü ü e.) Nii mulle tundub, et siin avalikkuses, lehtedes, on mitmesuguseid kuuldusi, ma ei ütle, et valitsusevõimud teadlikud oleksid selles, aga see loob kodanikkudele niisuguse mulje, et siin asi kõigeparemas korras ei ole. Mulle näib, et need küsimused siiski Riigikogu peaksid huvitama.

Vaheaeg kl. 14.14 min. — kl. 14.30 min.

Koosolekut juhatab Esimees **K. Einbund.**

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach.**

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selge on, et see küsimus osaliselt täna veel pooleli jääb, sellepärast, et härra minister lubas vastata täna erakorralise teadaandega esinenud härra Strandman’i poolt esitatud nähtuste kohta. Härra minister andis üksikasjaliku ülevaate terve salapiirituse loo kohta. Ja peab ütleva, et ei ole vist ühtki Riigikogu liiget, kes sellega nõus ei olnud, kui siin härra minister üksikasjalikult seletas, kuidas peab võitlema salapiirituse veo vastu. See on kõik väga õige, ja Riigikogus ei tohiks ja ei võiks olla ühtki Riigikogu liiget, kes võiks teisel arvamisel olla.

Kuid ometi hakkab selguma rida asju, mis näitab, et ajalehtedes ülestõstetud küsimused ilma aluseta ei ole. Kui täna härra minister esines ettevalmistatud kõnega, härra minister pidi isegi lugemisel teksti mõnes kohas muutma, sest ta arvas, et tei-

sed eelkõnelejad seda juba ette on toonud, see näitab, et siin igatahes suurelatusliku küsimusega tegemist on, ja meie ka rahvaesinduses sellest mööda ei pääse. Kui härra minister täie jõuga langes ühe ajalehe peale, siis on see ajalehe oma asi end kaitsta. Ajaleht ei saa siin esineda, ja mina arvan, et see on ajalehe asi, ise uuesti ette tuua kõike seda, kas ministri väited peavad paika või mitte. Igatahes on aga huvitav, kuidas praegu katsutakse küsimust valitsusevõimude kaasabil maha suruda ja ajalehtede vastu võidelda. Kui siin meelde tuletada raskeid sõnu, mis härra minister ette tõi ajalehtede aadressil, siis härra minister eksib väga. Ka ajalehtede kohus on paljastada riigielu väärnähtusi, korrupsiooni. Kui tarvis, tuleb küsimust sarnaselt arendada, et mõne nädala jooksul selgust saame, siis on sellega ühenduses kahtlemata suurem tuulutamine ning puhastamine Eesti elus, mis meile igatahes ainult kasuks on.

Kui härra minister täna siin oma teistkordsel sõnavõtmisel vastas „Tugeva“ asjus ettepanud küsimusele, siis on selge, kuidas siin areneb kogu ühendus. Kujutage ette: Eesti riik on lubanud kartuliühisuste liidul piiritust välja vedada. Meie teame, et kartuliühisuste liit on põllumeeste ja kõigi kartulikasvatajate ühistegelise ettevõtte. Meie teame, et seal on ühe suurema poliitilise organisatsiooni tegelasi eesotsas, seal on ka rkl. Suursööt juhataste liikmeks, kui ma ei eksi, ka Reinthal, Berendsen. Meil on olemas aga 120—130 piiritusevabrikut, mõnes kohas on need koos, 4—5 km vahet. Seal ümbruskonnas põllumehed saavad 240 senti. Kuid see on üks täpp põllumeestest, ainult väikene osa, kuna kõik teised üle riigi peavad ometi oma tündri 1 krooniga ära andma, ja ma olen kõnelenud, et veel alla seda on hind. Tähendab, rõhuv enamuse ei saa selle soodustuse osaliseks, mis valitsusevõim põllumeestele soodustab, et ta kartulikasvatuse ümbruskonnas erilise tasu põllumeestele maksab. See on üks küsimus. Peale selle tuleb nähtavasti juurde vahekasu, mis saab kartuliühingute liit ja „Ovo“. Kuna siin on tegemist igatahes väga suure läbikäiguga, siis on selge, missuguste suurte summadega ja missuguse suure vahekasuga siin tegemist. (V a h e l h ü ü e.) Selle juurde tulen veel tagasi.

Kui nüüd selgus täna, et Kohtu- ja sise-minister seletas, et vaadake, olete ise süüdi, et eelarve korras ei anna summasid, et oleme sunnitud seda teed tarvitama, et osa

meeskonda peetaks ülal eraorganisatsioonide poolt, ja et sarnaseid asju on ka varem olnud, et eraorganisatsioonide teenistuses on olnud riigiametnikke. See on aga avalikult sündinud, seal on oma kindel palk ja tasu j.n.e. Ei ole mingit juhtu, kus oleks salaja astunud ühendusse eraorganisatsiooniga. Ja nüüd kujutage ette, kui siin ette toodi andmed, et „Ovo“ olevat piirituse väljaveo monopoli oma kätte saanud, kui see „Ovo“ maksab riigilaeva sütekulud — siin on arved ette toodud —, et see piirituse väljavedaja on lähedas ühenduses meie Kohtu- ja siseministeeriumiga, piirivalvega, ja et piirivalve laev käudselt tema teenistuses on, ja kui samal ajal sama „Ovo“ on lepinguliselt vahekorda astunud salapiirituse vedajatega, nendega, kelle kohta sise- ja kohtuminister on öelnud, et need on kurjategijad, — nii areneb see lüli edasi, kas see ei ole siis korrupsioon, kus ühest küljest sise- ja kohtuminister võitleb salapiirituse vastu ja teisest küljest teab seda, et temale alluva asutuse laev on salapiirituse vedajate teenistuses ja on astunud ühendusse salapiirituse vedajatega. Mina sain täna siin Riigikogus selle lepingu ära kirja, mis ajalehes on avaldatud, kus üheltpoolt on alla kirjutanud „Ovo“ nimel Piepenberg ja teiselt poolt — Krönström'i esindajad. Lepingus on ette nähtud, et lepatakse kokku teatud kvantumi piirituse peale, antakse garantii, ja selles lepingus on sees ka veel see kuulus § 14, kus on öeldud: „Ovo“ astub samme valitsusevõimude ees, et Eduard Krönström'ile ajutine luba antakse kaitsepiirkonda tulemiseks. Kui „Ovo“ ei peaks viie päeva jooksul seda luba mitte saama muretseda, tühistatakse käesolev leping, kusjuures „Ovo“ Giesler'ile saadud pangatõenduse tagasi annab.“

Näeme, umbes samal ajal on nüüd Kohtu- ja siseministri poolt väljasaadetud Krönström hiljem uuesti sisse lastud. (V a h e l h ü ü d e d.) Nähtavasti on siiski luba saadud. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, härra minister, kui see ettevõtte — „Ovo“ — teeb säärase lepingu nendega, Teie sõnade järgi kurjategijatega, kus ta võtab kohustuse enda peale — luba hankida kurjategija kaitsepiirkonda laskmiseks, ja kui Teie olete selle ettevõttega ühenduses, kui seesama ettevõtja maksab riigi laeva sütekulud j.n.e. . . . (V a h e l h ü ü d e d.) Ma saan aru, et võib katsuda kuidagi asju maskeerida. Aga need asjad on sarnased, mis meie riigielus ette tulla ei või. Need on niisugused korrupsioonilised nähted,

mille kohta peaks teateid nõudma. Mina isiklikult ja minu rühm on selles arvamisest, et üks salapiirituse vedaja, see on Krönström, on õige karistuse saanud. Kui ta välja saadeti, siis on see väga õige ja nii tuleks kõigiga talitada. (V a h e l h ü ü e.) Meil on igatahes sarnaseid andmeid, et munaväljaveo ühisus „Ovo“ kaupleb ainult piiritusega, annab toetusi, jagab Soome lahte ja korraldab salapiirituse vedu. Kui sarnased asjad sünnivad, siis ei ole kõik korras. Minul on säärane tunne, et meil puudub vabariigis Kohtu- ja siseminister. Kus on kindralprokurör? (V a h e l h ü ü e.) Härra minister, see salakaubavedaja, kelle kohta Teie ütlete, et ta on riiklik kurjategija j.n.e., kuid Teie näete, et selle lepingu põhjal, mis „Ovo“ teinud, — ma ei ütle, et just lepingu põhjal, vaid seal on mingi imelik ühendus selle ühisusega, ma ei kahtle, et see sündinud on . . . (V a h e l h ü ü d e d.) On ju selge, kui toodi ette eelkõneleja poolt, et piirivalve laev, kus piirivalve ohvitser ja ta meeskond peal, on saanud toetust kartuliühisuselt, kuid samal ajal on selle laeva sütekulud tasutud „Ovo“ poolt. Kas ei ole siin sidemed olemas? (V a h e l h ü ü d e d.) Tähendab, seal on salakaubavedajatega mingi ühendus olemas. Minister annab oma intervjuu, milles öeldakse: „Kui hiljem Krönström arusaamisele tuli, et välismaa piiritusega kauplemine kodumaa riigimajanduse huvidele vastu käib, ning majanduslikku depressiooni süvendab, ja lubas, et tema ei kauple ei isiklikult ega ka oma esindajate, usaldusemeeste või teenijate kaudu või muul kaudsel teel välispiiritusega ja lubas toetada kõigi tema käes olevate abinõudega võitlust salapiirituse ja alkoholiliste jookide sissetungimise vastu Eestisse, siis k. a. 13. mail lubasin Krönström'ile oma asjade korraldamiseks ajutiselt Tallinnas viibida.“ See on nagu mingi lepinguvahekorda astumine ministeeriumiga.

Mina saan aru, et Kohtu- ja siseministri alla käivad vangimajad, ja et vangid vabastatakse ka enne tähtaega, kui nad ennast korralikult on ülal pidanud, ja tõesti, moodne karistusesüsteem nõuab, et vangidest korralikud kodanikud saaksid kasvatatud, ja mina saan aru, et ka siin peab proovima seda, (V a h e l h ü ü e.) et saaksid korralikud inimesed nendest salakaubavedajatest ja riigile kahjulikkudest liikmetest. Kuid siin on üksteisega niivõrt lähedates sidemetes see aurulaev „Tugev“, kartuliühisuste liit, „Ovo“ ja piirivalve, nii et siin kahtlust ei teki, et siin erapooletult

ei talitata, et siin valitsusevõimud ei võta kõiki seaduslikke abinõusid tarvitusele, et ühesuguse mõõdupuuga võidelda selle pahe ja kuritegevuse vastu. Mina saan aru, et teatud ringkonnad ise on huvitatud teatud mõttes sellest piirituse väljaveost. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, mina olen selle poolt, et meie piiritusevalmistaja, kartuleid kasvatavat maa peab piiritust välja vedama, aga niikaua, kui oleme sidunud ennast konventsiooniga, niikaua, kui oleme lepingu teinud teiste riikidega, niikaua meie oma prestiihi pärast ei tohi hakata kõiksuguste kaudsete ja inetute teede kaudu sellest mööda hiilima. (V a h e l h ü ü e.) Kui on ometi siin ühendus sarnaste organisatsioonidega, kes teevad lepinguid Kielis ja Ungaris asuvate trustidega, siis on ometi päevaselge, et minister võib lasta oma ametnikke uurida, kuivõrt seotud on... (V a h e l h ü ü e.) See on küll praegu vaieldav asi, kas meie põllupidajad sellest suurt kasu saavad, sest praegu saab ainult üks väike grupp sellest kasu, kes on nende piiritusevabrikute ümber. Teised aga ei saa sellest kasu. Selge on aga, kui meie oma peale kohustuse võtnud, siis niikaua, kui see maksev, peab selle järgi käima. Lõpetame siis see konventsioon ja veame niipalju kui meil piiritust jääb, ükskõik kuhu. (V a h e l h ü ü e.) See on teine küsimus ja palju otsekohesem. Nüüd tekib aga valitsusevõimude kohta kahtlus salapiirituse väljaveo kaastöös. Lugupeetud Riigikogu liikmed, ma arvan, kui ajalehed on muretsenud materjali ja kui nemad oma reporterid välja saatma peavad, siis meie oludes nõuab see väga suurt julgust, et muretseda materjali... (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et see ajaleht sellele reageerib, ja see asi on kohtusse antud. (V a h e l h ü ü e.) Meie peame tänulikud olema, et siin püütakse selgitada ja põhjalikult välja kiskuda sarnased asjad, mis lõhnavad ränga korrupsiooni järgi. Kui avalikkuses, kui ajalehtedes on nii rängad asjad ette toodud, kus on isegi jutt valimise kihutusetöö summadest mõne suurema parempoolse partei kasuks. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Tupits, just sellepärast võime meie julgelt välja tulla, meid ei heiduta ükski provokatsioon. (V a h e l h ü ü e.) See ei puutu meisse, mis Veiler kirjutab. Kas meie peame siis kartma, kui on mingi provokatsioon? Kas meie ei tule siis sellega välja? (H u l g a l i s e d v a h e l h ü ü e.)

Kõigepealt võin niipalju vastata, kui teie provotseerite seda välja, et meil ei ole midagi ühist kartuliühisuste liiduga, ei piiri-

tusevedajatega, ja et samasuguse karistuse saavad kõik, nagu Krönström. (V a h e l h ü ü e.) Kui Krönström'ile on karistus määratud, siis minu arvates on see karistus õige, aga teil ei ole põhjust kahtlustama tulla. Kui meie seda välja toome, mis väljaspool laineid lööb, siis on iga rahvasaadiku kohus nõuda selgitust. Ma saan aru, et see küsimus on suure ulatusega ja raske ning eriti piinlik põllumeeste kogude tegelelastele. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a (koputab haamriga): Kõneleja, Teie kõnealg on läbi.

O. K a s k: Kahjuks ei antud mulle sõna enam edasi, aga ma arvan, siin on küsimus täies ulatuses üles võetud, ja meie nõuame täit selgust ja valitsusevõimudelt vastust kõigi nende küsimuste peale, mis üles võetud, kõigepealt härra Strandman'i poolt, ja ma arvan, et härra minister võib juba vastata.

Kohtu- ja siseminister J. H ü n e r s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Strandman esitas küsimise ühe kodaniku, Kesküla ülekuulamise kohta politseis. Ma olen vahepeal andmeid saanud ja kuulnud, et ülekuulamine sündinud prokuröri teadmisele ja aset leidnud 13. oktoobril kella 2—8. (V a h e l h ü ü e.) Päeval kella 2 kuni õhtu kella 8, ja on sündinud võrdlemisi harilikus rahulikus jutuajamises ja ilma mingi ühe ja sama küsimuse mitmekordse kordamiseta.

Majanduseminister M. P u n g: Austatud Riigikogu liikmed! Siin on muu seas puudutatud üldist piiritusemüügi korraldust meie vabariigi piires ja selle väljavedu. Sellepärast lubage, et ma selle asja kohta esitan mõnesugused andmed. Eelmisel aastal hea kartulisaagi tagajärjel tekkis põllumeestel raskus nende realiseerimisel. Kuna kartulite väljavedu muutus pea võimatuks sisseveomades tollide tõstmise tõttu, tuli võimalusi otsida nende äramahutamiseks siseturul. Sarnane kartulite äramahutamise võimalus siseturul on nende ümbertöötamine piirituseks. Et aga riigil eelmise aasta hooaegadest suuremad piiritusetagavarad olemas, puudus Vabariigi Valitsusel võimalus põllumeestele 1930./31. a. hooajal suurema piiritusekvantumi tellimisega vastu tulla ja riigi normipiiritust määrata ainult 150.000 kraadi iga vabrikuga kohta, või kogusummas ümmarguselt 20 miljonit kraadi. Kuid see norm ei rahuldanud piiritusevabrikuid, ja selletõttu Ma-

anduseminister oma resolutsiooniga 8. jaanuarist 1931 lubas sellekohaste palvete põhjal piiritusevabrikutele valmistada piiritust väljaveoks omal riisikol piiramata hulgal. Sel alusel hakkasid siis ka piiritusevabrikud üle normi piiritust valmistama. Kartuliühisuste liit pööras kirjaga juba 1. oktoobril m. a. Majanduseministri poole palvega, et luba saada müüa ja välja vedada Danzigi firmale „Rederei Erwin Spitzer 20 miljonit kraadi puhastatud piiritust riigi tagavaradest, et hiljem seda hulka piiritust asemele valmistada lasta ja riigile puhastatud kujul üle anda. Majanduseminister resolutsiooniga 7. oktoobrist m. a. avaldas põhimõttelist nõusolekut nimetatud hulga piirituse väljaveoks... (V a h e l h ü ü d e d.) tingimustel, kui väljavedu sünnib Baltimerel piiritusega kauplemise konventsiooni ettenähtud korras. Kuid tähendatud operatsioon ei teostunud Majanduseministeeriumile mitte teada olevatel põhjustel. Pärast seda oli kartuliühisuste liit kokkuleppe saavutanud põllumajandusliku osatühisuse „Ovo“ga“ kogu 1930./31. a. hooaja piirituse äraostmiseks ja väljaviimiseks poolte vahel kokkulepitava hinnaga. (V a h e l h ü ü e.) Mis hinnaga „Ovo“ ja kartuliühisuste liit kokku leppisid, ei ole teada. (V a h e l h ü ü e.) Piirituse väljavedu algas varsti peale seda, kui nad Majanduseministeeriumi poole pöörasid. Alates aprillikuust 1931 sünnibki piirituse väljavedu ühisus „Ovo“ kaudu Majanduseministri poolt antud lubade põhjal. (V a h e l h ü ü d e d.) Siin ei ole mingist ainuõigusest jutt, vaid igauks, kes oleks pööranud Majanduseministeeriumi poole selle ettepanekuga, oleks saanud selle loa. Piirituse väljavedu ei ole naljaasi, nagu ette kujutatakse, vaid raske operatsioon selles mõttes, et piirituseturg on raskekujuliseks muutunud välismaal, ja konkureerida välispiiritusega on raske. Sellepärast, kui sarnane kokkulepe kartuliühisuste liidu ja „Ovo“ vahel sai sõlmitud, siis seda tuleb lugeda saavutatud edusammuks ning abinõuks, mille abil meie oma piiritust ülepea välja vedada saame. Väljaveoks tarvismineva piirituse hangib „Ovo“le“ kartuliühisuste liit ja piiritusevabrikantide ühing Rosen ja Co. Need kaks organisatsiooni annavad piirituse. Nimetatud organisatsioonidele on maksudevalitsuse poolt selleks otstarbeks riigi tagavaradest puhastatud piiritust laenuks antud 1930./31. a. hooajal valmistatud erapiirituse kindlustusel Majanduseministri sellekohaste lubade järgi kuni käesoleva ajani 11.300.000 kraadi. Piiritust on üldse välja

veetud Tallinna ja Narva sadamate kaudu „Ovo“ läbi maksudevalitsuse poolt Majanduseministri resolutsioonide alusel antud lubade põhjal kokku 13 miljonit kraadi. Nimelt on 1.700.000 kraadi üle normi valmistatud piiritusest välja veetud organisatsioonide oma enese piirituse kvantumist. Kuna 1930. ja 1931. a. a. hooajal valmistati piiritusevabrikantide poolt omal riisikol väljaveoks üldse 14.100.000 kraadi puhastatud piiritust, siis on riigi tagavaradest laenuks antud piiritus täielikult kindlustatud praegu puhastamisvabrikutes leiduvate erapiirituse tagavaradega.

Mis puutub nendesse küsimustesse, mis täna Riigikogus puudutatud, siis on tähelepanu juhitud küsimusele, kuivõrt need meie kaubanduslikud operatsioonid piiritusega on seaduslikud. Nii on nimetatud konventsiooni, mis sõlmitud 1926. a. Soomega, ja millega on Baltimere riigid ühinenud. Muidugi mõista meie kohus on seda konventsiooni, niikaua kui ta püsib, loiaalselt täita. Ja seda on valitsus ka teinud. Praegune valitsus on piinlikult täitnud konventsiooni tingimusi. Keegi ei või seda öelda, et mingil viisil konventsiooni oleks rikutud, ja kitsendavalt seda lepingut tõlgitseda teiste osaliste huvides ei ole mingit põhjust. Selleks ei ole mingit alust. Ka tsiviilõiguses maksab põhimõte, et kui on leping sõlmitud nii, et ta teatava kohustuse paneb ühele poolele, siis see kohustus tõlgitsetakse kitsamas mõttes, mitte laiemas. Siin neist seletustest saan ma nii aru, et meie ei tohi seda konventsiooni tõlgitseda kitsamas mõttes, vaid laiemas mõttes, kuid kui meie seda teeksime, siis tähendaks see lihtsalt seda, et meie peaksime piirituse väljaveo lõpetama. Seda kohustust ei pane aga konventsioon meile peale, vaid lubab meile väljaveo. Kui Riigikogus keegi saaks selgeks teha, et valitsus või valitsuseasutused, nende hulgas piirivalve, oleksid kuidagi rikkunud konventsiooni tingimusi, siis oleksid siin tehtud etteheited põhjendatud, aga senikaua kui seda ei ole tehtud, ei või valitsusele etteheiteid teha. (V a h e l h ü ü e.) Leian, et meie riigi huvid seisavad selles, et meie peame välja vedama piiritust nendes piirides, nagu konventsioon meile seda lubab. Kui aga tahetakse sellele takistusi teha, ühes ja teises asjas kõrvalisi küsimusi üles tõstes, siis on see takistuseks meie riiklikule huvidele. (V a h e l h ü ü e.) Mis „Ovo“sse“ puutub, siis Majanduseministeeriumil ei ole mingeid andmeid selle kohta, nii et ma muidugi selle kohta seletust anda ei suuda. Küsimuse

kohta, kas „Ovo“ müüb välispiiritust, minul andmeid ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Ega meie ei saa „Ovo'le“ ära keelata võõra piiritusega kauplemast, kui ta seda tahab teha; meil ei ole võimalust seda keelata. (V a h e l h ü ü e.) Meie piirivalve on selleks seal, et takistada sissevedu meile salakauba näol. Meie naabrite kohustus oma enda vastu seisab selles, et nemad valvavad selle järele, et salapiiritus nendele ei valguks. Siin on need piirid õigustele ja kohustustele. Abi andma minema naaberriikidele selles asjas meie kohustatud ei ole. (V a h e l h ü ü d e d.)

O. S u u r s ö ö t: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on mõnel korral juba ette toodud ja niisugust arvamist avaldatud, nagu oleks kartuliühisuste liit mingil viisil salapiiritusega hangeldanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Igast kõneleja kõnest on seda näha olnud. Härra Kask tõi ette ja tähen- das, et seal teie ridades istub kartuliühi- suste liidu praegune juhataja. Mina olen möödunud aastal kolme aasta peale kartu- liühisuste liidu juhatusel liikmeks valitud. Ja on olnud ühel kui teisel juhul olla nen- deks tegelasteks, kes kartuliühisustega või nende liidu juhatusel on seotud. Härra Köster on ka olnud kartuliühisuste liidu juhatusel liige. (V a h e l h ü ü e.) See on mõni aasta tagasi, ja sel ajal on piirituse väljavedu kartuliühisuste liidu poolt ka ole- mas olnud. Minul on andmed, et välja- vedu on olnud järgmine. Väljavedu on õige suur olnud 1920.—1924. aastatel. (V a h e l h ü ü e.) 1920. aastal on ümmar- guselt välja veetud 11.700.000°, 1921. a. — 7.200.000°, 1922. a. — 17.300.000°, 1923. a. — 21.700.000° ja 1924. a. — 4.900.000°. Hiljem algab väljaveos õieti seisak. Aga siin võiks nüüd küsimus tulla, kas see väljavedu on sündinud meie riigi ja rahva huvides, meie põllumehe, kartuli- kasvataja, huvides, ning kas on temale sel- lega suurt ülekohut tehtud, et meil piiri- tust välja veeti. Mul oli juhus siit kõne- toolilt sõna võtta, kui meil oli arutusel Al- koholsete jookide ja piirituse müügiseaduse muutmise seadus, kus mitme erakonna esi- najad võtsid sõna ja näitasid, et meie kar- tulikasvatajad on suurtes raskustes, näida- tes, et meil võimalik ei ole kartulit sel määral eksporteerida, kui meil seda ehk pakkuda oleks, ja siis soovitati siit koguni, et kartulit konserveeritaks. Kartuli konser- veerimist on ka toimetatud, nimelt ETK poolt, kuid ka konserveeritud kartulit ei olnud kuhugile panna ja hiljem kartulihel-

bed tulid piirituseks ajada. Siis on juba mõne aasta jooksul riigi eelarve arutamise juures selles alamkomisjonis, kus on aru- tatud Majanduseministeeriumi ja tulude eel- arvet, toonitatud kõigi rühmade esindajate poolt, et tulu meie piiritusemonopolist vä- heneb aasta-aastalt, ja et see lööb teatava augu meie eelarvesse. Ühtlasi on selle tagajärjel vähenenud ka kartulikasvatajate tulu, sest ei ole enam turgu, kuhu kartulit mahutada. Kui turul saadakse kartulimöö- dust 40 senti, mööt on umbes üks puud, see on 240 senti tünder väljavalitud kar- tulisordi eest,

(Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson.**)

siis pidi ometi kartuliühisuste liit, kui töös- turite ja kartulikasvatajate ühisuste kesk- koht, mingeid samme astuma, eriti aga möödunud aastal, et põllumees kuidagi lahti saaks oma kartulitest. Ma tõiin juba tol korral, kui eelpooltähendatud eelnõu arutamisel oli, ette, et mitte ükski Põhja- Eesti, mis meil tuntud kartulikasvatuse piirkonnana, nimelt Viru-, Harju- ja Järva- maa, ei olnud raskustes, vaid ka teised piirkonnad. Mu andmed võivad ehk olla veidi ekslikud, kuid minu andmete järgi on kartulikasvatuse üldpind 68.000 ha, sel- lest vist üle $\frac{1}{3}$ oli Viru- ja Järvamaal, meie kartulisaak on keskmiselt 7.000.000 kvintaali. Meie kartulisaak on 1930. a. koguni $8\frac{1}{2}$ miljonit kvintaali olnud, sel- lest oli ligi 3 miljonit kvintaali ükski Viru- ja Harjumaal. Teie näete, et Viru- ja Har- jumaa talumehed on suurema osa kartuli kasvatajad. Kui öeldakse, et Lõuna-Eesti põllumees on oma talu ostnud võlgadest vabaks linaga, siis võib Põhja-Eesti, see on Viru- ja Harjumaal kohta öelda, et seal talupidajad on oma talud võlgadest vabaks ostnud kartuliga. Kui ette tuuakse, et üht või teist põllumajanduseala tuleb kaits- ta, siis pean ütlema, et iga ala meie põllu- majanduses tuleb kaitsta. Ei saa öelda, et võtame rukki või nisu ja arendame seda, vaid peame seda tegema igal alal, mis peab olema kasuks põllumehele. Ma näitasin, et meil eelmistel aastatel kartuliekspord suurem oli, siis langes, ja viimaste aastate jooksul on suudetud kartuliekspordi piiritu- sena teostada ainult õige vähesel määral. Näiteks kartuliühisuste liidust on 1926./ 1927. a. 1 miljon 600 tuhat kraadi piiri- tust välja veetud. See müüdi Taani. Ma räägin kraadidest sellepärast, et sellega rohkem tuttav ollakse. Suuremal või vähe-

mal mõõdul on võimalus olnud ikka piiritust välja vedada: sadamassetulevad laevad, kes end siin varustavad toiduainetega, on meie piiritust ostnud, kuid see kvantum on õige väikene olnud. Kui möödnud aastal oli kartulisaak palju suurem kui eelmistel aastatel, siis tuli leida abinõusid, kuidas meie kartulisaaki realiseerida. Meie oma tarvidus jätab iga aasta suure kvantumi kartuleid üle. Õige suur kvantum jäi üle mineval aastal. Majanduseminister tähendas, missuguseid samme astuti, et niõelda kartuleid konserveerida piirituse näol. Majanduseminister andis loa, tol ajal oli Majanduseministriks härra Zimmermann, kartuliühisuste liidule, et lubada kartuliühisustele põletada piiritust üle normi. Veel enam, eelmine valitsus koguni andis vekslid välja nende kartuliühingute suhtes ja garanteeris neile 3 senti kraadilt pluss protsendid selle summa eest, mis selle piirituse all seisis. Kuid piiritusevõtjaid ei olnud kuskil. Piirituse omatarvidus langes veel enam, riigitagavarad seisis ladudes ja selle 3 sendi väljamaksjaid ei olnud. Siis pidi kartuliühingute liit püüdma astuda samme, et piiritust saaks eksporteerida. Kui siin toodi ette, miks kartuliühingute liit on hakanud vahemeheks, siis ei ole see sündinud esmakordselt. Meie teame eelmistest aastatest, kus kartuliühingute liit on õige tugevalt välja vedanud piiritust. Mina ei tea, kes seal siis juhatuses olid, mina olen juhatuses alles 1927. aastast, kes oli siis juhatuses või nõukogus, seda ma võiksin teile öelda kohe, sest mul on õnneks liidu kümneaasta aruanne käes. (V a h e l h ü ü e.) Mina võtsin selle rkl. Sootsi käest, tema oli selle kätte saanud, ja seal ei ole midagi imestada, kui juhatuse liikmel aruanne on. Nii et ma võiksin ette tuua, kes seal juhatuses olid, aga see ei ole ju tähtis.

Igatahes noil aastatel, kui suurem väljavedu oli, oli meil samuti kui praegu kaks produtsentide keskk kohta, üheltpoolt Rosen & Co ja teiselt poolt kartuliühingute liit. Kui enne meie iseseisvust terve see piiritusekorraldus oli Rosen & Co käes ja arvati, et põllumees ei oska sarnase asjaga tegemist teha, vaid et see peab rüütelite eesõigus olema, siis ometi on saadud nüüd niikaugele, et piirituseühingutest on pooled Rosen & Co juures ja pooled kartuliühingute liidu juures. (V a h e l h ü ü e.) Kui teie arvate, et see meie väikepõllumees rüütel on, kelle esindajad on kartuliühingute liidus, siis teie võite oma arvamise juurde jääda, mina sellel arvamisel ei ole.

Tol korral, kui suurem väljavedu oli, need produtsendid ei vedanud otsekohe ise välja, vaid siis loodi „Piiritusevalmistajate Keskkorralduste lepingühing“. See oli organisatsioon, kes tegelikult ekspordi teostas. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei olnud sel korral selle organisatsiooni liige, olin küll kartuliühisuse liige. (V a h e l h ü ü e.) See loodi 1921. a. Kui ekspord langes ära, siis ei olnud selle ühingu järgi tarvidust ja see likvideeriti. Kartuliühisuste liit ja Rosen & Co hakkasid ühiselt ekspordi heaks samme astuma. Siis leiti üks ekspordühisus, kes kartuliühisuste liidu ja Rosen & Co käest piiritust on ostnud. Kartuliühisuste liidu või Rosen & Co juurde võiks tulla ükskõik kes, olles varustatud Majanduseministri poolt antud väljaveoalaga, ja kui piiritust suurel määral olemas, miks ei või siis seda müüa. Kui see nii on, et võimalik kõrgemat hinda piirituse eest saada... (V a h e l h ü ü d e d.) Kartuliühisuste liit on saanud piirituse eest kõrgemat hinda, kui see maailmaturul on. On võimalus, et meie saame kartuliühisustelt välja lunastada antud lubaduse ja neile kolm senti kraadi eest maksta.

Mis puutub sellesse, et ajalehed püüavad segadusi teha, siis sellest ei taha ma kõnelda. Tahan faktiliselt ainult niipalju öelda, et kui tahetakse kartuliühisuste liidu liiget panna Krönström'iga ühte puuri, siis on see häbematus. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Ma palun mitte tarvitada ebasüüdsaid sõnu, nagu „häbematus“.

O. S u u r s ö ö t: Lõppude-lõpuks, et kõmu teha, toob „Maaleht“ ette, et „Ovo“ poliitiline juht on O. Suursööt. See ei ole õige. Ma ei ole kunagi olnud „Ovo“ ei liht- ega juhatuse liige. (V a h e l h ü ü d e d.) On püütud eksporteerida piiritust ainult sellepärast, et võimaldada kartulik kasvatajatele turgu, sest harilikus kartuli väljaveos on turg nõnda kitsas, et sinna meie oma kartulite ülejääki välja vedada ei saa.

O. S t r a n d m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mis puutub nüüd areteerimisesse, siis on härra Kohtu- ja siseminister oma seletuse andnud. Kuna mul isiklikult võimalik ei ole neid andmeid kontrollida, pean muidugi selle seletusega rahuldatud olema.

Teiseks tahtsin paar sõna öelda asja kohta, mida härra Kohtu- ja siseminister ning härra Leps ette tõid, nagu oleksin

mina öelnud, et Kohtu- ja siseminister võib segada end ainult asjadesse, mis teatud kriminaalparagrahvide alla käivad. Minust on täiesti valesti aru saadud. Mina ütlesin, et seaduses ettenähtud korras tunnistajaid üle kuulata ja areteerida võib teatud paragrahvi järgi, kuid ma arvan, et see on halb siseminister, kellel muud aparati ei ole, kui kohtupidamise korras ettenähtud aparaat. Mulle näib, et siseministril peaksid olema palju suuremad ülesanded, muud ülesanded. (V a h e l h ü ü e.) See on iseasi, kui minister omale agentuuri kaudu teateid muretseb ja tarbekorral need ära kasutab. (V a h e l h ü ü e.) Kindlasti oleksid olnud ka agentuuri andmed, ja ma arvan, et siseminister oleks pidanud seda tegema ja see oleks olnud ka riiklikult õige. Härra Leps eksib täiesti, kui ta arvab, et ainult kriminaalkohtupidamise reeglite järgi tuli teha.

Ma tahtsin veel ühe küsimuse juures peatuda. Härra Suursööt rääkis ja tõi ette, et meie peame põllumeest toetama piirituse väljaveoga, ja ütles, et kartuliühisuste liit on seda ette võtnud. Aga halb maik on asjal juures. Las härra Suursööt tuleb ja ütleb, et meie veame oma piiritust teistesse riikidesse täiesti legaalselt ja et see on harilik normaalne kaubavahetus. Kui asi nii oleks, siis oleks kartuliühisusel suur teene. Tegelikult on aga see siiski konterbandipiiritus. Küsimus seisab selles, kas see meile tagasi tuleb või teistesse riikidesse läheb.

Härra Suursööt ise ütles, et 1924. aastal on piirituse väljavedu seisma jäänud. Mina olin tol ajal rahaminister ja niipalju on mul meeles, siis piirituse väljavedu ei olnud.

Eelmise valitsuse ajal soovitas härra Tupits — ma ei mäleta õieti kus, vist komisjonis, (V a h e l h ü ü e.) siit kõnetoolilt, et peame Baltiriikide lepingu üles ütleva. Teatava mõttevahetuse järele tuli Vabariigi Valitsus tol ajal ühisele arvamisele, et see ei ole Eesti riigi au kohane, kui ütleva selle lepingu üles.

Kuidas väljavedu praegu sünnib, kas see välja läheb või kodumaale tagasi tuleb, on iseküsimus. Igatahes ütlen, Eesti riigile oleks parem, kui sarnasest välja veost loobuksime.

Mul ei ole statistilisi andmeid käepärast, aga hiljuti lugesin, andmed ilmusid vist ka „Vaba Maas“, et kartulite tarvitamine väljaveopiirituseks teeb välja väga väikse protsendi kartulisaagist. (V a h e l h ü ü e.) Ma tean, kuidas lugu on, kasu

saavad need, kes on kartuliühisuste liikmed. Neile makstakse hoopis teist hinda kartulite eest. Neid liikmeid on ainult mõni sada Eestis.

T. Kalbus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma olen täiesti päri nende seisukohtadega, mis Kohtu- ja siseminister siin avaldas, et meil salapiirituse sisseveo vastu tuleb võidelda, — võidelda kõikide gruppide ja isikute vastu ühesuguse mõõdupuuga. Kuid sellest põhimõttest nähtavasti ei ole siiski kinni peetud. Ma usun, et ei ole üleliigne, kui ma seda ette annan, mis mulle Riigikogus teatavaks tehti, sest siseministril on võimalik kõike seda kontrollida.

Asjaolu on järgmine. Kui piirituse laev „Hullam“, välispiiritusega Baltimere sisse sõitis, anti käsk, et seda tuleb valvata ja kinni võtta. (V a h e l h ü ü d e d.) Välja saadeti Paldiski poole see kurikuulus laev „Tugev“. See oli 19. septembril, laupäeval. „Tugev“ ei olnud „Hullam“ liikumist märganud. Selle „Hullam“ peal olevat olnud Erik. Teie teate, et Erik on trusti üks eestvedajaid, kes Krönström'i grupiga tülli on läinud. Selle peal oleks olnud trusti juht Erik. (V a h e l h ü ü d e d.) See teeb selle asjaolu veel keerulisemaks.

Teiseks kõneldi seda, et samal ajal, kui „Hullam“ kinni võeti umbes 9 miili Stenskärist, on trusti laev „Duben“ Paldiski sisse sõitnud, (V a h e l h ü ü e.) ja seal välispiirituse kahele trusti laevale ümber laadinud, ühe laeva nimi oli „Tudor“. Seal samas on piirivalve, ja seda lastakse sündida ja ei võeta laeva kinni. (V a h e l h ü ü e.) Kui salapiiritust meie sadamas ümber laaditakse, siis seaduse järgi tuleb piirituselaev kinni võtta. (V a h e l h ü ü e.) Sama piirituselaev, kuhu ümber laaditi, olevat tulnud siis „Tugeva“ saatel merele ja asunud ankrusse Stenskäri saare ja meie ranna vahele, tähendab meie territoriaalvetesse. Stenskäri saar on umbes 30 km rannast. „Tudor“ — trusti piirituselaev — on asunud samal ajal, kui „Hullam“ oli 10 miili teisel pool Stenskäri saart, Stenskäri saare ja meie mannermaa vahel, teda ei areteeritud, ei võetud kinni. (V a h e l h ü ü e.) Kindlasti! (V a h e l h ü ü d e d.) Kõigi andmete täpsuse eest ma vastutada ei saa, aga mulle kõneles täna Riigikogus see isik, keda ma tõesti tunnen. (V a h e l h ü ü e.) Mul ei ole aparati, kes võiks mööda inimesi käia ja koguda andmeid, seda enam, et küsimus tuli üles ootamata.

Kuid see isik, kes täna mulle need andmed andis, on aus inimene, ja ma usaldan teda, ta kinnitab, et see on nii sündinud. Teie näete, kui kaugele lähevad niidid salapiiritusega, mis välismaalt siia sisse tuuakse.

Edasi ei pidanud ka päris korras olema lugu suure ja kurikuulsa „Hullam'i“ kapteni Kato põgenemisega Eestist. Vähemalt on teada, et seesama Kato, kes oleks pidanud karistust kandma meie seaduste põhjal ja kellel oleks tulnud kanda suurt trahvi, on piirivalve ja tolliametnikkude teadmisel välja sõitnud trusti laeva „Relis'e“ peal Tallinna sadamast. Teda lasti ära põgeneda, kes oleks pidanud vastutust kandma meie seaduste järele. Sest „Hullam“ võeti kinni, ja Kato oli „Hullam'i“ kapteniks. Minu arvates esimene asi oleks, kui nii suur laadung kinni võetakse, et laeva meeskonna juhtivad mehed areteeritakse ja ei lasta neid mitte põgeneda, pealegi põgeneda veel trusti laeval Tallinna sadamast piirivalve ja tolli teadmisel. Üks tollivalvuritest olevat sel puhul veel pööranud piirivalve ühe ohvitseri poole, nagu teatakse kinnitada, küsimusega, kas Kato't võib lasta minna. See olevat lõõnud käega, öeldes, et on parem, kui ta läheb. Kui niisugused asjad juhtuvad, ja siseminister ei tea, mis juhtub, siis ei ole asi enam korras. See on igatahes kindel, et Kato on Tallinnast ära põgenenud, ja see on ka kindel, et ta on trusti laeva „Relis'e“ peal ära sõitnud. Ja vaadake, kui niisugused asjad meil ette tulevad, siis minu arusaamise järgi peaks vist siseminister samalpalju huvi tundma kõigi nende juhustest vastu, kuipalju ta huvi tunneb kõigi kirjutuste vastu, mis „Päevalehes“ ilmunud.

Kohtu- ja siseminister J. H ü n e r s o n : Ei ole senini ühtki fakti ette toodud, vaid kahtlustatakse umbkaudselt. Nüüd on esimene kord, kus on arvatavasti tekkinud sündmuse peale näidatud, et vaadake, sel korral on midagi sellelaadilist olnud. Selles mõttes olen tänulik härra Kalbus'ele, et ta niisuguse konkreetse juhtumise ette toob. See on esimene kord. Ajakirjanduses ja teisel viisil ei ole seda tehtud. Tähelepanu juhiti niisugustele laevadele, kelle suhtes võiks piiriseaduste rikkumises kahtlusi olla, või kellest on teada, et nad piiritust müüvad. Kui niisugused laevad meie sadamatesse sisse või sadamatest välja sõidavad, siis niisugusel korral neile takistusi teha ei saa, vaid nad näitavad otsekohe, et vaadake, meil oli nii- ja niisugune põhjus siin sadamas peatumiseks. See võib ka

ettekääne olla, kuid seadus lubab selle võimaluse kasutamist sõidu puhul.

Teine asi on see, kui laev on sadamas ja selle koormat on ümber laaditud. See on suur seaduse rikkumine. Siin on tähen- datud, nagu oleks Paldiski sadamas niisugune asi juhtunud piirivalve juuresolekul. Selle jutustuse järgi siin täna võtan selle asja teadmiseks ja panen juurdluse toime, ja siis selgub, kuipalju selles jutuaajamises tõtt on või mitte. (V a h e l h ü ü e.)

Mis aga edasi sellesse puutub, et laev pärast piirituse ümberlaadimist merele tagasi läinud ja Stenskäri ning ranna vahet seisnud, ja kui tõesti piirivalve laev selle juures on olnud, siis on ka see täiesti seaduse rikkumine ja andeksandmatu, et piirituselaeva ei konfiskeeritud. See on üks asi.

Teine asi on see, et laev, mis „Hullam'i“ ära tõi, ei olnud „Tugev“ „Ovo“ meestega, nagu teie, lugupeetud Riigikogu liikmed siin ütlesite, vaid seal olid kaitsevälelased peal ja piirivalve ohvitser oli juhiks. „Hullam'i“ äratooja laev ei olnud kuidagiviisi „Tugevaga“ ühenduses. (V a h e l h ü ü d e d.) Lugupeetud Riigikogu liikmed, tuleb ette kujutada, kuidas seisukord tõelikult on. Meil on piirivalvel üks laev Tallinnas. See laev liigub ühe piirituse-laolaeva juurest teise juurde, kuid vahepeal peab ta ka sadamas olema, ja siis on võimalik, et merel ka kümnekond laolaeva seisavad valveta. Ja vaadake, sellepärast ongi abiks võetud laev „Tugev“. (V a h e l h ü ü e.) Soomlastel on valve, aga muidugi Eesti randa nemad kaitsma ei hakka. (V a h e l h ü ü e.) Ütlen, ma ei tea, kuidas see oleks, aga seda ühist kaitset selles mõttes ei ole olemas. Siis ütlen veel, et abilaevaks on „Tugev“, ja seda kasutatakse piirivalve ülesanneteks.

Kolmas asjaolu on see, millele tahan tähelepanu juhtida, et kaitsevälalaev oli selleks puhuks võetud, kuna ülesanded olid väga suured. Võib-olla et „Duben“ tõesti merel seisis ja piirivalvet juures ei olnud. Paljud laevad seisavad lubamata kohtadel, aga neile ei pääseta igalajal juurde. Kui neile õigel ajal juurde pääsetakse, siis talitatakse nendega samuti kui „Hullam'iga“. Kui seaduserikkumist on olnud, siis võetakse rikkuja vastutusele, ja seda tehakse ühtlaselt kõigiga. Piirivalve kohta on olemas kindel kord. See kord on muutmata. Seal maksavad needsamad instruksioonid ja kord, mis Kohtu- ja siseminister härra Kalbus'e ajal, ja sellepärast ei ole mingit võimalust seaduserikkumiseks, kui inimesed

seada oma vastutusel ja riisikol teha ei taha. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, et ma seda fakti ei tea, millest rkl. Kalbus kõneles. Võib-olla et see on olnud, väga võimalik, et piirivalveametnikud on vahest piirituse-laevadel ja eraalal tegutsevad inimesed piirivalvelaevadel. Meil on tarvis kontakti pidada nii heade kui halbade inimestega. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie saame andmeid väga mitmesugustest allikatest, mida ei saa igakord kontrollida. Meie saame ilma nimeta kirju ja igasuguseid andmeid. Ja kui neid saab võtta kui fakte, siis on ka inimesed kohal ja talitatakse sellekohaselt. Praegusel juhul ma niisugusest faktist ei tea. Ja kui see oleks olnud, siis on minule ükskõik, kelle kaudu meie seda teada saame. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla et see on nii, ma seda ei eita. Kuid minul ei ole niisugused ühendused teada. Ja selles mõttes ei ole minu arusaamise järgi minule midagi ette heita, sest seaduserikumisi ei ole olnud. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla olid need asjata kaebused ja jäeti tagajärjeta. Niisuguseid on ennegi olnud ja tuleb edaspidi ka. (V a h e l h ü ü e.) Vähemalt ei ole seni avalikuks tulnud, et meie prokuratuur küllalt asjalikult ja objektiivselt ei tegutseks. Nii et selles mõttes mul on igatahes tunne, et kui prokuratuur on asja kaalunud ja ära lõpetanud, et siis midagi seal teha ei ole. Võetakse vahel mitu korda asi uuesti üles, läheb kohtusse, ja kohus kaalub seda, ja ikkagi lõpetatakse asi ära, sest on väga palju põhjendamata kaebusi.

O. Suursõöt: Siin lugupeetud rkl. härra Strandman tõi ette ja niisama vahel-hüüetes tähendati, et piiritusetööstusel meie oludes ei ole absoluutselt mingit tähendust, see olevat minimaalne täpp, mis selle peale kartuleid tarvitatakse, ja sellest võivat kasu saada võib-olla ainult mõnisada kartulikasvatajat, kuna sajadtuhanded jäävat ilma sellest.

Mina tahaksin Teie tähelepanu, härra Strandman, selle peale juhtida, et turuseadus on niisugune, et kui teatud kvantum ära tõmmatakse turult, siis ülejäänud osal hind tõuseb ja lahedam on. Ja veel tahaksin öelda, kuipalju meil umbes tarvitatakse kartuleid ära piirituseajamiseks. Tarvitatakse ära, kui suurem piiritusenorm võetud, kuni 500 tuhat kvintaali, ja see pole sugugi nii väikese tähendusega.

Mina juba oma kõnes ütlesin, et meie ei saa sedaviisi põllumajandust aidata, et ühe haru võtame välja, kas rukki või nisu,

vaid õieti kõik tegevus peab olema valit-susel sihitud sennapoole, kui ta tahab põl-lumajandust kaitsta, et kõigil aladel seda jõudu- ja võimalustmööda teha. Meie ole-me peekonifondi loonud, aga kas peekoni-kasvatajaid on meil 100 tuhat? (V a h e l h ü ü e.) Kas konterbanti tuleb teha ja kas sellele konterbandile on kartuliühisuste liit kaasa aidanud, selle kohta tahtsingi ka sõna võtta. Nimelt pandi Majanduse-ministeeriumi poolt väga rasked kõrval-nõudmised ametliku loaga väljaveoks. Ja see oli nimelt see, et meie peaksime vastutama, tähendab kartuliühisuste liit peaks vastutama, et sellest piiritusest ei valgu midagi meie randa. (V a h e l h ü ü d e d.) Meile seati nõudmine üles, et kartuliühi-suste liit peaks vastutuse võtma, et piiri-tust ei valguks meie randa. Algul võeti koguni teatud summa garantiiks ja iga kin-nipüütud piiritusekraadi pealt mõisteti meile trahvi. Kartuliühisuste liit ei teeni eksportpiirituse pealt ühtki senti, vaid kõik, mis sisse võetakse, see jagatakse nende ühingute vahel, kes piiritust on ajanud. Et neid nõudmisi täita, mida Majandusemi-nistri poolt üles seatud, siis palusime meie, et meie ei suuda nii suurt garantiid sisse maksta, ja olime nõus toetama omalt poolt valvelaeva ülalpidamist, siis vabastati meid sellest garantiist. (V a h e l h ü ü d e d.) See oli võib-olla kartuliühisuste liidu arve. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea täpselt, aga kui seda on vaja, siis võib seda veel täna selgitada. Meie pidime seda nõudmist täit-ma selles mõttes, et garanteerida, et piiri-tus meie randa tagasi ei tuleks.

Kahjuks on aga ajakirjandus ja üks osa Riigikogu rühmi võtnud erilise seisukoha, et see, kes kinni püütakse, on märter ja teised on salapiirituse vedajad. (V a h e l h ü ü d e d.) Ajakirjandus on seda avalikult toonitanud.

Peale selle heidetakse kartuliühisuste liidule ette, ja seda ütles vist härra Strandman, mispärast ei teata, kuhu see piiritus läheb, mida meie eksperteerime. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina ei tea seda öelda, mis on tänavuaastase piiritusega saanud, mida on eksperteeritud, sest see on läinud teise organisatsiooni kaudu. Igatahes kõik piirituselaevad on välja klaaritud teatud sadamate peale. 1926./27. a. müüdi piiritust kartuliühisuste liidu poolt Taani, ja see läks ka sinna minu teada otsekohe. Ega siis kartuliühisuste liit ega Vabariigi Valitsus ei saa selle eest vastutada, kui üks laev, mis meilt kaupa ostab, ei lähe teatud sadamasse. Ja teil ei ole andmeid, et need lae-

vad kõik ei ole läinud sinna sadamasse, kuhu nad välja klaaritud.

M. Juhkam: Härrad Riigikogu liikmed! See ei ole täna esimene juhus ega esimene kord, kus härra Suursööt suure hooga kõneleb Riigikogus piirituse väljaveo vajadusest. (V a h e l h ü ü e.) Jah, jah. Teie olete ka varem suure hooga piirituse meeoleu teinud ja seletanud, kui väga tähtis piirituse väljavedu on ja kui lähedalt olevat põllumehed sellega seotud. (V a h e l h ü ü e.) Härra Suursööt, ma ei tea, millal lõpeb teie Harjumaa esindaja ja algab kartuliliidu esindaja, millal Teie kõnelete kui Harjumaa esindaja ning millal kui kartuliliidu esindaja. Mul ei ole viisiks, et ma tulen Riigikogu kateedriile kõnema asjast, millesse ma äriliselt seotud või huvitatud olen, aga Teie teete seda juba mitmendat korda. (V a h e l h ü ü e.) See on sootuks isesugune arusaamine. Teie võite öelda, et minu seisukoht ekslik on, aga minu arvamine on, et kui üks Riigikogu liige on millegist isiklikult huvitatud, siis ta ei peaks selles siin esinema. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei ole tapamajamehi kaitsnud, nad võivad ise endid kaitsta. (V a h e l h ü ü e.) Teie loete neile moraali, aga mina loen piiritusemeestele, niipalju, kui siin moraalist juttu on. (V a h e l h ü ü e.)

Siin kõneldakse, et üks härra Suursöödi kaasdirektor on ka „Ovo's“ direktor. Meie ei tea, kas see õige on või mitte, ümber lükatud seda ka ei ole. Kui lugu on nii, siis on see üks kamp: üks realiseerib oma saadusi teise kaudu. Härra minister ütleb, et on tarvis kontakti pidada rahvaga. Aga kahjuks see kontaktipidamine on läinud niikaugele, et meie ei tea enam, kus „Ovo“ lõpeb ja siseministeerium algab. Kes on siseministeeriumi libedale vedanud, kas kartuliliit või „Ovo“, ka see ei ole teada. Võib-olla et mõlemil koos on teatud teened. (V a h e l h ü ü e.) Kuhu ja kuidas piiritust veetud on, selles ei ole kellelgi vähematki kahtlust. Seda teavad ka kartuliliidu mehed, paremini igatahes kui meie.

Õieti mis meid huvitab, on see osa, kuipalju põllumehetele siit langeb, ja kui suured on teened, mis kartuliühisuste liit ekspordipiiritusega põllumehetele teinud. Majandusministeerium maksis normipiirituse eest piiritusevabrikutele läinud aastal 7 senti kraad, sealjuures pidid piiritusevabrikud maksma põllumehetele kartulitünderist vähemalt 246 senti, alla seda ei tohtinud

maksta. Kartulihinna alammäär oli õigustatud ning põhjendatud. Sest kui Majandusministeerium ostaks piirituse vabalt, võiks ta selle saada 2 senti murruga. Liidu mehed põhjendasid piirituse hinda 7 senti kraad sellega, et mitte kartuli hinda maha suruda. Kuid normipiirituseks on võetud kartuleid ainult oma liikmetelt, ja teistelt ainult ekspordipiirituseks. (V a h e l h ü ü e.) Jah, siin see koer maetud ongi. (V a h e l h ü ü d e d.) Vaadake, kui liikmeksastumine kartuliühingutesse oleks vaba, siis oleksid asjad enam-vähem korras, aga see ei ole nii, ja kartuliühingu liikmeid üle maa on ainult käputäis. Mul ei ole andmeid, aga härra Suursööt võiks öelda, palju kartuliühingu liikmeid üldse on. Arvatavasti nende arv ulatub sadadesse, isegi mitte tuhandeni. See on arv, millega siin tegemist on. Seega jätke põllumees antud korral rahule ja rääkige ainult kartuliühingute liikmete nimel. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie olete maksnud oma liikmetele, käputäiele inimestele, tööpoolest mitte alla 240 senti tünderist. On kohti, kus on makstud üle 300 senti tünder. (V a h e l h ü ü d e d.) Jah, muidugi olete ka 500 maksnud. (V a h e l h ü ü d e d.) Aga ma ütlen, palju teie teistele olete maksnud. Mitteliikmetelt olete teie ostnud kartuleid mitte normipiirituseks, vaid ekspordipiirituseks, ja nendele olete maksnud umbes 1 kroon tünder. (V a h e l h ü ü d e d.) Käputäis inimesi on monopolistid, kes kasu saavad, ja teistele maksavad krosse. Kui teie põllumehete heategijat tahate mängida, siis õelge, missugune on kartuli omahind. Rukki omahinna üle on vaieldud palju. Arvatakse siiski, et rukki omahind on umbes 250. Vististi vaidlust ei saa olla selles, et kartulikvintaali omahind ei saa olla alla 2 krooni. Kui te nüüd inimestele, kellel kartulit kuskile panna ei olnud, juhust kasutades kartuli eest nii armetut hinda maksite, siis ei olnud teie mitte heategijad, vaid midagi sootuks muud. (V a h e l h ü ü e.) Ja siis räägite veel, et põllumees huvitatud on piiritusetööstusest. See on muinasjutt, müütos, mis tuleb kord jätta. (V a h e l h ü ü e.) Ma võin kõnelda sellest igalpool ja kõnelen ka igalpool. (V a h e l h ü ü e.) Ärge teie minu Riigikokku pääsemise eest hoolitsege, vaadake, kuipalju teid endid peale selle piiritusepanama siia pääseb. (V a h e l h ü ü e.) Mina olen valmis Teiega, härra Tupits, igalepoole maale minema ja vaidlema. Tulge kas või Virumaale ja vaatame, kes sealt terve nahaga tagasi tuleb, kas Teie või mina. (V a h e l

hüü e.) Teie piiritusetööstus on põllumehe pügamine.

Juhataja (koputab haamriga): Riigikogu liikmed, ma kuulen korduvalt pügamise juttu, ma palun rkl. Juhkamit hoiatuse vastu võtta ja samuti ka teisi, kes neid ütelusi tarvitanud.

M. Juhkam: Härra Suursööt kõneles, — mul ei ole põhjust tema andmetes kahelda — et terve meie kartuli produktioon üle riigi on umbes 7 miljonit kvintaali aastas. Eksportpiiritust valmistati läinud aastal 10—11 miljonit kraadi. Ma katsusin pliitsiga välja arvestada, kui suure osa eksportpiiritus kogu produktioonist välja teeb, ja ma sain $\frac{1}{60}$ üldisest kartuli produktioonist. (V a h e l h ü ü e.) Kui teie ka selle osa võtaksite, mis ära süüakse, saate igal tingimusel väga väikese murru. (V a h e l h ü ü d e d.) Minu seisukoht on, et väljaveopiirituse kvantum on nii väike, et sellepärast kellelgi ei maksaks end määrada.

Sekretäri kohale asub sekretär **A. Schulbach.**

R. Penno: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie oleme täna siin piirituse väljaveo, samuti ka salapiirituse küsimuses tükk maad edasi saanud. Nende seletuste järele, mis andnud sise-kohtuminister, samuti ka Majanduseminister, ja ka lugupeetud rkl. Suursööt omalt poolt on seda küsimust valgustanud, meil on igatahes päris selge pilt, kuidas Eesti piiritust eksporditeeritakse. Nähtavasti see organisatsioon, kellele omalajal luba anti piirituse väljaveoks, ei ole suutnud seda realiseerida, sest nii nagu Majanduseminister seletas ei ole sellest midagi välja tulnud. Igatahes Majanduseminister Zimmermann'i luba kasutatud ei ole. Edasi kuulsime härra Majanduseministrilt, et praegu väljavedu teostab ühistegelise organisatsiooni, kes on sõlminud lepingu osaaühisus „Ovo'ga“, kellele lepingu järele kuulub siis Eesti piirituse müügi ainuõigus väljaspoole. (V a h e l h ü ü e.) Ei, ka Rosen'iga on „Ovo“ sõlminud lepingu, nii et tema on ainumüüja. Sedasama kinnitavad ka need salapärased lepingud, mida tuntakse „Tapa lepingu“ ja teiste nime all; ainult „Ovo“ kaudu ja „Ovo“ kaasabil ning kaastegevusel võib eksportpiiritust saada.

Edasi kuulsime meie ka, et „Ovo'ga“, selle väljaveo organisatsiooniga, on väga tihedas ühenduses meie riiklikud asutused,

meie piirivalve. Täna kuulsime, lugupeetud Riigikogu liikmed, et see illegaalne asutus, nõndanimetatud „Trust“, on oma esindajatega niikaugel, et ta võib saata neid riigi laevale...

Väga hea ja otstarbekohane on, kui riik omab sarnase aparadi ja sarnased teadmised, et ta võib kasutada ka piiritusevedajate abi. Minu arvates see ei ole iseenesest halb, halvem on asi sellepärast, et siin nagu teise poole suhtes, kes praeguste teadete järgi on Soome lahes salapiirituse müüjate peremees — trust — et selle tegevust kuidagi ei nähta. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, ega mina ega keegi teine ei ole kohustatud ega kutsutud Teid valgustama. Teie olete kohustatud seda tegema, ja kui Teie seda ei tee, siis ei ole Teie oma kohal. (V a h e l h ü ü e.) Ma olen Teie näidanud. (V a h e l h ü ü e.) Riigikogul ja avalikkusel on päris selge, et need juured sügavamale ulatuvad. Meil on aga teada, lugupeetud kartuliühingute liidu esindajad on siin ise kinnitanud, et Eesti piiritust ei jätkugi väljaveoks, et praegu mängus on välispiiritus. Ajakirjanduses on teateid, et välispiirituse kohta sama „Ovo“ teeb lepinguid. (V a h e l h ü ü e.) See leping on iseenesest olemas. (V a h e l h ü ü e.) No vaadake, Teie peaksite huvi tundma. (V a h e l h ü ü e.) Jah, teenib välispiirituse pealt. Minu arvates ei ole midagi katki, kui meie müüme oma piiritust, müüme seda korralikult ning peamegi seda tegema. See ei lähe, et meie välispiiritust laseme oma ranna kaudu sisse tuua ning tegutseda nõndanimetatud trusti, või teisi — neid on ka teisi salakaubitsejate organisatsioone. (V a h e l h ü ü e.) Need inimesed on sarnased mehed, kes kõlbavad igale poole.

Eestisse valgub piiritus sisse, kuid Eesti põllumees sellest kasu ei saa, kuna riik ei suuda müüa oma piiritust ja selle läbi kannatavad Harjuma, Virumaa j.n.e. kartulikasvatavad.

Mul on au veel kord tähelepanu sellele juhtida, et ei ole õige, kui ainult üht puukasse ja teistega käiakse ringi siidikinnastes. (V a h e l h ü ü d e d.)

O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei tahaks Riigikogu tähelepanu kaua kinni pidada, sest varsti saab koosolekut juba 12 tundi täis. Kuid peab tähendama, et kui küsimus kord juba pävakorrale kerkinud, siis peab seda ka arutama. Eriti on tähtis osa, mis puutub meie valitsuseasutuste sammudesse, mis ei ole

meie seaduseparagrahvidega kooskõlas, ja mis näitavad, kui kaugele meil korrupsioon on läinud „aktiivse majandusepolitika“ lipu all.

Piirituseajamine, piirituse valmistamine on olnud üks põllumajanduse harudest, mis kartulikasvatamist põllupidajatele on võimaldanud. Kui suurel määral see kõigile põllupidajatele kasulik on, kuigi see enamuses piiritusevabrikute ühisuse liikmetele kasulik on, on iseasi, kuid vähemalt on see kasu, et ühel osal põllupidajatest koht on, kuhu kartuleid müüa, kuid valitsusevõimu reguleeriv käsi peab siin korraldajaks olema.

Kui viimane välisturu, ülenormi piirituse valmistamise luba anti, siis ei ole ühtki valitsuse ettekirjutust, kus ei oleks räägitud, kuipalju peab maksma kartulitünnid. Aga sellest ettekirjutusest kõikide poolt kinni ei peetud. Üks osa vabrikuid seda täitnud ei ole, vaid kasutasid olukorda ära, et odavam hinnaga kartuleid kätte saada. Minu seisukohast see õige ei ole. Mina olen ka ühe kartuliühisuse liige, see ühisus on kinni pidanud lepingutest, mis valitsuse poolt antud ja kus olid ette nähtud normid kartulite eest maksmiseks. Aga on küllalt neid vabrikuid, kes sellest pole kinni pidanud. Ja sellepärast on etteheiteid tehtud, mispärast peavad ühed niipalju maksma, kui sealsamas naaber seda hinda ei maksa. Meie peaksime sellele tingimata piiri panema ja järele valvama, et kartuliühisused neist määrustest kinni peavad, mis neile valitsuse poolt ette kirjutatud. Nagu direktor Suursööti siin teatas, et kartuliliit maksab kolm senti piiritusekraadist, minu teada $2\frac{1}{2}$. Kuid ka see on teada, et „Ovo“ saab vähemalt 5,5 senti kraadist, tähendab see vaheltkaupleja, kes piiritust välja veab, saab palju rohkem kui põllupidajad. See ei ole õige seisukord, kui produtsent saab $2\frac{1}{2}$ senti ja vaheltkaupleja üle 5 senti. Sellepärast peab ütleva, et kartuliühisuste liit, sõlmides lepingu „Ovo'ga“, oleks pidanud kartulitootajate huvide eest rohkem valvel olema ja nende huvisid rohkem kaitsma. Õigem oleks olnud, et kartuliühisuste liit ise oleks korraldanud piirituse väljavedu ja ei oleks olnud tarvis abiorganisatsioone ellu kutsuma. On näha, et poole sellest kasust on abiorganisatsioonid omale saanud, mis oleks pidanud kartulikasvatajate kätte minema. ((V a h e l h ü ü e.) Rkl. Martinson, teie rühmast tuleb täna juba teine vahelhüüe „saamise“ kohta, mis teid iseloomustab. Rkl. Tupits küsis rkl. Juhkamilt,

mis ta saab, ja nüüd, kui mina räägin kartuliühisuste liidust, nüüd ütlete jälle mulle, mis ma „saan“. Tähendab teie räägite ainult seepärast, et „saada“, ja kui siin täna on räägitud parteerahadest, siis võib oletada, ja teie vahelhüüetest loogilise järelduse teha, et teie just ise „saate“. (V a h e l h ü ü e.)

Kui 5,5 senti saab piiritusekraadist, siis võib välja arvata, mis kartulitünni eest maksma peaks: kartulitünnid ühes linnastega võib saada 90—110 kraadi piiritust, ja $5\frac{1}{2}$ senti kraad, see teeb välja umbes 500 senti kartulitünni kohta, ja kasvataja saab 100 senti! Meie näeme, missuguseid vahakasusid võetakse ja kuidas neid kartulikasvatajaid kui kartuleid kooritakse. (V a h e l h ü ü e.) Mina olin omal ajal ja olen ka veel praegu kohapealse kartuliühisuse liige. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlesin juba, et mina olin omal ajal kartuliühisuse liige, ja olen ka praegu, ja seepärast on mulle palju selgem kui teile, palju ühisus maksab põllupidajale ja palju ta maksma peaks. (V a h e l h ü ü e.)

Täna on õieti härra Suursöödi esinemisega katsutud neid läbirääkimisi sellelt pinnalt välja viia, millel nad hakkasid. Küsimus seisis selles, kas valitsusevõimud on oma võimu seadusepäraselt tarvitanud või mitte, ja kas on talitatud seadusevastaselt ühe konkurendi huvides. Rkl. härra Suursööti tuli välja ja rääkis kartuliühisuste liidu asjadest ja viis sellega vaidlused kartulikasvatuse peale üle. Aga, mu härrad, see ei päästa neist etteheiteist ei siseministeriumi ega neid rühmi, kes lähedalt seotud asjadega, millest Riigikogus räägitud. Avalik arvamine peab seda kinni tembeldama ja teeb seda ka. Pean ütleva, et käesolev valitsus on tükk aega ametis olnud, kuid selle aja jooksul on jõudnud palju teha, mis on toonud tuska mitte ainult Riigikogus, vaid ka laialdastes rahvahulkades. Kõike seda, mida rahvas ootas valitsuselt, ei ole suudetud täita, ja kõige selle asemel tõusevad päevakorrale arusaamatud, seadusevastased lood. Niisugused asjad tõusevad päevakorrale ajal, kus riiki ja põllupidajaid rusub suur raskus. Peaksite kuulma, mis eriti maal räägitakse. Ei peaks tegema niisuguseid kõrvalhüüpeid, nagu siseministerium seda teinud on ja mis meie seadustega vastolus on olnud.

R. P e n n o: Ma teen ettepaneku:

„Ära kuulates rkl. O. Strandman'i erakorralist teadaannet ja Kohtu- ja siseministri seletusi salapiirituse-

veoga ühenduses olevate küsimuste üle ning läbirääkimisi sel puhul, leiab Riigikogu, et Kohtu- ja sise-ministri tegevus salapiirituse vastu võitlemisel Riigikogu ei rahulda.“

Juhataja: Rkl. Tupits on esitanud ülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates O. Strandman'i erakorralise teadaande, läheb päevakorras edasi.“

R. Penno motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi.

A. Tupitsa lihtülemineku-vormel võetakse vastu.

Juhataja: On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 17.35 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhataja (allkiri).